

Maanpuolustuskorkeakoulu

Strategian laitos

Julkaisusarja 2, N:o 51

Vihatkoot kunhan pelkäävät

Näkökulmia terrorismiin ilmiönä

Antti Paronen & Olli Teirilä (toim.)

Maanpuolustuskorkeakoulu

Strategian laitos

Julkaisusarja 2, N:o 51

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU STRATEGIAN LAITOS
JULKAISUSARJA 2: TUTKIMUSSELOSTEITA Nro 51

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF STRATEGIC AND DEFENCE STUDIES
SERIES 2: RESEARCH REPORTS No 51

**VIHATKOOT KUNHAN PELKÄÄVÄT
– NÄKÖKULMIA TERRORISMIIN ILMIÖNÄ**

TOIMITTANEET
ANTTI PARONEN & OLLI TEIRILÄ

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
Strategian laitos
HELSINKI 2014

Antti Paronen & Olli Teirilä (toim.): Näkökulmia terrorismiin
Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos
Julkaisusarja 2: tutkimuselosteita Nro 51
National Defence University, Department of Defence Studies
Series 2: Research Reports No 51

Maanpuolustuskorkeakoulun uusimmat julkaisut PDF-muodossa
<http://www.doria.fi>

Kannen kuva: toimittajat

ISBN 978-951-25-2581-2 nid.

ISBN 978-951-25-2582-9 PDF

ISSN 1455-2108

© Tekijät ja Maanpuolustuskorkeakoulu

Maanpuolustuskorkeakoulu - National Defence University
Strategian laitos - Department of Strategic and Defence Studies

Juvenes Print

Tampere 2014

SISÄLLYS

Esipuhe

1. Johdanto	1
<i>Antti Paronen, Olli Teirilä</i>	
2. Terrorismi uhkakuvana	9
<i>Jyri Raitasalo</i>	
3. Toisen terroristi on toisen vapaustaistelija? Terrorismin määrittelyn ongelmat	15
<i>Leena Malkki</i>	
4. Organisaation ja ideologian suhteesta	37
<i>Atte Kaleva, Antti Paronen</i>	
5. Vierastaistelijajailmiö islamilaisessa maailmassa Afganistanista Syyriaan	49
<i>Juha Saarinen</i>	
6. Internet ja sosiaalinen media terrorismin työkaluina	71
<i>Oskari Kivinen</i>	
7. Terrorismi ja järjestäytynyt rikollisuus - yhteistyötä, ulkoistamista ja kilpailua	85
<i>Olli Teirilä</i>	
8. Loppusanat	101
<i>Antti Paronen, Olli Teirilä</i>	
Lähteet	103
Tekijöistä	122

ESIPUHE

Terrorismilla on Euroopassa kauas historiaan ulottuvat juuret. Samoin sitä on ilmiönä tutkittu jo pitkään. Myös Suomessa tätä ilmiötä kohtaan on tunnettu akateemista mielenkiintoa, mutta sen tutkimukselle ei ole löytynyt kotia tai selkeää johtavaa oppituolia. On vaikea sanoa, johtuuko tämä terrorismin sijoittumisesta poliisiviranomaisen hallinnonalaan, ilmiön monimuotoisuuden aiheuttamista tieteenalojen rajoja rikkovasta mielenkiinnosta vai jostain muusta syystä. Keskustellessamme terrorismista ilmiönä kiinnostuneiden henkilöiden kanssa, meille heräsi ajatus koota suomalaisten tutkijoiden näkemyksiä ajankohtaisten teemojen valossa yksiin kansiin. Vuoden kestäneen kirjoitus- ja toimitusprojektimme tuotos on nyt käsissä.

Haluamme kiittää kirjoitus- ja toimitustyöhön osallistuneita. Lisäksi haluamme osoittaa kiitoksemme Suomalaiselle strategisen tutkimuksen ja seurannan tukisäätiölle, joka osaltaan oli mahdollistamassa työtämme. Olemme saaneet tukeutua asiantuntevaan joukkoon tutkijoita ja kirjoittajia. On hienoa, että olemme saaneet näin kattavan otoksen eri tieteen- ja hallinnonalojen osaajia ”saman katon alle”, ainakin hetkellisesti. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen itsenäisen taipaleen päättyessä vuoden lopussa, jatkaa toimintansa aloittava Sotataidon laitos ilmiön tutkimusta kansainvälisen turvallisuuden näkökulmasta. Toivomme, että yhteistyö jatkuu ja on hedelmällistä jatkossakin.

Helsingissä, syyskuussa 2014,

Toimittajat

1.

JOHDANTO

Antti Paronen & Olli Teirilä

Roomalaiskeisari Caligulan (12–41 jaa.) lempisanonnan väitetään olleen teoksen otsikossa näkyvä ”vihatkoot kunhan pelkäävät”.¹ Lausahdus sellaisenaan istuu rajattoman itsevaltiuden symboliksi nousseen keisarin suuhun tavattoman hyvin. Omalla raa’alla otteella almaisinaan mielivaltaisen vallankäytön piirissä pitäneen johtajan arvaamattomuuden ja äärimmäisyyksiin vietyjen rangaistuksien kautta saavutettu pelkojohtaminen ja -vaikuttaminen ovat jääneet käsitteinä elämään omaan aikaamme asti. Oikeutetusti voidaan todeta, että raakuudet johtamiskeinoina eivät ole hyväksyttäviä missään olosuhteissa, mutta tekojen sekä päätösten taustan ja tarkoituksen ymmärtäminen on edellytys mielivallan torjumiselle.

Myös terrorismia voidaan tarkastella samasta näkökulmasta. Kun terrorismiin käyttökeinonaan turvautuva toimija pyrkii saavuttamaan tavoitteensa äärimmäisellä väkivallalla ja tuhovoimalla luodun pelkotilan avulla, on ilmiön ymmärtäminen tarpeen vaikutusten arvioimiseksi ja vähentämiseksi. Käsillä oleva teos tarjoaa näkökulmia keskusteluun pyrkien avaamaan terrorismi-ilmiötä lukijalleen ymmärryksen saavuttamiseksi ja sen pelon torjumiseksi, joka syntyy käsittämättömien tapahtumien kohtaamisesta.

¹ ”Oderint dum metuant” - kirjailija Accius.

<http://koulut.fi/nokiankaupunki.fi/kmaa/keisarit/caligula.htm>

Teoksen tarkastelua ei aloiteta ajanlaskumme alusta otsikoinnin viittauksesta huolimatta vaan käsittelyssä ovat huomattavasti tuoreemmat tapahtumat. Yhdysvaltojen jo yli kymmenen vuotta terrorismia vastaan käymän taistelun seurauksena terrorismi on noussut yhä laajemmin valtiollisten toimijoiden uhkamallien ja -kuvien joukkoon. Vuosien saatossa terrorismin paikkaa niiden joukossa on myös kyseenalaistettu. Tilannetta seuraavalle eivät mediassa lyhyen aikaa näkyvät tapahtumat muodostu merkityksellisiksi, vaikka ne toistuisivatkin verraten usein. Voidaan kysyä, onko terrorismi enää ajankohtainen aihe ja onko meillä Suomessa oikeastaan syytä sitä laajemmin tarkastella. Onhan kerta toisensa jälkeen käynyt ilmi, että vaikka terroristiuhka maassamme viranomaisarvioiden mukaan on kasvanut viime vuosien aikana, se on kuitenkin vielä erittäin alhainen.

Emme näistä toistuvista havainnoista huolimatta elä muun maailman ulkopuolella. Esimerkiksi tiedot Syyriaan taistelemaan lähteneistä suomalaisista ja heidän paluunsa mukanaan tuomista riskeistä on hyvästä turvallisuustilanteesta huolimatta otettava huomioon maassamme kokonaisuhkakuvaa käsitteellistettäessä ja tulevaa ennakoitaessa. Kansainvälistä turvallisuustympäristöä tarkastellessa käy selväksi, että terrorismilla on suuri merkitys erilaisissa uhkamalleissa. Terrorismia ei ilmiönä voi siis ohittaa valtioidenkaan turvallisuuden kannalta, sillä esimerkiksi tässä teoksessa laajemmin käsitelty globaali jihadistinen liikehdintä luottaa taistelukeinonaan kattavasti terrorismiin. Terrorismiin turvautuvilla järjestöillä on toisaalta myös aluevaatimuksia suvereenien valtioiden alueilla.

Suhtautuminen terrorismiin on lopulta näkökulmakysymys. Näkökulmien väliset erot ilmenevät erityisesti terrorismin torjunnan alalla. Terrorismi voidaan nähdä rikollisena toimintana, jolloin poliisiviranomainen on loogisesti vastuussa sen vastaisesta toiminnasta. Eurooppalaisen esimerkin tällaisesta terrorismin luokittelusta tarjoaa Ranska, joka on omassa terrorismin

vastaisessa toiminnassaan lähestynyt terrorismia rikosoikeudellisesta näkökulmasta kiistäen näin terrorismirikollisten poliittisen agendan levittämismahdollisuuden. Myös Suomessa terrorismin katsotaan ensisijaisesti olevan lakeja rikkovaa toimintaa, ja sen torjunta eri osa-alueineen kuuluu poliisille.

Vaikka lainopillinen suuntaus terrorismin torjunnassa on vallalla, voidaan terrorismi käsittää myös epäsymmetrisenä sodankäynnin muotona. Tämä tulkinta mahdollistaa luonnollisesti myös torjuntavastuun uskomisen asevoimille. Tulkinta on korostunut erityisesti, kun Yhdysvallat julisti käyvänsä *terrorismin vastaista sotaa* vuoden 2001 syyskuun terrori-iskujen jälkeen. Vaikka suomenkielinen käännös termistä merkityksensä puolesta on tuukin, on se kuvaava selventämään sitä suhtautumista, joka maailman suostuskykyisimpien asevoimien kotimaan korkeimman poliittisen eliitin keskuudessa terrorismista vallitsee. Asevoimien käyttöä tässä yhteydessä rajaavat eri tekijät: käytetäänkö niitä kotimaassa vai ulkomailla ja millaiset voimankäytön säädökset niille asetetaan terrorismin vastaisiin operaatioihin.

Terrorismi voidaan nähdä myös sosiaalisena ongelmana. Tällöin sen katsotaan olevan yhteiskunnasta syrjäytyneiden ja siihen koskaan kuuluvuuden tunnetta saavuttamattomien pahoinvoinnin kanavoitumista. Tällaista tarkastelua tehdään, kun yritetään käsittää esimerkiksi pienten solujen radikalisoitumisprosessia tai yksittäisten terroristien motivaatioperustaa.

Vaikka näitä edellä mainittuja luonnehdintoja onkin pyritty laatimaan mahdollisimman aukottomiksi, ei niistä mikään sellaisenaan selitä, mistä terrorismissa kansainvälistä järjestelmää, kansalaisyhteiskuntia, valtioita tai yksilöä uhkaavana ilmiönä on kyse. Kaikkia edellä mainittuja ja muita mahdollisia selitysmalleja tarvitaan myös tulevaisuudessa pyrkiessämme käsit-

telemään terrorismia eri lähtökohdista ja näkökulmista. Tutkimuksellisesti tämä toteamus on jo pitkään merkinnyt ilmiön tarkastelua tieteenalojen rajat ylittävällä otteella.

Tässä teoksessa terrorismin tutkimuksen rikastamiseksi ilmiötä on haluttu lähteä tarkastelemaan huomattavaa julkisuutta saaneiden tapahtumien kautta. Teoksen kirjoittajakunta on ollut varsin tietoinen siitä, että kiivaassa informaatiovirrassa yksittäiset tapahtumat ilmiön selittäjinä kokevat varsin pian inflaation. Terroriteot ovat kuitenkin kerta toisensa jälkeen pitäneet terrorismin toimintamallit ja siihen liittyvät ilmentymät tietoisuudessamme tavoilla, jotka ovat historiallisesti valitettavan tuttuja.

Teoksessa on tarkoituksena ottaa kantaa sellaisiin terrorismiin liittyviin teemoihin ja tarkempiin aiheisiin, jotka ovat nousseet julkisuudessa ja akateemisessa keskustelussa esiin viimeisten kahden vuoden aikana. Aiheet, kuten terrorismin määritelmän moninaisuuden ongelmat, sosiaalisen median osuus terroristijärjestöjen viestinnässä tai järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin liittyminen toisiinsa ovat kokonaisuuksia, joihin on kiinnitettävä huomiota yritettäessä ymmärtää terrorismia ilmiönä omalla vuosikymmenellämme.

Julkisuudessa käsiteltyjen aiheiden ympärille muodostuu myös teoksen kantava ajatus tai punainen lanka. Käsitelyssä ei pyritä löytämään ikuista totuutta ilmiöstä sen kehityskulkujen kautta, vaan pikemminkin tarjoamaan lukijalle käsitys siitä, miten sopeutumiskykyisestä ja monimuotoisesta ilmiöstä sekä opportunistisista toimijoista lopulta on kyse. Lisäksi pyritään esittämään, millaisia tulevaisuudennäkymiä ja ilmentymiä terrorismiin liittyy.

Tämän artikkelikokoelman yhdistäväksi tutkimusongelmaksi nousee kysymys julkisuudessa esiintyvien teemojen kyvystä selittää terrorismin muu-
tosta ilmiönä. Tämä kysymys ohjaa teoksen rakennetta kirjoittajien omalle
aineistolle esittämiensä kysymysten lisäksi. Ilmiön ja aihealueen laajuus-
den takia on täytynyt tehdä tiettyjä ennakkorajauksia.

Tärkein näistä rajauksista liittyy valittuun terrorismin muotoon ja ilmiöön.
Teoksessa on keskitytty tietoisesti analysoimaan terrorismia jihadistisen
liikehdinnän kautta. Tähän päätökseen on kaksi merkittävää syytä: ensim-
mäinen on jihadismin ja sen globaalia lähestymistapaa ajavan suuntauksen
näyttäytyminen yhä uudelleen merkittävänä uhkana 2010-luvun uutisoin-
nissa, lähes päivittäin. Toinen syy on terrorisminvastaisen toiminnan kehi-
tys ja sen merkitys kansainvälisen turvallisuusympäristön muutokselle.
Huolimatta verraten pienestä osuudesta länsimaissa aiheutetuista väkival-
taisista kuolemista on terrorismi, erityisesti uskonnollinen terrorismi ja siitä
nouseva uhka, nostettu monien maiden ja kansainvälisten järjestöjen kes-
keisiin uhkakuviin.

Teoksen ensimmäisessä tarkastelussa Jyri Raitasalo pohtii terrorismin vai-
kutusta länsimaiseen sodan ja aseellisen konfliktin kuvaan. Hän argumentoi
samalla myös terrorismin nousua valtiollisten uhkakuvien joukkoon. Lisäk-
si Raitasalon tarkastelu kertoo osaltaan minkä vuoksi terrorismin uhan mili-
tarisoituminen on johtanut siihen, että ilmiötä tutkitaan myös osana ase-
voimien käyttötarkoituksia ja -periaatteita.

Seuraavassa luvussa Leena Malkki tarkastelee terrorismi-käsitteen määrit-
telyn ongelmia sekä näiden taustatekijöitä. Hän tuo esille myös näkemyksi-
ään aiheen tieteellisen tutkimuksen tarpeellisuudesta sekä sen toteutuksen
kohtaamista haasteista. Samalla Malkki johdattaa lukijan terrorismin moni-
ulotteiseen ja ongelmalliseen tutkimusperinteeseen. Luvun tarkoituksena ei

ole löytää ja valita teokselle parhaiten sopivaa, sen eri lukuja yhdistävää terrorismin määritelmää. Sen sijaan luku esittelee hyvin terrorismin ja sen tutkimuksen monimuotoisuutta, jota tämän teoksen muut luvut kuvaavat kukin omalla tavallaan.

Antti Paronen ja Atte Kaleva tarkastelevat omassa luvussaan organisaation ja ideologian suhdetta terrorismin viitekehyksessä. He keskittyvät jihadistisen liikehdinnän, erityisesti al-Qaidan, rakenteiden ja ideologian teoreettiseen tarkasteluun. Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esille niitä eroja ja ristiriitaisuuksia, jotka syntyvät puhuttaessa erikseen näistä kahdesta teemasta, organisaatiosta ja ideologiasta, sekä näitä kahta teemaa yhdistäviä, toisistaan riippuvaisia ulottuvuuksia. Tämä auttaa ymmärtämään esimerkiksi globaalin jihadistisen liikehdinnän ja al-Qaidan toimintakyvyn tai sen vaikutuksen arvioimisen haasteita.

Vierastaistelija-ilmiötä tarkastelevassa luvussaan Juha Saarinen keskittyy arvioimaan ilmiön taustatekijöitä ja sen mahdollisia vaikutuksia sekä konflikteihin että lähtömaiden turvallisuustilanteisiin. Hän valottaa ilmiötä Afganistanin ja Syyrian konfliktien esimerkkien avulla. Saarisen keskeinen argumentti liittyy vierastaistelija-ilmiön ja kansainvälisen terrorismin suhteeseen. Hän tarkastelee yleisellä tasolla Euroopasta lähteneitä vierastaisteilijoita, mutta luo yksityiskohtaisemman katsauksen erityisesti Suomen tilanteeseen.

Internetiä ja sosiaalista mediaa tarkastellaan terroristijärjestöjen työkaluina Oskari Kivisen kirjoittamassa luvussa. Kivinen esittelee internetin passiivisen ja aktiivisen puolen terroristijärjestöjen viestinnän kannalta keskittyen tarkastelussaan näistä jälkimmäiseen. Hän tarkastelee kahden 2010-luvulla erityiseen suosioon nousseen sovelluksen, Twitterin ja YouTuben käyttöön osana terrorismiin turvautuvien järjestöjen toimintaa. Kivinen lähestyy ai-

hetta myös sananvapauden, sensuurin ja terrorismin vastaisen toiminnan sekä niiden keskinäisen suhteen ongelmallisuuden näkökulmista.

Olli Teirilän kirjoittaman luvun tarkastelun kohteena on terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden suhde. Hän keskittyy järjestöjen yhteistyön muotoihin, sekä niiden syihin että seurauksiin. Teirilä kuvaa tämän yhteistyön levinneisyyttä ja yleisyyttä alueellisten tarkasteluiden sekä esimerkkien kautta. Huomion kohteena on tämän vuoksi jihadististen liikkeiden lisäksi myös separatistisia ja nationalistisia terrorismiin toimintamuotona turvautuvia järjestöjä aina Latinalaisesta Amerikasta Afrikkaan ja Eurooppaan asti.

Terrorismia tarkastellessa ei voi keskittyä pelkästään yksittäisiin taktisen tason tapahtumiin tai irrottaa sitä keinovalikoimana erilliseksi, äärimmäiseksi poliittisen toiminnan keinoksi. Terroristijärjestöiksi kutsutut organisaatiot eivät omistaudu pelkästään terrorismille keinovalikoiman itsensä vuoksi, vaan käyttävät sitä poliittisen päämääränsä saavuttamiseksi. Näin ollen on syytä tarkastella terrorismin merkitystä turvallisuusympäristölle, sen kehitykselle ja muutokselle. Sodan ja aseellisen konfliktin paradigman muuttuessa jatkuvasti erilaisten tapahtumien myötä on terrorismi syytä nähdä myös sodankäynnillisenä ilmiönä.

2.

TERRORISMI UHKAKUVANA

Jyri Raitasalo

Kullakin aikakaudella on omat uhkakuvansa ja tehokkaina pidetyt menetelmät näiden uhkien torjuntaan. 2000-luvulla terrorismi on noussut maailmanlaajuisesti yhdeksi keskeisimmistä kansainvälisen turvallisuuden uhkakuvista. Perustellusti voi sanoa, että terrorismi nostettiin Yhdysvaltojen johdolla länsimaita kohtaavista uhista vaarallisimmaksi vuoden 2001 syyskuun terrori-iskujen jälkeen. Tämän jälkeen terrorismin muodostamaa uhkaa on pyritty hallitsemaan monin keinoin, myös sotilaallista voimaa käyttämällä.

Kuten tämän teoksen eri kirjoituksista käy hyvin ilmi, terrorismi-käsitteen laaja-alaisuus ja epämääräisyys vaikeuttaa ilmiöstä muodostettavan kokonaiskuvan hahmottamista. Toisaalta tämä käsitteellinen epäselvyys edesauttaa terrorismi-käsitteen poliittista käyttöä. Terrorismista onkin tullut yksi käytetyimmistä negatiiviseen leimaamiseen ja mustamaalaamiseen liittyvistä käsitteistä monien maiden sisäpolitiikassa ja myös kansainvälisissä suhteissa. Toimijan leimaaminen terroristiksi mahdollistaa kaikkien käytössä olevien vastakeinojen käyttämisen. Kokemukset 2000-luvulta osoittavat, että jopa jotkut vakaat, demokraattiset ja ihmisoikeuksia kunnioittavat valtiot ovat turvautuneet kyseenalaisiin ja myös laittomiin menetelmiin terrorismin muodostaman uhan torjunnassa.

Ilmiönä terrorismilla on pitkä historia. Tämän päivän terrorismia koskevas-
ta viranomaistyöstä ja tutkimuksesta merkittävä osa kohdistuu jihadismin,
islamismiin ja uskonnollisen ekstremismin liepeillä ilmenevään terrorismiin.
Pääosa tästä väkivallankäytöstä tapahtuu Pohjois-Afrikan, Lähi-idän ja
Keski-Aasian alueilla. Länsimainen suhtautuminen terrorismiin ja sen tor-
juntaan oman alueen ulkopuolella perustuu laajaan, kylmän sodan pääTTY-
misen jälkeen tapahtuneeseen turvallisuuspoliittisen näkökulman muutok-
seen. Ajatus globalisoituvan maailman keskinäisriippuvuudesta, laaja tur-
vallisuuskäsitys ja kehittyneet sotilaalliset suorituskyvyt ovat mahdollista-
neet länsimaissa terrorismin muodostaman uhan sotilaallisen torjunnan
kaukana omalta alueelta, siellä, missä terroristit kykenevät horjuttamaan
heikkoja valtioita ja hallituksia. Yksi keskeinen terrorismin muodostaman
uhan merkityksen nousua selittävä tekijä koskee kylmän sodan päättymistä.
Kylmän sodan päättyessä hävisi myös vuosikymmeniä itsestään selvänä
pidetty sotilaallinen uhkakuva. Koska länsimaissa Neuvostoliiton tai Venä-
jän sotilaallista uhkaa ei enää pidetty 1990-luvun edetessä relevanttina,
avautui mahdollisuus, tai itse asiassa tarve määritellä uudelleen se, mikä
”meitä” uhkaa. Myös se, kenestä ”meissä” on kyse, piti määritellä uudel-
leen.

1990-luvun aikana ei syntynyt selkeää uutta kansainvälistä turvallisuutta
koskevaa näkökulmaa tai uusia kansainvälisen turvallisuuden pelisääntöjä.
Ajatukset muun muassa keskinäisriippuvuuteen perustuvasta globalisoitu-
vasta järjestelmästä, yhteistyövaraisesta turvallisuudesta, humanitaaristen
kriisien ennaltaehkäisyn tärkeydestä ja niin sanottujen uusien sotien esiin-
marssista tosin nostettiin esille 1990-luvun kuluessa. 1990-luvulla turvalli-
suuskäsitys laajeni monella tapaa, mutta selkeää eri valtioille yhteistä pe-
rustaa uuden turvallisuusympäristön logiikasta ei syntynyt. Myös terrorismi
nousi esille turvallisuusuhkana, mutta aivan eri mittaluokassa kuin myö-
hemmin vuoden 2001 jälkeen.

Vuonna 2001 Yhdysvallat tarjosi länsimaiselle, ja jopa globaalille turvallisuusyhteisölle yhden näkökulman tai tarinan siitä, missä turvallisuudesta kansainvälisessä järjestelmässä on kyse ja millä menetelmillä uusia turvallisuusuhkia tulisi hallita. Vaikkei Yhdysvalloissa muotoiltua suurvaltapolitiittista näkökulmaa hyväksytty maailmalla tai edes länsimaissa sellaiseenaan, tarjosi ”terrorismin vastainen sota” ja siihen liittyneet sotilasoperaatiot (pääasiassa Afganistan 2001– ja Irak 2003–2011) mahdollisuuden ja joillekin valtioille paineen määrittellä uudelleen näkökulmansa kansainväliseen turvallisuuteen ja sotilaalliseen voimankäyttöön kansainvälisissä suhteissa. 2000-luvulla terrorismi nousi ja nostettiin yhdeksi keskeisimmistä kansainväliseen turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Terrorismin torjunnasta muodostui samalla valtioiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tärkeä tehtävä.

Vain vuosikymmen kylmän sodan jälkeisen ”uuden turvallisuusympäristön synnystä” terrorismin muodostama uhka tarjosi yhden tavan jäsentää valtioiden uusia uhkakuvia. 1990-luvulla monet valtiot olivat, yhdessä ja erikseen, joutuneet ongelmallisen tehtävän eteen: varsin nopeasti kylmän sodan päätyttyä oli tarve toisaalta niin sanotun rauhanosion lunastamiseen ja toisaalta tarve määrittellä uuden turvallisuusympäristön pelisäännöt. Kokeemukset 1990-luvun uusien sotien rauhoittamisesta, humanitaarisista interventioista ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta olivat jo muokanneet länsimaista turvallisuuspolitiittista näkökulmaa sekä lisänneet länsimaisten asevoimien käytettävyyttä oman alueen ulkopuolella tehtävissä sotilasoperaatioissa. 1990-luvulla kehkeytynyt länsimainen kriisinhallintatraditio tarjosi suotuisan kasvualustan oman alueen ulkopuolella terrorismin torjunnan nimissä toteutettaville sotilasoperaatioille.

Yksinkertaistaen voidaan todeta, että terrorismin muodostama uhka on militarisoitunut. Aiemmin rikostorjunnan piiriin kuulunut toiminta on monissa maissa siirretty osittain turvallisuus- ja puolustuspolitiikan piiriin. Terrorismista on ainakin länsimaisessa turvallisuuspolitiikassa muodostunut osittain sotilaallinen uhka, jonka ilmentymiseen ja etenemiseen on päätetty myös vastata sotilaallista voimaa käyttämällä. Selkeimmin tämä ilmenee Yhdysvaltojen vastauksesta 9/11-tapahtumina tunnettuihin terrori-iskuihin. Presidentti George W. Bushin syksyllä 2001 julistama terrorismin vastainen sota onkin ollut yksi keskeinen länsimaista asevoiman käyttöä ohjaava ja selittävä strateginen tekijä viimeisen puolentoista vuosikymmenen aikana. Tämä siitäkin huolimatta, että toisen presidenttikautensa aikana presidentti Bush alkoi vähitellen irtautua tiukan sotilaallisesta terrorismin vastaisen sodan painotuksesta ja presidentti Obama on omilla presidenttikautensa aikana pyrkinyt tietoisesti irtautumaan terrorismin muodostaman uhan sotilaallisesta ylipainotuksesta.

On hyvä pitää mielessä, että Yhdysvalloissa vuonna 2001 julistettu terrorismin vastainen sota on ollut varsinaista terrorismin torjuntaa laajempi näkökulma asevoiman käyttöön kansainvälisissä suhteissa. Terrorismin vastaisen sodan nimissä Yhdysvallat toi julki oman sotilaallisen johtoaseman, sen muihin valtioihin kohdistamat odotukset johdollaan käytävissä sotilasoperaatioissa ja valmiuden käyttää sotilaallista voimaa yksipuolisesti kaikkialla maailmassa. Terrorismin vastainen sota on näin ollen ollut Yhdysvalloissa vuonna 2001 muotoiltu laaja strategisen tason näkemys kansainvälisen turvallisuuden luonteesta ja oikeista menetelmistä turvallisuusuhkien hallinnassa sekä julkisesti tehty määrittely asevoiman käytöstä kansainvälisissä suhteissa.

Asevoiman käyttöä terrorismin torjunnassa on kritisoitu laajasti. Erityisesti kysymys, aiheuttavatko sotilaalliset iskut terroristeja ja näiden tukijoita

vastaan vastareaktion, eräänlaisen ”rekrytointikampanjan” moniin eri terroristiorganisaatioihin, on nostettu esille. Tämä huoli on aiheellinen. Sotilaallisen voiman käyttöön ei tulisi ryhtyä kevein perustein. Sotilasoperaatioihin liittyy aina ennalta arvaamattomien seurannaisvaikutusten mahdollisuus. Nämä vaikutukset saattavat ilmentyä varsinaisen sotilaallisen toiminnan ”yläpuolella”, poliittisella tasolla.

Myös terrorismin muodostaman uhan epämääräisyys ja julkisuudessa esitettävien todisteiden puute ovat olleet syitä kriittisiin äänenpainoihin terrorismin torjuntaa kohtaan. Salaisia tiedustelutietoja ei haluta paljastaa eikä kansalaisia pelotella niillä rikollisilla suunnitelmilla, joita viranomaisten tietoon terrorismin torjunnassa päätyy. Toisaalta viranomaisilla on tarve kyetä osoittamaan onnistuneensa terrorismin torjunnassa. Ongelma muodostuu usein siitä, että on vaikea osoittaa sitä, miksi jokin asia (terrori-isku) ei tapahdu. Tämä varsinkin sellaisessa tilanteessa, jossa julkisuudessa käytävässä keskustelussa ei ole ollut mitään viitteitä mahdollisen iskun suunnittelusta tai toteutuksesta.

Globalisoituvan maailman lisääntyvät mahdollisuudet ihmisten, tavaroiden, palveluiden ja rahavirtojen liikkeille luovat uusia mahdollisuuksia terrorismin menetelmien käyttöön. Onkin varmaa, että ilmiönä terrorismi ei ole katoamassa maailmasta mihinkään. Terrorismin torjuntaa monilla eri menetelmillä tulee jatkossakin kehittää. Se, kuinka tärkeä osa turvallisuuspolitiikan uhkakuvista liittyy tulevaisuudessa terrorismiin, on eri kysymys. Tähän ei ole mahdollisuutta saada vastausta tutkimalla vain terrorismia. Terrorismin muodostaman uhan merkitys esimerkiksi länsimaisessa ajattelussa ja toiminnassa voidaan ymmärtää vain laajemmassa turvallisuuspoliittisessä kehyksessä. Tällöin on arvioitava kansainvälisten suhteiden kehitysnäkymiä, suurvaltapolitiittisia tekijöitä sekä arvioitava erilaisten uhkakuvien vaarallisuutta ja todennäköisyyttä pidemmällä aikavälillä.

Tähän teokseen kootut artikkelit heijastavat mielenkiintoisella ja monipuolisella tavalla terrorismiin liittyviä tekijöitä. Terrorismi-ilmion laaja-alainen tunteminen on tärkeää, jotta jatkossakin voidaan kehittää mielekkäitä menetelmiä sen muodostaman uhan hallintaan ja torjuntaan.

3.

TOISEN TERRORISTI, TOISEN VAPAUSTAISTELIJA – TERRORISMIN MÄÄRITTELYN ONGELMAT

Leena Malkki

Terrorismi on terrorismia. Mikä näyttää ja haisee terrorismilta sekä tapaa kuin terrorismi, on terrorismia.

- Sir Jeremy Greenstock, Ison-Britannian YK-lähettiläs (2001)

*Kerro, mitä ajattelet terrorismista niin minä kerron, kuka sinä olet.*²

- J. Bowyer Bell, terrorismin tutkija

Nykymuotoinen keskustelu terrorismista juontaa juurensa 1970-luvun alkupuolelle. 1960–1970-lukujen taitteessa tehtiin useita tekoja, jotka nostivat terrorismi-sanana otsikoihin. Palestiinalaisjärjestöjen lentokonekaappausten, Saksan punaisen armeijakunnan kaltaisten vallankumouksellisten ryhmien sieppausten ja pommi-iskujen sekä Latinalaisen Amerikan tapahtumien seurauksena alettiin pian puhua modernin terrorismin noususta. Näyttävien iskujen myötä kasvoi tarve toimia kansainvälistä terrorismia vastaan ja saada tutkimustietoa terrorismista. Terrorismin tutkimus muotoutuikin omaksi tutkimusalakseen juuri 1970-luvun aikana. Samaan aikaan kansainvälinen terrorismi nousi kansainvälisen diplomatian asialistalle.

² Molemmat lainaukset siteerauksia teoksesta Schmid (ed.) 2011, 39, 42.

Kysymys siitä, miten terrorismi pitäisi määritellä, nousi väistämättä esiin näissä molemmissa yhteyksissä. Yli neljä vuosikymmentä jatkuneista yrityksistä huolimatta terrorismille ei ole edelleenkään yleisesti hyväksyttyä määritelmää, ei tutkimuksen sen paremmin kuin kansainvälisen yhteisönkään piirissä. Käsitteiden määrittely on tunnetusti usein vaikea tehtävä. Terrorismin kohdalla se on osoittautunut kuitenkin jopa poikkeuksellisen haasteelliseksi.

Tässä artikkelissa käydään läpi sitä, miksi määritelmästä sopiminen on ollut niin hankalaa ja miksi pyrkimyksistä konsensuksen löytämiseen on vaikea luopua. Aluksi luodaan yleiskatsaus terrorismin käsitteeseen ja sen historiaan ja tämän jälkeen tarkastellaan käsitteen määrittelyn ongelmia kansainvälisen diplomatian ja tutkimuksen piirissä.

Terrorismin käsitteen monet muuttuvat merkitykset

Kuten muutkin käsitteet, myös terrorismi on sosiaalinen konstruktio. Mikään teko ei ole ”luontaisesti” terrorismia, vaan tulee nähdä sellaisena vasta, kun siitä aletaan käyttää kyseistä termiä. Käsitteille on tyypillistä se, että niiden merkitys ja käyttötavat muuttuvat ajan myötä. Näin on käynyt myös terrorismin kohdalla. Kun termi tuli poliittiseen käyttöön 1790-luvulla, sillä kuvattiin myönteisessä mielessä vallanpitäjien käyttämää taktiikkaa, jota nämä pitivät välttämättömänä toimintatapana demokratiaa vaikiinnutettaessa. Vaikka terrorismi on eri merkityksissä säilynyt osana poliittista sanastoa siitä lähtien, termi on ollut toisina aikakausina käytössä huomattavasti enemmän kuin toisina. Termillä ei myöskään ole ollut aina kielteistä kaikua. 1800-luvun lopulla iskujen tekijät käyttivät sanaa itsessään tähdentääkseen, että he eivät olleet tavallisia rikollisia vaan heillä oli jalot poliittiset tarkoitusperät.³

³ Terrorismin käsitteen historiasta katso esim. Rapoport 1992, Hoffman 2006, 3–20.

Terrorismin käsitteellä ei ole ollut minään aikakautena yhtä ainoata merkitystä ja käyttötapaa. 1700-luvun lopulla terrorilla hallintua jakobiinihallintoa alettiin kritisoida ylilyönneistä sanaa terrorismi käyttäen. Vaikka 1800-luvun lopulla terroritekojen tekijät itse käyttivät termiä, sitä käyttivät myös vallanpitäjät tuomitessaan heidän tekojaan. Lähestulkoon niin kauan kun terrorismi-sanaa on käytetty poliittisessa keskustelussa, on myös kiistelty siitä, mitä terrorismi on, mitä siitä pitäisi ajatella ja kuka on terroristi.

Nykymerkityksessään terrorismin käsite tuli aktiiviseen käyttöön 1970-luvun alkupuolella. Tällöin termille vahvistui nykykeskustelusta tuttu voimakkaan kielteinen lataus. Se tuli käyttöön nimityksenä väkivallan teoille, joiden katsottiin olevan jollain tavalla poikkeuksellisia ja uudenlaisia. Kansainvälisen yhteisön piirissä huomio kiinnittyi erityisesti valtioiden rajat ylittäviin iskuihin, joita olivat esimerkiksi palestiinalaisjärjestöjen tekemät lentokonekaappaukset. Tällaiset iskut herättivät huolta konfliktien leviämisestä varsinaisten konfliktialueiden ulkopuolelle ja toivat myös mukanaan tarpeen kansainvälisen yhteistyön kehittämiseksi.

Myös nykyisin terrorismia käsitteenä käytetään vaihtelevin tavoin. Terminä sitä käytetään osin eri lailla mediassa, kansainvälisessä diplomatiassa, poliittisessa puheessa ja tutkimuksessa. Silloin, kun termiä käytetään poliittisessa puheessa, sitä ei yleensä suuremmalti määritellä. Selvää on kuitenkin, mitä sen käyttämisellä halutaan kommunikoida. Kun valtiovallan edustaja käyttää termiä, kyse ei ole vain kuvailusta vaan ennen kaikkea voimakkaasta kannanotosta teon tuomittavuuteen. Tapa käyttää sanaa julkisessa keskustelussa heijastaa usein poliittisen kielenkäytön merkityksiä ja käytänteitä, joskin toimittajat ovat myös suhtautuneet termin käyttöön varovaisesti juuri poliittisten latausten takia.

Terrorismin käsitteelle on kuitenkin haettu myös kaikkien hyväksyttävissä olevia määritelmiä, jotka mahdollistaisivat termin käytön kuvailutarkoituksessa eli nimityksenä tietyt (neutraalit) tunnusmerkit täyttävistä teoista. Tätä on yritetty erityisesti tässä artikkelissa käsiteltävien kansainvälisen yhteisön ja akateemisen tutkimuksen piirissä.

Keskustelu terrorismin määritelmästä Yhdistyneissä Kansakunnissa

Jos pitäisi nimetä yksi käänteentekevä tapahtuma terrorismin nousemiselle nykymerkityksessään kansainvälisen huomion kohteeksi, niin se olisi Münchenin olympialaisiin vuonna 1972 tehty isku. Siinä joukko Musta syyskuu-nimellä toimineita palestiinalaisia otti olympiakylässä panttivangeiksi 11 israelilaisurheilijaa ja -valmentajaa.⁴Vastineeksi panttivankien vapauttamisesta kaappaajat vaativat Israelia vapauttamaan yli 200 vankia sekä Saksan liittovaltiota vapauttamaan Saksan punaisen armeijakunnan kaksi johtajaa. Kaappaus loppui panttivankien epäonnistuneen vapauttamisyrittelyn jälkeen kaikkien panttivankien kuolemaan. Iskun katastrofaalinen lopputulos osoitti, että Saksan viranomaiset olivat täysin valmistautumattomia tämän tyyppisten tapahtumien hoitamiseen. Se sai myös monet muut Euroopan maat arvioimaan kykyänsä toimia vastaavassa tilanteessa. Yksi konkreettinen seuraus oli, että monet maat perustivatkin Münchenin tapahtumia seuranneina vuosina terrorismin vastaiseen toimintaan erikoistuneita yksiköitä.

Terrorismin vastainen toiminta nousi myös pian tämän jälkeen Yhdistyneiden kansakuntien asialistalle ja on pysynyt siellä vaihtelevalla intensiteetillä siitä asti.⁵ Tavoitteena oli laatia kattava yleissopimus, joka tarjoaisi oi-

⁴ Esim. Schmid 2004, 385, Stampnitzky 2013, 21–22.

⁵ Terrorismin torjuntaa koskevia sopimuksia on tehty myös muiden kansainvälisten järjestöjen puitteissa (esim. Euroopan neuvosto, Euroopan unioni, Arabiliitto, Afrikan yhtenäisyysjärjestö ja Islamilainen konferenssi). Tämän artikkelin puitteissa keskitytään kuitenkin Yhdistyneisiin kansakuntiin, koska se on ollut näistä järjestöistä merkittävin

keudellisen perustan kansainväliselle terrorismin vastaiselle toiminnalle. Olennainen osa tätä sopimusta oli määritellä, minkälaiseen toimintaan sopimusta sovelletaan, ja siksi yleissopimuksen oli tarkoitus sisältää määritelmä terrorismille. Kyse ei kuitenkaan ollut mitenkään arvoneutraalista projektista: terrorismi tuomittiin keskusteluissa jyrkästi ja määritelmää etsittiin nimenomaan siksi, että yhteistyö terrorismin torjumiseksi helpottuisi.

Tässä vaiheessa terrorismille oli itse asiassa jo olemassa kansainvälisellä tasolla hyväksytty määritelmä, minkä olisi voinut ajatella helpottavan olennaisesti sovun syntymistä määrittelykysymyksessä. Määritelmä löytyy 1930-luvulla Kansainliiton puitteissa neuvotellusta sopimuksesta. Neuvottelut käynnisti tuolloinkin merkittävä kansainvälinen terrori-isku. Vuonna 1934 Jugoslavian kuningas ja Ranskan ulkoministeri murhattiin edellisen valtiovierailun aikana Marseillessa Ranskassa. Salamurhan tehneet kroatialaiset separatistit pakenivat Italiaan. Ranska syytti Italiaa ja Unkaria terroristien suojelusta ja vaati Italiaa luovuttamaan tekijät. Italia kieltäytyi vedoten siihen, että kansainvälisten sopimusten mukaan heitä ei tarvinnut luovuttaa, koska kyse oli poliittisesta teosta. Tässä tilanteessa paineet Kansainliittoa kohtaan alkoivat kasvaa, varsinkin kun kyseessä ei ollut lähimainkaan ensimmäinen vastaavankaltainen teko, ja arkkiherttua Franz Ferdinandin Sarajevossa vuonna 1914 tapahtuneen salamurhan seuraukset olivat vielä tuoreessa muistissa.⁶

Seuraavina vuosina käydyt neuvottelut huipentuivat vuonna 1937 diplomaattisen konferenssiin, jossa hyväksyttiin terrorismin ehkäisyä ja siitä rankaisemista koskeva sopimus. Terrorismi määriteltiin tässä sopimuksessa valtioita kohtaan suunnatuiksi rikollisiksi teoiksi, joiden tarkoituksena oli

ja sen puitteissa käydyissä neuvotteluissa tulevat laajasti esille ne ongelmat, joita kaikkien hyväksyttävissä olevan terrorismin määritelmän löytämiseen liittyy.

⁶ Kansainliiton piirissä käydyistä terrorismia koskevista neuvotteluista katso esim. Saul 2006 ja Ditrych 2013a.

terrorisoida tiettyjä henkilöitä, ihmisryhmiä tai laajaa yleisöä. Lisäksi sopimuksessa lueteltiin joukko tekotyyppejä, jotka voitiin määritelmän muutoin täyttyessä katsoa terrorismiksi. Kuten monet muutkin kansainväliset sopimukset, se rajoitettiin koskemaan ainoastaan ”kansainvälistä terrorismia”.

Kansainliiton piirissä käydyt neuvottelut eivät kuitenkaan olleet mitenkään täysin ongelmattomia, ja toinen maailmansota alkoi ennen kuin sopimus ehti edes astua voimaan. Lähes kaikki ne kiistakysymykset, jotka ovat olleet terrorismin määrittelyä esteenä 1970-luvulta nykypäivään, olivat esillä jossain määrin jo 1930-luvulla.

Muuttunut poliittinen tilanne teki kuitenkin kiistakysymysten ylittämistä entistä haasteellisempaa 1970-luvulla. Yleissopimuksesta neuvoteltiin vuosien 1972–1979 aikana Yhdistyneiden kansakuntien piirissä, mutta neuvottelut päättyivät tuloksettomina. Ongelmana oli juuri terrorismin määrittely eli minkälaiseen toimintaan sopimusta sovellettaisiin. Karkeasti ottaen vastakkain olivat ennen kaikkea ensimmäisen maailman eli länsimaiden ja kolmannen maailman eli ns. liittoutumattomien valtioiden näkemykset, vaikkakin esimerkiksi eri Euroopan maiden kannoissa oli eroavaisuuksia. Erimielisyydet tiivistyivät kolmeen keskeiseen kysymykseen.⁷ Näiden lisäksi terrorismia koskevan yleissopimuksen suhteen on edelleen auki erinäisiä oikeudellisia ongelmia ja rajatumpia kiistoja. Tässä kirjoituksessa keskitytään kuitenkin nimenomaan merkittävimpiin poliittisiin ongelmiin. Useat tutkijat jakavat näkemyksen, että juuri ne estävät konsensuksen syn-

⁷ YK:n piirissä käydyt keskustelut esittely seuraavassa nojaa erityisesti artikkeliin Friedrichs 2005. Katso myös Detrych 2013b.

tymisen ja loppuihin kysymyksiin olisi täysin mahdollista löytää ratkaisu, jos siihen olisi poliittista tahtoa.⁸

Ensimmäinen koski sitä, minkälaisiin toimiin olisi ryhdyttävä ja missä järjestyksessä. Kolmannen maailman maiden kanta oli, että ensin olisi tutkittava väkivallan taustalla olevia syitä ja vastatoimista pitäisi alkaa keskustella vasta sitten, kun ymmärretään taustalla olevat mahdollisesti oikeutetut syyt. Länsimaiden vastaus tähän oli, että silloin kun puhutaan rikoksista, rikoksen tekemisen syyt eivät vallitsevan oikeusperinteen mukaan vaikuta siitä langetettuun tuomioon.

Toinen kiistakysymys liittyi terrorismin määritelmän ja kansallisten itsenäisyystaisteluiden väliseen suhteeseen eli klassiseen ”toisen terroristi on toisen vapaustaistelija” -dilemmaan. Kolmannen maailman maiden kanta oli, että olisi tehtävä ero kahdenlaisen terrorismin välille, nimittäin tuomittavan alhaisen terrorismin ja terrorismin, jolla on poliittiset tarkoitukset. Käytännössä vaatimus tarkoitti, että kansallisia itsenäisyystaisteluja ei tulisi sisällyttää terrorismin määritelmään. Länsimaiden kanta tähän kysymykseen oli kahtalainen. Toisaalta ne ainakin puheiden tasolla tukivat itsenäisyystaisteluja mutta toisaalta myös painottivat, ettei tarkoitus voi koskaan oikeuttaa keinoja.

Kolmas kiista koski valtioterrorismia. Kolmannen maailman maat vaativat, että myös valtioiden harjoittama terroritoiminta tuli sisällyttää kansainväliseen terrorismiin määritelmään. Itse asiassa sen piti olla niiden mukaan huomion keskipisteessä, koska se oli kaikista vakavin terrorismin muoto. Länsimaat vastustivat tätä vedoten siihen, että valtioiden väkivallan käyttöä säädellään jo useilla muilla kansainvälisen oikeuden instrumenteilla.

⁸ Katso esim. Schmid 2004, Hmoud 2006. Jotkut tutkijat toisaalta suhtautuvat erittäin skeptisesti siihen, että terrorismille olisi mahdollista ylipäänsäkään saada aikaan toimiva oikeudellinen määritelmä (esim. Hodgson & Tadros 2013).

Terrorismin määritelmästä sopimisen osoittauduttua hyvin haastavaksi Yhdistyneiden kansakuntien piirissä omaksuttiin toinen strategia. Yleissopimuksen sijasta on neuvoteltu useita suppeampia sopimuksia, jotka koskevat yleisiä terrorismiksi katsottuja tekotyyppejä. Nämä sopimukset liittyvät esimerkiksi lentokonekaappauksiin, diplomaatteja ja muita valtiovallan edustajia vastaan kohdistettuihin iskuihin, panttivankien ottoon sekä räjähdäaineiden valvontaan.⁹ Sopimuksissa määrätään esimerkiksi valtioiden vastuusta kriminalisoida tiettyjä tekoja ja ryhtyä toimiin iskujen ennaltaehkäisemiseksi. Yhteistä näille sopimuksille on, että sana terrorismi ei esiinny niissä lainkaan, vaan ne koskevat kaikkia tällaisia tekoja motiiveihin katsomatta. Tämä ratkaisu on mahdollistanut kansainvälisen yhteistyön terrorismin vastaisen toiminnan kannalta olennaisissa kysymyksissä määrittelyvaikeuksista huolimatta.

Yleissopimusta koskeneiden neuvottelujen ajaututtua umpikujaan 1970-luvun aikana kesti pitkään ennen kuin terrorismin määrittelyasiaan palattiin uudelleen. Uusi yritys laajan terrorismia koskevan yleissopimuksen neuvottelemiseksi käynnistyi vasta 1990-luvun loppupuolella alun perin Intian tekemän luonnoksen pohjalta. 1990-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alkupuolen neuvottelujen tuloksena sopimuksesta on olemassa hyvin pitkälle neuvoteltu luonnos. Läpimurto on kuitenkin edelleen saavuttamatta. Syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen eläteltiin toiveita, että dramaattinen tapahtuma edesauttaisi sovun syntymistä, mutta näin ei käynyt. Sovun syntyminen on käytännössä kiinni yhden artiklan muotoilusta. Artikla liittyy siihen, millaiseen toimintaan sopimusta sovelletaan eli käytännössä jälleen kerran terrorismin määrittelyyn.

⁹ Esim. Cassese 2006, 942, "United Nations Treaties Against International Terrorism".

Määrittelyongelmista kieli myös se, että YK:n turvallisuusneuvostossa pian syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen hyväksytyssä ja kansainvälisen yhteistyön kannalta merkittävässä terrorismin vastaista toimintaa käsittelevässä päätöslauselmassa 1373 terrorismia ei määritellä. Tämä johtuu juuri siitä, että määritelmästä ei olisi saavutettu yksimielisyyttä. Päätöslauselma siis asettaa jäsenmaille erilaisia velvoitteita terrorismin torjunnan suhteen täsmentämättä kuitenkaan torjunnan kohdetta. Tätä ratkaisua on kritisoitu, koska se antaa käytännössä valtioille paljon tulkinnan vapautta siinä, mihin toimintaan torjuntakeinoja sovelletaan ja siten saattaa johtaa perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksiin.¹⁰

Vaikka määritelmästä ei edelleenkään ole sopua, ei voida täysin uskottavasti väittää, ettei terrorismille ominaisista piirteistä vallitsisi jonkinlaista kansainvälistä yksimielisyyttä. Terrorismin määritelmä löytyy monista alueellisten järjestöjen terrorismisopimuksista, esimerkiksi Euroopan unionin vuonna 2002 hyväksytystä puitepäätöksestä. Joistakin YK:n asiakirjoista löytyy määritelmiä, kuten esimerkiksi turvallisuusneuvoston ei-sitova määritelmä vuodelta 2004. Useat tutkijat ovat väittäneet, että terrorismin määritelmän sisältävää kattavaa yleissopimusta ei vielä ole, YK:n puitteissa neuvottelut sopimukset ja yleiskokouksen päätöslauselmat muodostavat kuitenkin yhtenäisen kuvan siitä, mitä terrorismilla tarkoitetaan, ja hyvin samankaltainen näkemys toistuu kansallisessa lainsäädännössä ja alueellisten järjestöjen sopimuksissa. Nämä kaikki yhdessä muodostavat perustan rauhan ajan kansainvälistä terrorismia koskevalle tapaoikeudelle. Erimielisyydet koskevat näiden tutkijoiden mukaan itse määritelmän sijasta sen soveltamisalan mahdollisia poikkeuksia.¹¹

¹⁰ Saul 2005, 156-161.

¹¹ Ks. esim. Cassese 2006, Young 2006; Lehto 2008, 70–77. Toiset tutkijat puolestaan pitävät näitä kiistakysymyksiä niin merkittävinä, että kansainvälisestä konsensuksesta ei voida uskottavasti puhua. Ks. esim. Weigend 2006.

Tämän näkemyksen puolesta puhuneen tunnetun kansainvälisen oikeuden tutkijan Antonio Cassesen mukaan yhteisesti jaettu näkemys kansainvälisestä terrorismista koostuu viidestä elementistä: 1) terrorismissa on kyse teoista, jotka ovat rikollisia minkä tahansa kansallisen lainsäädännön mukaan, 2) tekoihin liittyy transnationaalinen ulottuvuus¹², 3) uhrit saattavat olla joko siviilejä tai jonkin valtion edustajia, 4) teon tarkoituksena on joko levittää pelkoa väestön keskuudessa tai painostaa hallitusta tai kansainvälistä järjestöä tekemään tai jättää tekemättä jotain ja 5) teolla on poliittinen, ideologinen tai uskonnollinen motiivi.¹³

Miksi, jos keskeisistä elementeistä vaikuttaa siis olevan yhteisymmärrys, ei terrorismin määritelmää silti ole saatu aikaiseksi? Sovun esteenä ovat edelleen aiemmin mainitut kolme kysymystä, joskin jonkinlaista edistystä niiden suhteen on tapahtunut. Tämä juontuu muuttuneesta poliittisesta tilanteesta. Kansallisten itsenäisyystaisteluiden aika on nyt pitkälti ohi, ja Lähi-idän ja Afrikan maat ovat menettäneet poliittista painoarvoaan. Yhteisymmärryksen löytymistä on edesauttanut myös yhteisen vihollisen, jihadistisen terrorismin, ilmaantuminen.¹⁴

Edellä esitellyt kolme kiistakysymystä ovat edelleen näkyvissä kansainvälisen tason keskusteluissa, mutta eri maiden näkökannat vaikuttavat lähentyneen toisiaan. Kolmesta aiemmin mainitusta kiistakysymyksestä ensimmäinen, eli kysymys taustalla olevien syiden analysoinnista, on pitkälti hiipunut. Esimerkiksi Islamilaisen konferenssin maiden edustajat tuovat tämän tärkeyttä edelleen esille, mutta sen ei katsota enää muodostavan estettä sovulle. Valtioterrorismin asemasta sopimuksessa ei ole vielä sopua, mutta näyttäisi siltä, että vaatimuksista sisällyttää se terrorismisopimukseen olta-

¹² Tämä ei tarkoita, ettei täysin yhden valtion sisällä tapahtuva toiminta voisi olla terrorismia, mutta nimenomaan valtioiden rajat ylittävä toiminta on ollut kansainvälisen sääntelyn pääkohteena.

¹³ Cassese 2006, 936–941.

¹⁴ Friedrichs 2006, 89.

siin valmiita luopumaan, ainakin olettaen, että myös muut konfliktin osapuolet rajataan sopimuksen ulkopuolelle.¹⁵

Vakavimmat erimielisyydet koskevat tällä hetkellä kansallisten itsenäisyystaisteluiden asemaa. Tässäkin kysymyksessä joidenkin arabi- ja muslimimaiden kannan katsotaan muuttuneen viime vuosien kuluessa. Lisäksi kansallisten itsenäisyystaisteluiden kaltaisten aseellisten konfliktien sulkeminen terrorismin määritelmän ulkopuolelle on saanut viime vuonna kannatusta myös länsimaissa. Joidenkin arabimaiden edustajat ovat esittäneet muotoilua, että kansalliset itsenäisyystaistelut kuuluvat kansainvälisen humanitaarisen lain piiriin ja näin ollen teot, jotka ovat tämän lain vastaisia, ovat sotarikoksia ja siten tuomittavia (kun taas ennen vaadittiin kansallisten itsenäisyystaisteluiden poissulkemista terrorismin määritelmästä ilman tarkempaa täsmennystä siitä, millaisia tekoja se koskisi ja miten näitä taisteluja käsiteltäisiin kansainvälisessä oikeudessa). Toinen esillä ollut ratkaisu on, että kansallisten itsenäisyysliikkeiden teot, jotka ovat kansainvälisen humanitaarisen lain mukaisia, katsottaisiin laillisiksi eivätkä ne olisi terrorismia. Teot, jotka rikkovat tätä lakia, katsottaisiin kuitenkin terrorismiksi (eikä sotarikoksiksi).¹⁶ Kiista ei siis ole ratkennut, mutta tässäkin suhteessa eri osapuolten kannat ovat jonkin verran lähentyneet toisiaan.

Miksi sillä sitten on niin paljon väliä, kutsutaanko jotakin tekoa terrorismiksi vai ei? Termillä on toki ikävä kaiku, mutta entä sitten? Käsitteen voimakkaalla moraalisisella latauksella on toki oma poliittinen merkityksensä, mutta se on vain osaselitys. Vielä olennaisempaa on se, että terrorismiksi määrittelemisellä voi olla hyvin konkreettisia seurauksia. Nykyisen kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön (esimerkiksi Euroopan unionin puitepäättöksen) mukaan terrorismiksi määrittely voi johtaa korkeampiin

¹⁵ Esim. Friedrichs 2006, 74–77.

¹⁶ Cassese 2006, 951–956. Katso myös Hmoud 2006, jossa käsitellään erityisesti Islamilaisen konferenssin näkemyksiä yleissopimusluonnoksesta.

tuomioihin. Se saattaa myös mahdollistaa laajempien tutkintakeinojen käyttämisen. Terrorismia koskeva lainsäädäntö on poikkeavaa myös sikäli, että nykyisin useiden maiden lainsäädännössä on kriminalisoitu myös varsin laaja joukko valmistelurikoksia.¹⁷ Juuri nämä seikat selittävät osaltaan, miksi esimerkiksi valtioiden ja vapaustaistelijoiden toiminnan sisällyttäminen tai ulkopuolelle jättäminen ovat merkityksellisiä asioita. Jos yhden konfliktin osapuolen samankaltaisia tekoja kohdellaan terrorismina ja toisen ei, on seurauksena epäsymmetrinen tilanne osapuolten kesken.

Vaikka terrorismia koskevan kansainvälisen yhteistyön tärkeydestä onkin puhuttu laajalti, ei ole lainkaan itsestään selvää, että konsensusmääritelmän syntyminen olisi kaikkien länsimaidenkaan mielestä toivottavaa. Jotkut tutkijat ovat kyseenalaistaneet esimerkiksi Yhdysvaltojen tahtotilan tässä kysymyksessä. Olisiko Yhdysvallat esimerkiksi valmis hyväksymään kansainvälisen määritelmän, jonka mukaan sen viholliset Afganistanin konfliktin kaltaisessa tilanteessa eivät olisi kansainvälisen lain näkökulmasta terroristeja? Yhteisesti sovitun määritelmän puute tarjoaa valtioille liikkumatilaa sen suhteen, miten käsitettä voi käyttää omiin poliittisiin tarkoituksiin.¹⁸

Tutkimus ja terrorismin määrittely

Kansainvälisen diplomatian lisäksi yhteisesti hyväksytyä terrorismin määritelmää on haettu 1970-luvulta asti myös (akateemisen) terrorismin tutkimuksen parissa. Tilanne on tällä hetkellä samankaltainen kuin kansainvälisen yhteisönkin piirissä: yhteisesti jaettua määritelmää ei pitkällisistä keskusteluista huolimatta ole, mutta jonkinlainen yksimielisyys vallitsee terro-

¹⁷ Ks. Weigend 2006, 913; Antonio Cassese, “The multifaceted criminal notion of terrorism in international law”, *Journal of International Criminal Justice* 4 (2006), 954. Terrorismilainsäädännön laajenemista yhä enenevässä määrin kattamaan myös valmistelurikoksia käsitellään yksityiskohtaisesti Marja Lehdon väitöskirjassa (Lehto 2008).

¹⁸ Friedrichs 2006, 89.

rismin keskeisistä piirteistä sekä tarkemman määrittelyn esteenä olevista ongelmakysymyksistä.

Terrorismin määrittelyn lähtökohdat ja tarkoitusperät ovat kuitenkin tutkimuksen piirissä erilaiset. Määrittelytarve lähtee siitä yleisestä periaatteesta, että tutkijan tulee määritellä käyttämänsä käsitteet. Lisäksi, mikäli tavoitteena on esittää yleistyksiä ja teorioita jostain ilmiöstä, se tulee ensin määritellä ja rajata. Akateemisen tutkimuksen ihanteisiin kuuluu myös puolueettomuus. Kun otetaan huomioon, että terrorismin käsitteeseen liittyy hyvin poliittinen ja arvottava lataus, se ei ole käsitteenä ollut lainkaan helppo tutkijoille. Miten määritellä objektiivisesti termi, jonka keskeinen sisältö ja käyttötarkoitus on tuomita tai jopa demonisoida?

Yksi mahdollinen vastaus tähän on väittää, ettei terrorismin käsitettä ole järkevää edes yrittää käyttää analyttisena käsitteenä tutkimuksessa, kun se kerran on niin selvästi poliittinen lyömäase. Jos tutkitaan terrorismia ilmiönä, ehkä tutkimuskohteena pitäisikin olla iskujen sijasta se, miten termiä käytetään? Osa terrorismia koskevasta tutkimuksesta onkin suuntautunut juuri terrorismi-puheen tutkimiseen sekä sen purkamiseen, minkälaisiin oletuksiin ja väittämiin terrorismista sekä terroristeista tämä puhe ja viranomaistoiminta nojaavat.¹⁹ Tutkimuskohteena ovat tällöin ennen kaikkea terrorismi-sanaa käyttävät tahot ja laajemmin yhteiskunnalliset valtarakenteet ja vallankäyttö. Tällaisessa tutkimuksessa terrorismin määrittely ei luonnollisestikaan ole ongelma.

¹⁹ Esim. Herbst 2003, Kassimeris (toim.) 2007, Mueller 2006, Jackson 2005. Viime vuosina tämäntyyppistä tutkimusta on tehty erityisesti (mutta ei yksinomaan) kriittisen terrorismin tutkimuksen piirissä, jonka yksi perustajajäsenistä on edellä mainittu Richard Jackson. Esimerkkejä tällaisesta tutkimuksesta löytyy *Critical Studies on Terrorism* -lehdestä. Eri lähestymistavoista terrorismin käsitteeseen katso esim. Amborst 2010, Butko 2009.

Jos taas tutkimus kohdistuu terrorismiksi määriteltyihin iskuihin tai niiden tekijöihin, määritelmäkysymys on toisella tavalla olennainen. Yksi mahdollinen ratkaisu haasteisiin on väistää koko ongelma eli yksinkertaisesti piddättäytyä käyttämästä termiä terrorismi omassa analyysissa. Tähän onkin moni tutkija päätenyt, erityisesti silloin kun tutkimuskohteena on ollut yksittäinen ryhmä, iskutarja tai konfliktti. Taipumus vältellä terrorismi-sanaa vaikuttaa olevan erityisen voimakas aluetutkimuksen piirissä.

Määrittelyongelmaa ei kuitenkaan voi ohittaa silloin, jos terrorismin käsitteellä halutaan viitata tiettyyn poliittisen väkivallan muotoon ja tavoitteena on sanoa jotain yleistä näistä tapauksista käyttäen terrorismin käsitettä ja kenties haastaa vallitsevaa ”virallista totuutta” terrorismista. Jotta tutkimus voisi olla niin sanotusti kumulatiivista – eli uudet tutkimukset rakentuvat edeltävän tutkimustiedon varaan ja laajentavat ymmärrystämme kohteena olevasta ilmiöstä – määritelmästä tulee vallita ainakin jonkinlainen yksimielisyys tutkijoiden kesken. Yhteiseksi käsitteeksi voi tietenkin valita jonkin muun termin kuin terrorismin, mutta silloin menetetään helposti yhteys julkiseen keskusteluun ja aiempaan teoretisointiin, jossa kyseistä termiä on käytetty.

Juuri tällä saralla vallitsee edellä mainittu löyhä konsensus terrorismin peruspiirteistä sekä yleisesti hyväksytyn määritelmän saavuttamisen tiellä olevista kiistakysymyksistä. Laajasti jaettu näkemys terrorismin ydinpiirteistä tiivistyy Leonard Weinbergin, Ami Pedahzurin ja Sivan Hirsch-Hoeflerin tutkimuksessa, jossa analysoidaan tutkijoiden esittämiä määritelmiä terrorismille. Heidän mukaansa määritelmiä yhdistää se, että niissä terrorismi ymmärretään poliittisesti motivoituneeksi taktiikaksi, johon liittyy väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen ja jolla tavoitellaan julkisuutta.²⁰ Tutkimuksen tarkoitusperiin tämä määritelmä on lopulta kovin yleinen eikä se määritä oikeastaan yhtään mitään. Tämän määritelmän mukaan esimer-

²⁰ Weinberg et al. 2004, 786.

kiksi iso osa valtioiden asevoimien sotatoimista ja vihapuheen vakavimmat ilmentymät olisivat terrorismia. Mikään ei sinänsä estä määrittelemästä näin, mutta tutkimuksen kannalta määritelmän rajaama joukko tekoja ja tapahtumia on yksinkertaisesti liian laaja tarjotakseen toimivan pohjan yleistysten ja teorioiden kehittämiseksi.

Ratkaisua on haettu pyrkimällä määrittelemään terrorismi jollakin tapaa suppeammin. Siitä, miten rajat pitäisi vetää, ei ole yksimielisyyttä. Keskeiset kiistakysymykset koskevat esimerkiksi seuraavia asioita²¹:

- Pitäisikö terrorismi rajata rauhan ajan ilmiöksi vai sisältääkö se myös sotatilan aikaisen toiminnan?
- Tuleeko iskujen kohdistua siviileihin vai lasketaanko myös sotilaisiin ja poliiseihin kohdistuvat iskut? Jos kyllä, niin millä ehdoin?
- Mikä on terrorismin suhde muihin sodankäynnin muotoihin, erityisesti sissisotaan?
- Ovatko vain ihmisiin kohdistuvat iskut terrorismia vai sisältääkö ilmiö myös esimerkiksi pelkästään aineellista tuhoa aiheuttamaan tarkoitettuja iskut?
- Onko valtioiden harjoittama toiminta myös terrorismia vai tuleeko sitä tarkastella erikseen oman käsitteensä alla? Entä ovatko yksittäisen ihmisen tekemät iskut terrorismia?
- Tarkoitetaanko terrorismilla vain kampanjoita, joissa terrorismin taktiikkaa käytetään toistuvasti vai lasketaanko myös yksittäiset iskut?
- Onko terrorismin taustalla aina oltava poliittinen tai uskonnollinen motiivi ja miten motiivia arvioidaan?

²¹ Terrorismin määrittelyn ongelmakohtia ja rajanvetoja käsitellään tarkemmin esimerkiksi teoksissa Schmid (toim.) 2011, Malkki, Paastela ym. 2007, Hoffman 2006. Historiallista näkökulmaa tutkimuksen piirissä käytyyn määritelmäkeskusteluun voi hakea tarkastelemalla Schmidin käsikirjan ensimmäistä versiota (Schmid 1983). Alex Schmidin johdolla tehdyt käsikirjat ovat kiistatta merkittävimpiä teoksia aihepiiristä.

Näillä tarkemmilla määrittelyillä on pyritty rajaamaan tutkimuksen kohteeksi koherentimpi ilmiö, josta olisi mahdollista sanoa jotain yleisellä tasolla. Ongelmana yhteisymmärryksen saavuttamisessa vaikuttaa olevan se, että eri tutkijoilla on varsin voimakkaasti eroavia käsityksiä siitä, mitä täsmälleen ottaen pitäisi tutkia terrorismia tutkittaessa. Jollekulle 1970-luvun vasemmistoterrorismi symbolisine pommi-iskuineen edustaa tyypillistä terrorismia, toiset taas ajattelevat ensisijassa Hizbollahin tai Talebanin tyyppistä toimijaa. Rajanvedot ovat myös eläneet ajan myötä. 1970- ja 1980-luvuilla oli itsestään selvää, että terrorismi on aina ryhmätoimintaa. Nykyisin myös niin sanottujen yksinäisten susien tekemät iskut katsotaan yleisesti terrorismiksi. Rajanvedoista keskusteltaessa poliittiset ja moraaliset intohimot ovat myös olleet ajoittain hyvin voimakkaasti pinnalla. Erityisesti kysymys siitä, pitäisikö valtioiden toiminta lukea terrorismin piiriin, on ollut voimakkaan moraalisesti latautunut. Jos jonkin tyyppinen toiminta päätetään rajata terrorismin käsitteen ulkopuolelle, päätös tulee tutkijoidenkin keskuudessa helposti tulkituksi moraalisen kannanottona, vaikka määrittelyn yhteydessä ilmaistaisiin selvästi se, että rajausta ei tule tulkita tällä tavoin.

Vaikka varsinkin akateemisen terrorismin tutkimuksen piirissä on yritetty ottaa etäisyyttä poliittisiin kiistoihin, siinä ei ole laajasti katsoen onnistuttu missään vaiheessa kovin hyvin. Kun terrorismin tutkimus sai suuremmassa mittakaavassa alkunsa 1970-luvulla, se syntyi pitkälti viranomaisten rahoittamana yrityksenä kehittää terrorismin vastaista toimintaa.²² Yhteydet viranomaistahoihin olivat varsinkin alkuvaiheessa niin läheiset, että terrorismin tutkimusta kritisoitiin jopa politiikan tutkimukseksi naamioiduksi ter-

²² Terrorismia koskevan tiedonmuodostuksen historiaa ja terrorismin tutkimusta omana alanaan käsitellään ansiokkaasti Lisa Stampnitzkyn teoksessa (2013).

rorismin vastaiseksi toiminnaksi ja sitä moitittiin valtiovallan harjoittaman sorron oikeuttamisesta.²³

Tämän jälkeenkin terrorismin tutkimusta ovat leimanneet läheiset suhteet viranomaisiin ja yleinen tapa omaksua viranomaisten näkökulma siihen, mikä on terrorismia ja minkälaista tutkimusta siitä pitäisi tehdä. Akateemisena tutkimusalana terrorismin tutkimus on perinteisesti ollut ja on edelleenkin varsin vakiintumaton. Varsinaisia terrorismin tutkimuksen keskuksia on ollut vähän, ja alan keskeiset akateemiset tutkijat ovat sijoittuneet tyypillisesti vähemmän maineikkaisiin yliopistoihin. Akateemisessa maailmassa terrorismin tutkimukseen on suhtauduttu käsitteen poliittisuuden ja latautuneisuuden vuoksi hyvin varauksellisesti.²⁴

Terrorismin tutkimus ei olekaan ollut mitenkään tyypillinen akateeminen tutkimusala. Alan ja laajemmin terrorismia koskevan tiedonmuodostuksen historiaa tutkineen Lisa Stampnitzkyn mukaan terrorismin tutkimusta luonnehtivat hyvin löyhät rajat sekä asiantuntijuutta ja tutkimuksen laatua valvovien auktoriteettien puute. Läpikulkuliikenne on ollut suurta; pitkän linjan tutkijoita on ollut vähän ja lyhytaikaisia vierailijoita paljon.

Rajanveto tutkimuksen ja politiikan tekemisen välillä on edelleen hyvin häilyvää. Terrorismin asiantuntijat vaihtuvat aina poliittisten tuulien muuttuessa, ja auktoriteettien puuttuessa lähes kuka tahansa voi julistautua asiantuntijaksi.²⁵ Oireellista on myös se, että alan akateemisissa lehdissä on kirjoittajina vain yhden artikkelin julkaisseita ja muita kuin akateemisia tutkijoita huomattavasti enemmän kuin monilla muilla tutkimusaloilla.²⁶

²³ Schmid & Jongman 1988, 182.

²⁴ Esim. Stampnitzky 2013, 46–47.

²⁵ Stampnitzky 2013, 44–46.

²⁶ Silke 2001, katso myös Gordon 2001.

Tämä kaikki heijastuu väistämättä määrittelykysymykseen ja siihen kiinteästi liitoksissa olevaan laajempaan kysymykseen siitä, miten terrorismia voidaan selittää. Tutkimusalan häilyvyys, läheiset suhteet viranomaistoi-
mintaan ja auktoriteettien puute ovat johtaneet siihen, että tutkijayhteisö ei muodosta sellaista kokonaisuutta, jonka piirissä pystyttäisiin luomaan ja ylläpitämään omia määrittelyn käytäntöjä. Julkisen keskustelun konventiot heijastuvat voimakkaasti myös tutkimukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka terrorismille saatetaan esittää löyhiä ja neutraaleilta vaikuttavia määritelmiä, käytännössä suuri osa huomiosta kohdistuu niihin tapauksiin, joita nimenomaan länsimaisessa julkisessa keskustelussa kutsutaan yleisesti terrorismiksi.

Tutkimukselle on myös yleistä se, että terrorismia lähestytään ongelmana, johon on löydettävä ratkaisu (eikä ilmiönä, jota koskevaa ymmärrystä halutaan syventää). Tämän asenteen mukana poliittisesta keskustelusta periytyy myös lähestymistapoja terrorismin selittämiseen. Akateemisen tutkimuksen lähtökohtana on yleensä se, että tutkimuskysymykset nousevat pääosin aiempien tutkimusten tuloksista. Terrorismin tutkimuksessa kimmokkeena on kuitenkin ollut hyvin usein terrorismista käyty julkinen keskustelu.

Julkisessa keskustelussa terrorismista puhutaan usein kuin se olisi yhtenäinen ilmiö. Tämä ajatus on kuitenkin tutkimuksen näkökulmasta ongelmallinen. Tunnettu sosiologi Charles Tilly on esimerkiksi tähdentänyt, että terrorismia ovat käyttäneet taktiikkana niin monenlaiset toimijat niin erilaisissa tilanteissa, että on mahdotonta muodostaa kaikkea terrorismia koskevia selitysmalleja.²⁷ Vastaavia näkemyksiä ovat esittäneet lukuisat keskeiset terrorismin tutkijat. Esimerkiksi Paul Wilkinson, yksi terrorismin tutkimuksen veteraaneista, esitti jo 1970-luvulla epäilynsä siitä, onko mahdollista muodostaa mitään yleisiä teorioita terrorismin synnystä ja syistä, koska to-

²⁷ Tilly 2004.

dellisuudessa on olemassa yhden sijasta useita terrorismeja.²⁸ Vaikka terrorismia koskevissa tutkimuksissa näkeekin hyvin yleisesti todettavan, että terrorismi on monimuotoinen ilmiö, elää tutkimuksen piirissä silti sitkeästi yritys kaikesta huolimatta sanoa terrorismista jotakin yleistä. Tämä johtaa helposti siihen, että syntyy jännite määrittelyn, tosiasiallisten tutkimuskohteiden ja käytettyjen lähestymistapojen välille.

Julkiselle keskustelulle on ollut myös tyypillistä, että terrorismi liitetään voimakkaasti tietyn toimijan ominaisuudeksi. Tämä näkyy niin ikään tutkimuksessa. Vaikka suurin osa tutkimuksessa käytetyistä määritelmistä perustuu siihen, että terrorismin katsotaan olevan toimintatapa, tutkimuksesta kuvastuu myös toinen lähestymistapa, jossa ilmiötä hahmotetaan terroristiliikkeiden kautta. Vaikka esimerkiksi juuri kansainvälisen yhteisön piirissä käydyissä keskusteluissa hahmotellut määritelmätkin on rakennettu vastaamaan kysymykseen *mitä* terrorismi on, perimmäinen kysymys määrittelyssä on usein ollut pikemminkin *kuka* on terroristi.

Tähän lähestymistapaan on liittynyt usein taipumus nähdä kaikki terroristiliikkeeksi määritellyn ryhmän tekemät iskut terrorismina riippumatta niiden tarkemmasta luonteesta (esimerkiksi pankkiryöstöt). Vastaavasti taas sellaiset teot, joita tehneet ryhmät eivät täytä terroristiliikkeen kriteereitä, ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Terrorismin tutkimuksen piirissä nämä kaksi osin yhteensopimatonta tapaa lähestyä terrorismia eivät ole mitenkään selkeästi jäsenyneitä ja lopputulos on melko lailla näiden kahden taivan sekoitus. Tämä on omiaan mutkistamaan määrittelykysymystä entisestään.²⁹

²⁸ Wilkinson 1977, xiii.

²⁹ Katso esim. De la Calle & Sánchez Cuenca 2011. Edellä mainitut seikat tuovat tutkimukseen mukanaan useita muita ongelmia, jotka sivutetaan tämän artikkelin puitteissa. Aiheesta lisää katso esim. Amborst 2010, Brannan et al 2001, Silke (toim.) 2004 ja kriittisen terrorismin tutkimuksen keskeiset tekstit kuten Gunning 2007 ja Jackson et al (toim.) 2009.

Kaikista yleisin tapa määritellä terrorismi tutkimuksen piirissä taitaa nykyisin olla sen määrittelemättä jättäminen. Alalla vaikuttaa vallitsevan tietynlainen määrittelyväsymys, ja agnostikkojen koulukunta on kasvattanut rivejään sitä mukaa, mitä kauemmin keskustelua on käyty. Siinä missä tämä asenne on ymmärrettävissä keskustelun historia huomioon ottaen, se tuskin tarjoaa ratkaisua ylläkäsiteltyihin haasteisiin.

Lopuksi

Yhteisymmärryksen löytymistä terrorismin määrittelystä niin kansainvälisen yhteisön kuin tutkijoidenkin parissa on viime kädessä vaikeuttamassa. paradoksaalista kyllä, se, että yhdestä terrorismin ominaisuudesta vallitsee kiistaton yhteisymmärrys: terrorismi on erittäin tuomittavaa. Tässä yhteydessä tulee mieleen rauhan- ja konfliktintutkija Håkan Wibergin toteamus turvallisuuden käsitteen määrittelyn vaikeuksista. Hänen mukaansa lähes kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että turvallisuus on hyvä asia. Se, että käsitteen tarkemmasta merkityksestä ei vallitse yhteisymmärrystä johtuu juuri tästä voimakkaan positiivisesta arvolatauksesta, koska se tekee muiden tunnuspiirteiden määrittelystä hyvin vaikeaa.³⁰

Täsmälleen sama voimakkaan arvolatauksen tuoma ongelma vaivaa terrorismin käsitettä. Terrorismin käsite liittyy kiinteästi kollektiivisen identiteetin ja vihollisten määrittelyyn sekä vihollisia vastaan käytettyjen toimien oikeuttamiseen.³¹ Yhteisymmärryksen löytäminen terrorismin määrittelystä vaatisi jonkinlaista poliittisten intressien yhteneväisyyttä eli yksimielisyyttä siitä, kenen toimintaa ei hyväksytä. Tällaisen konsensuksen saavuttamisen mahdollisuudet riippuvat aina kansainvälisestä poliittisesta tilanteesta, ja

³⁰ Wiberg 1987, 340.

³¹ Katso esim. Herschinger 2013.

yksimielisyyden saavuttaminen saattaa olla suotuisimmillaankin hyvin vaikeaa.

Terrorismin tutkimuksen osalta ongelmana on taas termin latautuneisuuden ja viranomaisnäkökulman vahvan vaikutuksen lisäksi se, että terrorismia on vaikea määrittellä mielekkäästi ilman moraalista latausta. Akateemisen tutkimuksen näkökulmasta se, että terrorismia edes yritetään tutkia yhtenäisenä ilmiönä, on heijastusta poliittisesta keskustelusta ja tarpeista. Täyttääkseen yhteiskunnallista rooliaan akateemisen tutkimuksen tulee tutkia jollakin tavalla terrorismia ja kenties erityisesti juuri termin käyttötapoja. Sen sijaan silloin, kun tavoitteena on kehittää poliittista väkivaltaa koskevia yleistyksiä ja teorioita terrorismin määrittelyn kautta, voi hyvällä syyllä kysyä, miten hedelmällisiä tuloksia ilmiön monimuotoisuuden huomioon ottaen terrorismin käsitteen alle olisi mahdollista saada, vaikka määrittelmästä päästäisiinkin riittävään yksimielisyyteen.

4.

ORGANISAATION JA IDEOLOGIAN SUHTEESTA

Atte Kaleva ja Antti Paronen

Epäsymmetrisessä sodankäynnissä puhaltavat muutoksen tuulet.³² Tämän kattotermin alle lankeavat konfliktit muokkaavat modernia turvallisuusympäristöä nopeassa tempossa. Jotkut aiheen selityksistä ja teoretisoinneista koskevat kumouksellisen sodankäynnin ja terrorismin liittymistä erottamattomasti toisiinsa, toiset taas keskittyvät epäsymmetrisen sodankäynnin transnationalistiseen ulottuvuuteen, jonka yhtenä ilmentymänä on valtioiden rajat ylittävä terrorismi.

Tässä esityksessä tarkastellaan mainittuja muutoksen tuulia organisatorisista ja toiminnallisista lähtökohdista sekä käsitteellisistä perusteista. Esiin nostetaan vaikuttimia ja tekijöitä globaalin jihadistisen liikehdinnän parista. Sitä tarkasteltaessa keskustelussa nousee esiin erikoinen piirre: jostakin syystä jihadistien toimintaa pyritään ylikorostamaan tai vaihtoehtoisesti aliarvioimaan tapauskohtaisesti erottamalla toisistaan näitä yksilöitä ja organisaatioita liikuttavat ideologiset perusteet ja organisoitumisen taso.³³ Tässä esityksessä pyritään osoittamaan, että tällaisen pesäeron tekeminen

³² Rekkedal, et al. 2012, 8–16. Teoksen johdannossa Nils Rekkedal johtaa lukijan monimuotoiseen ja monimutkaiseen epäsymmetrisen sodan tutkimuksen kenttään, joka Rekkedalin teoksen otsikoinninkin *Winds of Change* mukaisesti on muutosten tuulien kohteena.

³³ Esimerkkinä tästä keskustelusta kotimainen mielipiteiden vaihto professori Jaakko Hämeen-Anttilan al-Qaidan nykyluonnetta koskevan haastattelun <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/islamin-tutkimuksen-professori-al-qidaa-ei-ole-olemassa/>, 10.5.2014 ja The Ulkopolitist -blogisivustolla virinneen keskustelun muodossa <http://ulkopolitist.fi/2013/05/20/jaakko-hameen-anttilan-turbaanipaiset-olkiukot/>, 10.5.2014.

mainittujen tekijöiden välille on ennen kaikkea teennäistä, mutta myös vaarallista muodostettaessa kuvaa merkittävällä tavalla kansainvälistä turvallisuusympäristöä muovaavasta ilmiöstä.

Sarah E. Zabelin määritelmän mukaan salafi-jihadistisen liikkeen äärilaita, globaali jihadistinen liike määritellään monesti virheellisesti synonyymiksi al-Qaida-organisaation kanssa. On totta, että al-Qaida järjestönä on omaksumut globaalin jihadistisen liikkeen johtoaseman ja esitaistelijan roolin, mutta liike itsessään on kuitenkin jotakin al-Qaidaa suurempaa. Poliittiseksi ja sotilaalliseksi luonnehdittuun kumoukselliseen päämääräänsä pyrkivä ja transnationalistisiin mittakaavoihin yltävä globaali jihadistinen liike on sunnalaisesta islamista kumpuavan islamistisen aatteen marginaalisimpia edustajia. Sen syntyjuuret ovat Lähi-idässä kehittyneessä jihadistisessa liikkeessä, jonka eri organisaatiot yrittivät 1970- ja 1980-lukujen ajan kaa-taa omasta mielestään maallistuneita muslimihallintoja. Toisaalta juuret löytyvät myös Afganistanin neuvostomiehityksen vastarinnasta. Tämän liikkeen tavoitteena on sen omaan *jihadin* eli pyhän sodan tulkintaan nojaten yhdistää islamilainen maailma, uskovien yhteisö *umma*, suureksi islamilaisen *sharia*-lain kautta hallinnoiduksi valtakunnaksi ja siten palauttaa islamille sen ansaitsema maailmanvalta-asema.³⁴

Yleinen näkemys al-Qaidan kaikkivoipaisuudesta globaalin jihadistisen ideologian maailmassa on sekä virheellinen käsitys että oikeansuuntainen tulkinta järjestön vaikuttavuudesta. 1980-luvun loppupuolella perustettu organisaatio, jota alkuperäiset jäsenet eivät kutsuneet nimellä al-Qaida, on ensimmäinen globaaleissa mittasuhteissa jihadistista ideologiaansa tulkitseva joukko. Al-Qaidan ydinorganisaatio on Afganistanin neuvostomiehitystä vastustamaan saapuneiden arabivapaaehtoisten muodostama kaaderijoukko, joka sittemmin omaksui tarpeen *jihadin* ulkoiseen levittämiseen.

³⁴ Zabel 2007, 23.

Osama bin Ladenin johtaessa perustamaansa organisaatiota, uskollisuuden valat osoitettiin hänelle ja hän oli tämän ryhmittymän ensimmäinen sekä ainoa *emiiri* aina kuolemaansa saakka. Nauttiessaan Taliban-hallinnon tarjoamasta valtiollisesta turvapaikasta Afganistanissa vuosien 1996–2001 välisenä aikana al-Qaida oli ryhmittymä, joka on ymmärrettävissä eräänlaiseksi jihadistien ”leniniläiseksi” vallankumouskaaderiksi. Noiden vuosien aikana al-Qaidan ydinjoukkomaisuus liittyi oleellisesti tukitoimiin, joita se osoitti luotettavina ja tuotteliaina pitämilleen tahoille. Bin Ladenin kohortit eivät hyväksyneet ja rahoittaneet läheskään kaikkia heille esitettyjä iskuja, vaan vain ne joista saatiin suurin mahdollinen tuotto pienimmällä mahdollisella panostuksella.³⁵

Vaikka al-Qaidan voidaan ymmärtää toimineen kyseisellä ajanjaksolla juuri ydinjoukon tapaan, on järjestön globaali mittakaava ja lähes liiketaloudellinen suhtautuminen iskujen tukemiseen omiaan muodostamaan originellin käsityksen organisaatiosta. Antamalla ideologisen suunnan toiminnalle sekä tuomalla pystyvät toimijat yhteen ja takaamalla operaatioiden resurssit järjestö loi liikeyrityksen tavoin pohjan sille kehitykselle, joka käynnistyi vuoden 2001 syyskuun terrori-iskujen myötä. Vaikka iskujen tarkoitus olisi-kin ollut mobilisoida Yhdysvallat vastatoimiin järjestöä vastaan ja edelleen haastaa se maailmojen väliseen taisteluun, voidaan todeta, että Yhdysvaltain johtama terrorismin vastainen sota on tullut al-Qaidan ydinorganisaatiolle määrättömän kalliiksi. Globaali jihadistinen ydin on ajettu ahtaalle, mutta sitä ei vielä kesällä 2014 ole täysin tuhottu.

Tarkasteltaessa organisatorisesti vuoden 2001 jälkeistä al-Qaidaa on helppointa hahmottaa se erilaisina kerroksina. Brynjar Lia katsoo ydinjoukon vaikutuspiiriin kuuluvan kaksi organisatorista kehää, joista ensimmäisessä ovat samanmieliset järjestöt sekä yksilöt, jotka ovat käyneet kouluttautu-

³⁵ Burke 2003, 232.

massa al-Qaidan harjoitusleireillä. Toisessa kehässä taas ovat ne toimijat, jotka motivoituvat al-Qaidan sanomasta erilaisten julkilausumien ja media-esiintymisien kautta. Nämä toisen kehän yksilöt ja solut toimivat oman haunsa ja mahdollisuuksiensa mukaan kaikkialla maailmassa.³⁶ Anne Stenersen taas jakaa al-Qaidan kokonaisuuden, jolla hän tarkoittaa Osama bin Ladenin ideologiasta vaikuttuneita militantteja islamisteja, kaikkiaan neljään eri kerrokseen: Ensimmäinen näistä on al-Qaidan keskusjohto, toinen kumppanuusjärjestöt, kuten alueelliset al-Qaidalle uskollisuusvalansa antaneet organisaatiot. Kolmannen kerroksen taas muodostavat alueelliset itsenäiset tai puoli-itsenäiset toimijat, kuten oma-aloitteisesti radikalisoituneet yksilöt. Neljännessä kerroksessa ovat ideologiset tukijat, jotka eivät itse ota osaa toimintaan väkivallan kautta, vaan ovat esimerkiksi rahoittajia, tiedottajia, internet-sivujen ylläpitäjiä ja itse rakentuvan propagandaverkoston masinoijia.³⁷

Jaret Brachman ja Thomas Heggehammer esittävät vastaavasti al-Qaidan useita tasoja sisällään pitävänä verkostona. Al-Qaida ei ole heidän mukaansa enää pitkään aikaan ollut luokiteltavissa organisaatioksi, vaan sosiaalisena liikkeenä se pitää sisällään kaikkiaan kuusi eriasteisesti toisiinsa linkittyntä ulottuvuutta tai toiminnallista tasoa. Ensimmäinen ulottuvuus on al-Qaidan keskusjohto, mikä tarkoittaa sen ideologista, ohjaavaa elintä. Toinen ulottuvuus taas ovat globaalin jihadistisen liikkeen menneet ja nykyiset uskonnolliset auktoriteetit ja ideologit. Kolmas ulottuvuus puolestaan ovat liikkeen strategiset ajattelijat ja neljäs al-Qaidan liittolaisiksi tunnustautuneet ryhmät, kuten Arabian niemimaan al-Qaida (AQAP) ja islamilaisen Maghrebien al-Qaida (AQIM). Viidennen ulottuvuuden muodostavat al-Qaidan tukemat yksilöt ja ryhmittymät. Kuudennen ulottuvuuden Brachmanin ja Heggehammerin ajattelussa muodostavat ne toimijat, jotka ovat

³⁶ Lia 2008, 444–449.

³⁷ Stenersen 2008, 2.

inspiroituneet al-Qaidan ideologisesta viestistä, mutta jotka eivät välttämättä ole suorassa yhteydessä järjestön hierarkkisiin rakenteisiin millään tavoin.³⁸

Tällaista kehärakennetta on kuvattu mainitunmukaisesti sosiaalisena liikkeenä, joka voidaan yhdistää laajaan ideologiseen pohjaan, käänteentekevään rakenteeseen, valtavaan uudistumiskykyyn ja jäsenistöön, joka on läpileikkaus kaikista yhteiskuntaluokista, etnisistä ryhmistä ja kansallisista jakaumista. Globaalia jihadistista liikettä ei toki voi kutsua pelkästään al-Qaidaksi, mutta ei toisaalta myöskään ideologisesti samankaltaisten ryhmittymien yhteenliittymäksi. Tällaiseen liikehdintään yhdistyy ideologisia toimijoita kaikkialta maailmasta, itsenäisesti radikalisoituneita yksilöitä ja pienryhmiä, sissiliikkeitä ja poliittisia toimijoita, jotka jakavat näkemyksen offensiivisen toiminnan merkityksellisyydestä kuvatun strategisen päämäärän saavuttamiseksi. Tämä ei vaadi toteutuakseen hierarkkista organisaatiojohtoa, vaan karismaattinen ideologinen johtajuus riittää pitämään liikkeen toimintakykyisenä ilman sitoutumista muodollisiin rakenteisiin.

Globaali jihadismi organisaatiotaan suurempana

Kenneth Payne käsittelee globaalin jihadistisen liikkeen strategista ajattelua kolmen kirjoittajan, Abu Bakr Najin, Abu Ubayd al-Quarashin ja Abu Musab al-Surin, tuotannon kautta. Paynen mukaan näiden strategisten kirjoittajien halu sissisotarintamien avaamiseen, vastustajan voimavarojen hajauttamiseen ja avoimia konflikteja tukevaan terroristiseen toimintaan osoittaa, että globaali jihadistinen liike on ennen kaikkea nähtävissä ydinjoukoksi, joka innoittaa yksilöitä ja organisaatioita mukaan pyhään sotaansa.³⁹

³⁸ Williams 2009, 9.

³⁹ Payne 2011, 129.

Edellä esitetyn lyhyen organisatorisen historiikin kautta voidaan asiaa tarkastella toisellakin tavalla. Afganistanin vuosiansa aikana al-Qaida toimi hierarkkisen organisaation tavoin suorittaen itse ja tukien samanmielisten organisaatioiden ja toimijoiden tekemiä iskuja ympäri maailmaa. Esimerkkinä tästä ovat syyskuun 11. päivän iskut vuonna 2001.

Mainituista strategeista juuri al-Suri on havainnut, että uloimman kehän toimijat ovat nykyisessä globaalissa jihadistisessa toiminnassa merkityksellisimpiä. Yksittäisenä esimerkkinä tästä ajattelusta ovat vuoden 1998 tapahtumat, jolloin Yhdysvallat teki lukuisia ohjusiskuja al-Qaidan harjoitusleirille Afganistaniin. Tällöin al-Suri esitti kritiikkiä al-Qaidan kiinteiden leirien ja tukikohtien verkostoa kohtaan. Hänen mukaansa aikakaudella, jolloin Yhdysvaltain asedominanssi oli jo niin selvää, ei mikään sitä vastustava taho voinut sitoutua yksittäisiin kohteisiin ja asettaa toimintansa näin vaikutukselle alttiiksi. Hän lisäksi kyseenalaisti voimakkaasti bin Ladenin paikallaan pysyvän linnoittautumismentaliteetin ja sen aiheuttaman sidonnaisuuden yhteen alueeseen. Tällaisen ajattelun vastapainoksi hän kehitti useita toimintamalleja kumouksellisille joukoille, jotka eivät saaneet sitoutua sen enempää toisiinsa kuin mihinkään alueeseen tai tukikohtaan. Hänen omien sanojensa mukaan rakenteellista mallia voi kuvata arabiankielisellä lausahduksella *nizam la tanzim* – systeemi, ei organisaatio.⁴⁰

Turvallisuusympäristön kehityksen pakottamana on viimeisen vuosikymmenen aikana saatu todistaa jihadistisen organisaation muotoutumista sosiaaliseksi liikkeeksi. Tällaisessa liikkeessä ei enää olekaan Osama bin Ladenille uskollisuuden valaansa vannovia jäseniä, vaan osallistujia, jotka valitsevat oman panoksensa kykyjensä ja resurssiensa mukaisesti.⁴¹

⁴⁰ Lia 2008, 6 -7.

⁴¹ Sageman 2004, 31–32.

Mark Sagemanin mukaan sosiaalisen liikkeen tavoin organisoituneella radikaalilla toimijalla ei ole varsinaisesti tarvetta tämänhetkisessä turvallisuusympäristössä ja vallitsevin viholliskuvin siirtyä pois terrorismin käytöstä tärkeimpänä taktisena keinonaan.⁴² Vastaavasti voidaan esittää, että muuntautuessaan organisaatiosta sosiaalisesti liikkeeksi on al-Qaida-organisaatioksi virheellisesti kutsuttu globaali jihadistinen liike kyennyt suojautumaan ja säilymään toimintakykyisenä raskaista tappioista huolimatta. Tukialueiden tavoittelusta huolimatta liike pystyy toimimaan ilman laajan valtiollisen alueen hallintaa tai valtiollisen tason tukijaa takanaan. Al-Suri mainitseekin esityksessään, että vallitsevassa vihollistilanteessa on liikkeen kyettävä sopeutumaan ja painotettava kykyään toimia uloimman kehän yksiköissä.⁴³

Haasteen esitetyn kaltaiselle tulkinnalle tai pikemminkin uudentalaiselle organisatoriselle hahmottamiselle asettaa strategian käsitteen ymmärtäminen. Sekä Mark Sageman että David Kilcullen ymmärtävät molemmat vallitsevan tilanteen pikemminkin sosiaalisesti haasteeksi kuin terroristiseksi toiminnaksi kohti selkeää kumouksellista päämäärää. Tämä johtuu siitä, miten he vertaavat sosiaalisen liikkeen toiminnallisuutta perinteisen organisaation omaksumiin aktiviteetteihin. Sagemanin mukaan strategiaa voidaan käyttää todellisena terminä ainoastaan ”*muodollisten ja hierarkkisesti järjestettyjen organisaatioiden toiminnasta, eikä niinkään erilaisten epämuodollisten joukkojen, toinen toistaan kopioivien yksilöiden tai itsenäisesti radikalisoituneiden toimijoiden muodostaman sosiaalisen liikkeen suorittamien tekojen summasta*”.⁴⁴

David Kilcullen taas katsoo, että kumouksellisella liikkeellä tulee olla todellisia ja saavutettavia tavoitteita, joiden kieltämisen kautta vastakumouk-

⁴² Sageman 2008, 31 ja 136.

⁴³ Lia 2008, 446.

⁴⁴ Sageman 2008, 31 ja 136.

sellinen osapuoli kykenee toimimaan tehokkaasti sitä vastaan. Hän esittää myös, että moderneilla al-Qaidaan linkittyneillä globaaliin jihadistiseen liikkeeseen sidoksissa olevilla organisaatioilla ei ole tällaisia realistisia tavoitteita, vaan niihin liitytään eräänlaisen *mujaheddiin*-identiteetin vuoksi.⁴⁵ Kenneth Payne näkee tällaisten tulkintojen olevan joidenkin yksilöiden osalta totta, mutta pitää erityisesti al-Surin ja Najin esitysten perusteella oleellisena alueen hankkimisen kautta tapahtuvaa ydinjoukkotulkintaa globaalista jihadistisesta liikkeestä kaikkein selittävimpanä.⁴⁶

Koska al-Qaidasta on muodostunut pelote tai jopa tuotemerkki, jonka mainitseminen terroriteon yhteydessä herättää pelkoa ja kunnioitusta, on itenäisten toimijoiden mahdollista luontevasti ottaa osaa sosiaalisen liikkeen tavoin rakentuneeseen globaaliin *jihadiin*. Kun samanaikaisesti islamilaisessa maailmassa on käynnissä useita epäsymmetrisiä konflikteja, joissa hurskaat muslimitaistelijat käyvät kamppailua uskontonsa ja identiteettinsä vuoksi, on tämä varsin looginen vaihtoehto muille huonoihin tulevaisuudennäkymiin perustuville toimintamuodoille.

Organisaatio ja ideologia

Al-Qaidalle ja myöhemmin myös sen affiliaateille on ollut muodikasta kirjoittaa muistokirjoituksia ainakin jo vuodesta 2003 alkaen. Monet islamistisen väkivallan tutkijat ovat painottaneet Osama bin Ladenin luoman ja johtaman organisaation ideologista luonnetta globaalin jihadin soihdunkantajana. Tätä oletusta on sittemmin käytetty perustana argumentoitaessa varsinaisen operatiivisen linjaorganisaation tuhoutuneen, sikäli kuin sitä ensinkään on edes merkittävässä määrin nähty olleen olemassa. Al-Qaidan orga-

⁴⁵ Kilcullen, 5 [www-dokumentti].

⁴⁶ Payne 2011, 139.

nisaatiota tulisikin tarkastella laajemmin. Miten ideologia siis vaikuttaa organisaatioon?

Latinankielinen kantasana *colere* tarkoitti alkuperäisessä merkityksessään luonnollisen kasvun vaalimista ja jalostamista, mutta laajeni Rooman valtakunnan aikana tarkoittamaan myös hengen viljelyä.⁴⁷ Termistä kehittyi myös latinankielinen *cultus*, joka merkitys vastaa lähinnä uskonnollista kulttia. Terry Eagleton esittää käsityksensä kulttuurin merkityksestä seuraavasti: ”*Human nature is not quite the same as a field of beetroot, but like a field it needs to be cultivated – so as the word ‘culture’ shifts us from the natural to the spiritual, it also intimates an affinity between them.*”⁴⁸

Ihmisluntoa, kuten peltoakin, on siis tavoitteellisesti muokattava hyvään tulokseen pääsemiseksi. Näin sana *kulttuuri* jalostuu konkreettisesta henkiseksi ja ilmaisee samalla suhteen näiden kahden asian välillä. Kukka-Maaria Tilev (myöh. Karjalainen) puolestaan kuvaa omassa väitöstutkimuksessaan organisaation kulttuurin rinnakkaiseksi organisaatioksi, jossa jokaisella jäsenellä on virallisen tehtävänsä lisäksi toinen, piilevä tehtävä, jonka havaitseminen ei aina ole itsestään selvää.⁴⁹

Edgar Schein jakaa ajattelussaan kulttuurin käsitteen karkeasti pintatason ilmiöihin, joihin kuuluvat ihmistyön aikaansaannokset eli artefaktit, sekä syvään perusoletusten tasoon. Eikä pintatason ilmiöitä tulisi hänen mukaansa edes varsinaisesti lukea kulttuuriin kuuluviksi, sillä ne voivat kuvaata yhtä hyvin ympäristön kuin kulttuurin vaikutusta.⁵⁰ Scheinin mukaan kulttuuri voidaan mieltää jonkin tietyn ryhmän omaksumaksi perusoletusten malliksi, joka ratkaisee sisäiseen yhdentymiseen tai ulkoiseen sopeutu-

⁴⁷ Ensimmäisenä termiä *colere* käytti säilyneessä kirjallisessa tuotannossaan tässä merkityksessä Cicero.

⁴⁸ Eagleton 2000, 6.

⁴⁹ Tilev 1994, 20.

⁵⁰ Schein 1987, 26.

miseen liittyviä ongelmia. Kun tämä malli alkaa toimia riittävän hyvin, toisin sanoen ratkaisee ryhmän ongelmat vähintäänkin tyydyttävästi, aletaan sitä opettaa ryhmän uusille jäsenille ongelmia koskevana tapana havaita, ajatella ja tuntea. Ajan kuluessa ja näiden ajatusten osoittautuessa jatkuvasi riittävän hyvin toimiviksi ruvetaan niitä pitämään ryhmän sisällä itsensäanselvyyksinä ja ne siirtyvät tiedostamattomalle tasolle. Tietoiset käyttäytymismallit eivät Scheinin määritelmän mukaan sisälly tähän, sillä ne määntyvät aina sekä järjestelmällisten oletusten, havaintojen, ajatusten ja tunteiden että ulkoisen ympäristön tuottamien tilannetekijöiden perusteella ja kuuluvat siten pintatason ilmiöihin.

Kulttuuria ei siis Scheinin mukaan voi määrittellä ensisijaisesti käyttäytymisen säännönmukaisuuksien kautta. Kuitenkin äärimmäisen fundamentalistinen sunnalainen *jihad*-ideologia nimenomaan määrittää yksilön käyttäytymiselle tarkkoja säännönmukaisuuksia. Geert Hofstede esittää, että kulttuuri merkitsee tietylle ryhmälle samaa kuin persoonallisuus tietylle yksilölle. Hän määrittelee yhdessä poikansa Gert Jan Hofsteden kanssa kirjoituksissaan kulttuurin mielen kollektiiviseksi ohjelmoinniksi, joka erottaa yhden ryhmän jäsenet toisen ryhmän jäsenistä.⁵¹ Heidän niin sanotun sipulimallinsa mukaan kulttuuri ilmenee neljällä päätasolla: symboleina, sankareina, rituaaleina ja arvoina. Uloimmalla tasolla ovat symbolit, eli sanat, kuvat, eleet tai ylipäätään kohteet, joilla on erityinen merkitys saman kulttuurin jäsenille. Symbolitaso on alituisessa muutoksen tilassa, uusia kehittyy samalla kun vanhoja häviää. Seuraavalla tasolla ovat sankarit, jotka voivat olla eläviä tai kuolleita, todellisia tai kuvitteellisia, kunhan heillä on erityisiä, ihailtavia tai ei-toivottuja ominaisuuksia. Sankarit toimivat kulttuuria yhdistävinä roolimalleina tai vaihtoehtoisesti yhteisenä naurun aiheena. Rituaalitaso koostuu yhteisistä toiminnoista, joita kulttuurin sisällä

⁵¹ Hofstede 2005, 4.

pidetään sosiaalisesti välttämättöminä. Sen vuoksi rituaaleja harjoitetaan niiden itsensä takia.

Nämä kolme tasoa ovat Hofsteden mukaan käytäntöjä, jotka ulkopuolinen tarkkailijakin voi havaita. Niiden varsinainen merkitys on siinä, miten kulttuurin jäsenet ne käsittävät. Kulttuurin syvällisimmällä tasolla ovat Hofsteden sipulimallin mukaan arvot. Scheinin mukaan arvot eivät edusta kulttuurin syvällisintä tasoa, vaan hän jatkaa kulttuurin käsitteen sipulimallista vielä perusteellisempiin oletuksiin. Scheininkin kielenkäytössä toki esiintyy arvotaso, mutta se kuuluu ennemmin pintatason ilmiöihin, kuin syvällisiin, todellista kulttuuria ilmentäviin tiedostamattomiin perusoletuksiin.

Jihadistinen ideologia organisaatioteoreettisessa kontekstissa

Miten jihadistista ideologiaa sitten voidaan tarkastella organisaatioteoreettisessa kontekstissa? Thomas Hegghammer erottaa toisistaan teologisen ja poliittisen kielenkäytön ja suosittelee tutkimaan islamistista terrorismia nimenomaan poliittisessa kontekstissa.⁵² Hänen mielestään sosiaalisia liikkeitä tutkittaessa pitäisi jopa välttää teologisessa diskurssissa yleisiä termejä, kuten esimerkiksi salafilainen, wahhabilainen, jihadistinen tai *takfir*, sillä sosiaalinen liike yhdistää määritelmänsäkin mukaan kannattajansa jaettujen poliittisten preferenssien kautta. Näiden termien sijaan tulisi puhua poliittisia päämääriä kuvaavin termein. Esimerkiksi salafilaisesta sosiaalisesta liikkeestä puhuminen on siis Hegghammerin mukaan absurdia, sillä vaikka salafistit saattavatkin ajatella melko yhteneväisesti teologisista kysymyksistä, voivat heidän poliittiset agendansa olla keskenään täysin päinvastaisia.

Miten jihadistinen ideologia sitten vaikuttaa Hegghammerin tarkoittaman sosiaalisen liikkeen toimintaan nojautuessaan vahvasti äärifundamentalisti-

⁵² Hegghammer 2010, 5.

seen hanbalilaiseen ibn Taymiyyan perinteeseen, joka kiistatta kuuluu teologiseen diskurssiin? Jihadistisen ideologian voidaan katsoa ilmenevän Hegghammerin tarkoittaman sosiaalisen liikkeen sisällä vallitsevana kulttuurina, josta luonnollisesti aiemmin kuvattu jihadistinen organisaatio ammentaa oman kulttuurinsa. Seuraavassa käsitellään kahta teemaa, jotka ovat nousseet merkillepantavasti esille keskusteluissa jihadistien kanssa. Kollektiivinen uhrautumisen ja jatkuvan uhattuna olemisen leima on määrittänyt muslimien ajattelua aivan alusta asti. Toinen vaikuttava teema on vakaa usko siihen, että tuomiopäivä koittaa pian, jo meidän aikanamme, ja että asiaan liittyvät Koraanin profetiat ovat parhaillaan toteutumassa.

Jihadistinen maailmankuva on siis mustavalkoinen ja vahvasti polarisoitunut, se rakentuu ”meidän” ja ”muiden”, muslimien ja vääräuskoisten, hyvän ja pahan taistelulle. Jihadistisen näkemyksen mukaan oikea islam on jatkuvasti uhattuna ja jokaisen todellisen muslimin velvollisuutena on nousta puolustamaan hurskaiden uskovien muodostamaa yhteisöä, *ummaa*. Tästä ideologisesta lähtökohdasta, Hofsteden sipulimallin arvotasosta ja Scheinin syvällisestä perusoletuksesta, kumpuaa käytännön toteutuksen tarve. Toteutusta varten tarvitaan luonnollisesti tekijöitä, joista puolestaan voi muodostua toimiva organisaatio. Al-Qaidaa tai muita jihadistisia järjestöjä ei pitäisikään käsittää organisaatioiksi tai ideologioiksi, sillä nämä käsitteet eivät sulje toisiaan pois, päinvastoin. Organisaatio vaatii toimiakseen tehokkaasti jäsentensä yhtenäiseksi kokeman kulttuurin – ideologian. Toisaalta ideologia voi säilyä organisaation kuihduttua ja ilmetä myöhemmin uutena organisaationa, kuten al-Qaidan Jemenin ja Saudi-Arabian haaroille kävi tahoillaan niiden toiminnan päättyttyä. Tammikuussa 2009 ne julistivat yhdistyneensä Arabian niemimaan al-Qaidaksi, joka tunnetaan nykyään myös nimellä Ansar al-Sharia ja on käytännössä kokonaan uusi organisaatio.⁵³

⁵³ Yhdistymisestä ja Arabian niemimaan al-Qaidasta ks. Johnsen 2012.

5.

VIERASTAISTELIJAILMIÖ ISLAMILAISESSA MAAILMASSA AFGANISTANISTA SYYRIAAN

Juha Saarinen

Syyrian konfliktista on muodostunut yksi maailmanhistorian kansainvälisimmistä. Vuoden 2011 väkivallattomasta kansannoususta sisällissodaksi kehittynyt konflikti on vedonnut erityisesti radikalisoituneisiin jihadisteihin, jotka ovat matkustaneet suurissa määrin puolustamaan maan sunnimuslimeja Bashar al-Assadin diktatuurilta. Modernin islamilaisen maailman konflikteissa ainoastaan Afganistanin sotaan (1979–1989) on osallistunut enemmän muslimitaistelijoita maan ulkopuolelta. Vaikka Syyriaan ei ole, ainakaan tämän artikkelin kirjoitushetkeen mennessä kesällä 2014, arvioitu matkustaneen samoja määriä vierastaistelijoita, heidän mobilisoitumisensa osaksi maan sisällissotaa on ollut ennennäkemättömän nopeaa ja laajaa.⁵⁴ Yli kolmen vuoden aikana Syyriaan matkanneista noin 12 000 sunnimuslimivierastaistelijasta selkeän enemmistön uskotaan liittyneen monien Syyriassa toimivien jihadistiryhmien riveihin.⁵⁵

Syyriaan kohdistuneen vierastaistelijavirran laajuus ja sen mahdolliset turvallisuusvaikutukset korostavat tarvetta ilmiön, sen syiden ja seurausten ymmärtämiselle myös länsimaissa, joista Syyriaan arvioidaan matkustaneen noin 3 000 taistelijaa.⁵⁶ Monet kansalliset turvallisuusviranomaiset ovatkin ilmaisseet huolensa radikalisoituneina jihadisteina palaavien vie-

⁵⁴ Hegghammer 2013b; Hegghammer ja Zelin 2013; Hegghammer 2013c.

⁵⁵ Zelin 2014; Barrett 2014.

⁵⁶ Barrett 2014.

rastaistelijoiden aiheuttamasta mahdollisesta turvallisuushasta. Tätä tarvetta silmälläpitäen tämä viisiosainen luku pyrkii tutustuttamaan suomalaisen yleisön kotimaassa vähän käsiteltyyn ja ilmentyneeseen vierastaistelijailmiöön. Luvun ensimmäisessä osiossa määritellään *vierastaistelija* ja tarkastellaan ilmiötä sekä sen historiaa. Toisessa osiossa tutkitaan, miksi vierastaistelijailmiö on yleistynyt sunnimuslimien keskuudessa 1980-luvulla, kun taas kolmannessa tarkastellaan vierastaistelijailmiön suhdetta al-Qaidan edustamaan globaaliin jihadismiin. Yhteenvedoa edeltävät kaksi viimeistä osiota tarkastelevat Euroopasta ja Suomesta Syyriaan kohdistunutta vierastaistelijavirtaa (2011 alkaen), sekä sen mahdollisia vaikutuksia.

Johdanto vierastaistelijailmiöön

Vierastaistelija-käsitteelle ei ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Esimerkiksi David Malet'n mukaan vierastaistelija on henkilö, joka matkustaa konfliktialueelle osallistuakseen aseelliseen toimintaan osana laajempaa konfliktia valtiossa, jonka kansalainen hän ei itse ole.⁵⁷ Tämä määritelmä ei kuitenkaan erota vierastaistelijaa muista konfliktialueille matkaavista toimijoista, kuten palkkasotureista ja kansainvälisistä terroristeista, joiden syyt matkustaa konfliktialueelle sekä käyttäytyminen konfliktialueella usein eroavat vierastaistelijajoista. Thomas Hegghammer kehittää Malet'n määritelmää vierastaistelijasta henkilönä, joka on liittynyt ja toimii osana aseellista kapinaa ja jolla ei ole konfliktialueena toimivan valtion kansalaisuutta tai läheistä etnisiä tai sukulaisuussidettä konfliktin osapuoliin. Hän ei myöskään kuulu sotilaalliseen organisaatioon eikä saa palkkaa.⁵⁸ Hegghammerin tarkempi määritelmä pyrkii erottamaan vierastaistelijan muista toimijoista antaen hyvän lähtökohdan ilmiön tutkimiselle.

⁵⁷ Malet 2013a, 9.

⁵⁸ Hegghammer 2010/11, 57–58.

Vierastaistelijailmiön tutkimista hankaloittaa usein luotettavan sekä kattavan tiedon rajallinen saatavuus. Kansallisten ja kansainvälisten turvallisuusviranomaisten keräämä tieto on harvoin tutkijoiden saatavilla,⁵⁹ ja avoimesti saatavilla oleva tieto on usein puutteellista, ja sen pohjalta on äärimmäisen vaikeaa luoda kattavaa profiilia yksittäisistä taistelijoista tai tiettyihin konflikteihin suuntautuvien taistelijavirtojen syistä ja seurauksista. Toisaalta sosiaalinen media, varsinkin Syyrian sisällissodan tapauksessa, on mahdollistanut ilmiön sekä yksittäisten vierastaistelijoiden tutkimisen entistä kattavammin.⁶⁰

Ulkomaisiin konflikteihin osallistuvat vierastaistelijat eivät ole tiettyyn aikaan, paikkaan tai etniseen tahi uskonnolliseen ryhmään sidottuja vaan universaali ilmiö. 1800-luvulta lähtien vierastaistelijailmiö on kuitenkin yleistynyt muun muassa teknologisen kehityksen myötä. Malet'n mukaan vuosien 1816–1997 välillä soditusta 331 konfliktista vierastaistelijoita oli osallisena 70:ssä eli noin joka viidennessä.⁶¹ Vierastaistelijat osallistuivat enimmäkseen konflikteihin, joissa ylikansallisella poliittisella aatteella tai uskonnolla koettiin olevan merkittävä rooli, erityisesti mikäli aatteen tai uskonnon tahi sitten siihen identifioituvan ryhmän olemassaolon nähtiin olevan uhattuna.⁶² Tällaisia ylikansallisia vierastaistelijamobilisaatioita ovat aiheuttaneet esimerkiksi vallankumouksellinen anarkismi, antikolonialismi sekä nationalismin ja sosialismin elementtejä yhdistänyt uusvasemistolainen radikalismi. 1980-luvulta lähtien uskonnosta sisältönsä saavat radikaalit poliittiset aatesuunnat ja erityisesti pan-islamismien väkivaltaisen muoto, sunnalainen jihadismi, ovat olleet yliedustettuna vierastaistelijailmiössä.⁶³

⁵⁹ Schuurman ja Eijkman 2013, 4.

⁶⁰ Kts. esimerkiksi Joseph Carter, Peter Neumann ja Shiraz Maher.

⁶¹ Malet, 2013a, 10.

⁶² Sama.

⁶³ Malet, 2013a, 205.

Vierastaistelijat, kuten poliittisen väkivallan harjoittajat yleisestikin ovat etupäässä nuoria miehiä. Esimerkiksi Irakin Sinjarista vuonna 2007 löydettyjen dokumenttien perusteella maahan matkustaneiden vierastaistelijoiden keski-ikä oli noin 24–25 vuotta,⁶⁴ ja Saudi-Arabiasta ulkomaisiin konflikteihin 1980–2006 matkanneiden vierastaistelijoiden keski-ikä vaihteli konfliktin mukaan 20–27 vuoden välillä.⁶⁵ Laajemmissa mobilisaatioissa, kuten Afganistanin ja Syyrian tapauksissa, konfliktialueelle on matkustanut ja matkustaa nuorten miesten lisäksi usein myös teini-ikäisiä ja vanhempia miespuolisia taistelijoita sekä naisia.⁶⁶

Vierastaistelijoiden tutkiminen on tärkeää, koska he voivat merkittävästi vaikuttaa osallistumiinsa konflikteihin esimerkiksi muuttamalla osapuolten välistä voimatasapainoa, luomalla uusia osapuolia tai muuttamalla konfliktin luonnetta käyttämällä väkivallalla kuten kohdistamalla sitä siviileihin tai vähemmistöryhmiin.⁶⁷ Vierastaistelijailmiön seuraukset voivat tuntua myös konfliktialueen ulkopuolella. Vierastaistelijakokemus on ollut monelle väylä poliittisen väkivallan äärimmäisten muotojen, kuten kansainvälisen terrorismin, harjoittamiseen. Esimerkiksi al-Qaida syntyi Afganistaniin kohdistuneen vierastaistelijavirran seurauksena, ja monet verkostoon sittemmin liittyneistä jihadisteista aloittivat uransa vierastaistelijoina.⁶⁸ Tämä on johtanut vierastaistelijailmiön käsittelyyn etupäässä terrorismia tutkivassa kirjallisuudessa ja al-Qaidan edustaman globaalin jihadismin kontekstissa. Huolimatta monista yhtymäkohdistaan globaaliin jihadismiin vierastaistelijailmiö on kuitenkin erillinen ja laajempi ilmiö.

⁶⁴ Hoffmann 2011, 283.

⁶⁵ Hegghammer 2010a, 240.

⁶⁶ Hegghammer 2013c.

⁶⁷ Esimerkiksi Irakin kapinallisista alle 10% oli vierastaistelijoita, mutta ne toteuttivat 90% tuhoisimmista iskuista sodan aikana. David Malet, “What We Should Have Learned in Iraq”, *Global Policy Journal*, 19.3.2013.

⁶⁸ Hegghammer 2010/11.

Vierastaistelijailmiö islamilaisessa maailmassa

Ennen 1980-lukua vierastaistelijailmiötä esiintyi islamilaisessa maailmassa rajallisesti. Esimerkiksi Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän antikolonialistiset konfliktit eivät juuri houkuttelleet alueellisia vierastaistelijoita konfliktialuetta ympäröivistä maista tai kansainvälisiä vierastaistelijoita niiden ulkopuolelta.⁶⁹ Vuosien 1945 ja 1980 välillä alkaneista 38 konfliktista vain kuuheen osallistui konfliktialuetta ympäröivistä maista tulleita alueellisia vierastaistelijoita, ja alueen ulkopuolelta tulleita kansainvälisiä vierastaistelijoita nähtiin pelkästään kahdessa konfliktissa.⁷⁰

Sen sijaan 1980-luvun jälkeen ilmiö on laajentunut huomattavasti, ja erityisesti sunnimuslimit ovat olleet yliedustettuina vierastaistelijailmiössä siitä lähtien.⁷¹ Vuoden 1980 jälkeen Lähi-idässä on alkanut 33 konfliktia, joista peräti 14:ään on osallistunut kansainvälisiä vierastaistelijoita.⁷² Hegghammer arvioi vuosien 1980–2010 välisenä aikana käytyihin konflikteihin osallistuneen noin 10000–30000 vierastaistelijaa.⁷³ Syyrian sisällissodan seurauksena tämä määrä on kasvanut vielä noin 12000 sunnimuslimivierastaistelijalla.⁷⁴ Vuoden 2010 jälkeen huomattavasti pienempiä määriä alueellisia ja kansainvälisiä sunnimuslimivierastaistelijoita ovat vetäneet puoleensa muun muassa konfliktit Irakissa, Jemenissä, Malissa, Somaliassa sekä Libyassa.

Miksi vierastaistelijailmiö sitten yleistyi sunnimuslimien keskuudessa 1980-luvulla, ja miksi sunnimuslimivierastaistelijoita on osallistunut niin Lähi-idän konflikteihin siitä lähtien? Yhden teorian mukaan vierastais-

⁶⁹ Hegghammer 2010/11.

⁷⁰ sama, Appendix 1.

⁷¹ Malet 2013a, 205.

⁷² Hegghammer 2010/11, Appendix 1.

⁷³ Sama, s.53.

⁷⁴ Barrett 2014.

telijailmiön yleistymisen on sidoksissa tietyissä valtioissa vallankaappaamiseen tähtäävän kumouksellisen islamismien samanaikaiseen yleistymiseen alueen arabisosialistisissa tasavalloissa, erityisesti Egyptissä ja Syyriassa.⁷⁵ Kumouksellista islamismia on kuitenkin esiintynyt Lähi-idässä aiemminkin ilman merkittävää vaikutusta vierastaistelijailmiöön alueella, erityisesti 1950- ja 1960-luvuilla.⁷⁶ Tuolloin poliittista väkivaltaa ja terrorismia käyttäneet ryhmät keskittyivät kotimaisten hallintojen kaatamiseen omissa valtioissaan, eivätkä ne Palestiinaa lukuun ottamatta juuri kiinnittäneet huomiota vastaavanlaiseen aseelliseen toimintaan oman maansa rajojen ulkopuolella.⁷⁷

Toisen teorian mukaan ilmiön synnytti Neuvostoliiton hyökkäys Afganistaniin. Esimerkiksi monien Afganistanin *jihadiin* osallistuneiden vierastaistelijoiden, vallankumouksellisten islamistien sekä al-Qaidan historiantutkimuksen mukaan muslimit matkustivat tuhansittain välittömästi ja spontaanisti auttamaan Neuvostoliiton hyökkäyksen kohteeksi joutuneita uskonnollisiin Afganistanissa. Tosiasiallisesti vierastaistelijoiden virta alueelle oli mitätöntä 1980-luvun puoliväliin asti.⁷⁸

Neuvostoliiton hyökkäys Afganistaniin 1979 kuitenkin mahdollisti uudenlaisen väkivaltaisen sunni-islamismien haaran, ylikansallisen jihadismien

⁷⁵ Vallankumouksellisesta islamismista tuli pääasiallinen poliittisen väkivallan viitekehys Lähi-idässä vasta 1980-luvulla. Tämä oli seurausta uusvasemmistolaisen radikalismien ja panarabismien heikkenemisestä alueella sekä kolmesta islamisteja kuohuttaneesta ja inspiroineesta merkittävästä tapahtumasta vuonna 1979: Iranin ”islamilaista” vallankumouksesta, Neuvostoliiton hyökkäyksestä Afganistaniin sekä Mekan suurmoskeijaan kohdistuneesta terrori-iskusta Saudi-Arabiassa.

⁷⁶ Tuolloin islamistien näkyvämpi rooli alueen valtioiden yhteiskunnissa johti erityisesti Muslimiveljeskunnan jäseniin kohdistuneeseen repressioon, jonka seurauksena radikalisoituminen islamistien keskuudessa lisääntyi ja vallankumouksellisen islamismi yleistyi 1970-luvulla erityisesti Egyptissä ja Syyriassa. Hegghammer 2010/11, 81, Kepel 2005, 23–28, Lefevre 2013.

⁷⁷ Hegghammer 2010/11, 78.

⁷⁸ Vuoteen 1984 mennessä Afganistaniin arvioidaan matkanneen vain noin neljäsataa humanitaarista auttajaa arabimaista. Taistelijoita maahan oli päätyntä vain joitakin kymmeniä. Hegghammer 2010/11, 85.

muodostumisen. Se pohjautui Saudi-Arabiassa 1960-luvulla muodostuneeseen pan-islamistiseen poliittiseen diskurssiin, joka korosti sunnimuslimien yhteistä identiteettiä sekä heidän muodostamansa uskonyhteisön sisäistä solidaarisuutta.⁷⁹ Tämän pan-islamismien pohjalta islamilaisessa maailmassa toimi useita humanitaarisia sekä poliittisia järjestöjä, jotka harjoittivat aktivismiaan eri puolilla islamilaista maailmaa. Ne pyrkivät vahvistamaan sunnimuslimien yhteistä identiteettiä, erityisesti 1970-luvulta eteenpäin. Neuvostoliiton hyökkäyksen myötä pan-islamistisella diskurssilla pyrittiin oikeuttamaan myös aseellinen vastarinta Neuvostoliittoa vastaan Afganistanissa sekä velvoittamaan uskonyhteisön jäsenet puolustamaan hyökkäyksen kohteeksi joutuneita ”uskonveljiään”.

Keskeisessä roolissa tämän diskurssin luomisessa oli Abdullah Azzam, palestiinalainen uskonoppinut sekä ylikansallisen jihadismin keskeisin hahmo.⁸⁰ Vuodesta 1983 eteenpäin Azzam pyrki rohkaisemaan muslimivierastaistelijoiden osallistumista konfliktiin. Hän tuotti Afganistanin *jihadiin* osallistumista oikeuttavaa materiaalia sekä uskonnollisia lausumia, jotka korostivat muslimiyhteisön sisäistä solidaarisuutta, siihen kohdistuvaa ulkoista uhkaa sekä uskonyhteisön ulkoisen vihollisen aiheuttamaa kärsimystä eri puolilla islamilaista maailmaa. Azzamin kuuluisan lausahduksen mukaan muslimien kärsimys voitaisiin korjata pelkästään *jihadilla* ja kiväärillä, ei neuvotteluilla tai dialogilla.⁸¹ Yhteisönsä puolustamiseksi Azzam loi uuden tulkinnan uskonnollisesta *jihadin* käsitteestä. Hän korosti sen tulkin-
taa aseellisena kamppailuna ja näki puolustuksellisen *jihadin* olevan jokaisen muslimin henkilökohtainen velvollisuus.⁸² Hän toivoi herättävänsä muslimiyhteisön ja luovansa uskonsotureista koostuvan etujoukon, joka

⁷⁹ Hegghammer 2010/11.

⁸⁰ Hegghammer 2008, 81–143.

⁸¹ Cook 2005 128-131.

⁸² Hegghammer 2010a, 42.

puolustaisi uskonyhteisöä ulkoisilta uhilta.⁸³ Hän näki Afganistanin tukikohtana, jossa riittävä joukko uskonsotureita voitaisiin kouluttaa muslimeille kuuluneiden alueiden vapauttamiseksi.⁸⁴ Azzamin asema uskonopineena sekä *jihadin* klassista tulkintaa myötäilevä uudelleentulkinta toi uudelle tulkinnalle suosiota, uskottavuutta sekä myöhemmin monien alueen keskeisten uskonnollisten johtajien hyväksynnän.⁸⁵ Azzamin henkilökohtainen panos Afganistaniin kohdistuneessa vierastaistelijavirrassa oli merkittävä myös ideologisen oikeutuksen ulkopuolella. Hän perusti *Maktab al-Khadamat* -nimisen organisaation vierastaistelijoiden rekrytoimista ja tukemista varten sekä matkusteli paljon tarkoituksenaan rekrytoida uusia taistelijoita ja kerätä rahaa afgaanien vastarinnalle erityisesti Lähi-idän arabimaista.⁸⁶

Afganistanin konfliktiin osallistuneiden vierastaistelijoiden määrästä on vain karkeita arvioita, koska ilmiön tutkimiseen ei juuri tuolloin kiinnitetty huomiota. Yhden tällaisen arvion mukaan konfliktiin osallistui arviolta 5 000–20 000 vierastaistelijaa pelkästään Saudi-Arabiasta.⁸⁷ Toisen arvion mukaan Lähi-idän arabimaista heitä matkusti Afganistaniin yhteensä 8 000–20 000.⁸⁸ Itse konfliktissa heillä oli kuitenkin vain rajallinen rooli.⁸⁹ Samanaikaisesti maassa on arvioitu sotineen korkeintaan 4 000–5 000 vierastaistelijaa⁹⁰ ja suurimman osan vierastaistelijoista saapuneen alueelle vasta Neuvostoliiton vetäytymisen ja Azzamin kuoleman jälkeen.⁹¹

⁸³ Gerges 2005, 136.

⁸⁴ Hegghammer 2008, 99–100.

⁸⁵ Pargeter 2008, 11.

⁸⁶ Hegghammer 2008, 94–95.

⁸⁷ Koska ilmiön oli tuolloin uusi, sitä ei seurattu yhtä tarkasti kuin myöhemmissä konflikteissa. Hegghammer 2010/11, 61.

⁸⁸ Kepel 2006.

⁸⁹ Esimerkiksi Saudi-Arabiasta tulleista taistelijoista vain 5–25% sai aseellista koulutusta konfliktin aikana. Hegghammer 2010a, 59.

⁹⁰ Hegghammer 2013c.

⁹¹ Brown 2011, 89–90.

Ennennäkemätöntä taistelijavirtaa Afganistaniin mahdollisti myös moni muu tekijä. Neuvostoliiton hyökkäykseen reagoitiin vahvasti eri puolilla laajempaa Lähi-itää, ja monet alueen valtiot asettuivat ainakin symbolisesti tukemaan afgaanien vastarintaa rohkaisten kansalaisiaan sekä vallankumouksellisia islamisteja matkustamaan Afganistaniin.⁹² Valtioiden lisäksi pan-islamistiset humanitaariset ja hyväntekeväisyysjärjestöt tukivat yksittäisten vierastaistelijoiden matkoja Afganistaniin.⁹³ Pakistan toimi kokoontumisalueena sekä kauttakulkuväylänä ympäri maailmaa tulleille vierastaistelijaille.

Vierastaistelijavirran seurauksena alueelle muodostui vierastaistelijoiden ylikansallinen yhteisö ja vierastaistelijoiden sosiaalinen liike. Afganistanin konfliktiin osallistuneet loivat uudenlaisen islamistisen internationaalisen, ”Peshawarin diasporan”, jonka jäsenten väliset siteet ylittivät kansalliset ja etniset rajat. *Maktab al-Khadamat*in ja muiden vastaavanlaisten järjestöjen kouluttamat taistelijat loivat motivoituneen ja hyvin koulutetun jihadistiveteraanien joukon, joista osa pyrki jatkamaan taisteluaan lähivihollistaan vastaan Afganistanista käsin tai matkustamaan takaisin kotimaihinsa sitä varten. Toisaalta useat Afganistanin veteraanit jakoivat Azzamin tulkinnan ylikansallisesta *jihadista* uskonyhteisön puolustamisena ulkoista vihollista vastaan ja osallistuivat vaihtelevasti konflikteihin 1990-luvulla muun muassa Algeriassa, Bosniassa ja Tšetšeniassa mahdollistaen vierastaistelijailmiön esiintymisen islamilaisessa maailmassa myös Afganistanin konfliktin päätyttyä.

⁹² Pargeter 2008, 11.

⁹³ Gerges 2005, 81.

Globaali jihadismi ja vierastaistelijailmiö

Afganistaniin kohdistuneen vierastaistelijavirran seurauksena muodostui myös al-Qaida, jolla on ollut keskeinen rooli vierastaistelijailmiössä 2000-luvulla. Syyskuun 11. päivän 2001 iskujen jälkeen Afganistaniin arvioidaan matkustaneen noin 1 000–1 500 taistelijaa,⁹⁴ vuoden 2003 jälkeen Irakiin on tiensä löytänyt noin 4 000–5 000 vierastaistelijaa,⁹⁵ ja Syyriaan on viimeisen kolmen vuoden aikana matkustanut enemmän vierastaistelijoita kuin Irakiin ja Afganistaniin yhteensä.⁹⁶ Vähäisemmissä määrin vierastaistelijoita ovat vetäneet puoleensa eritasoiset konfliktit muun muassa Pakistanissa, Sahelin alueella, Jemenissä, Somaliassa sekä Libyassa. Kaikilla näillä konfliktialueilla al-Qaida ja sen edustama globaalinen jihadismin ideologia on vetänyt puoleensa vierastaistelijoita islamilaisesta maailmasta ja länsimaista.

Merkittävä osa islamilaisen maailman konflikteihin matkustaneista vierastaistelijoista on liittynyt al-Qaidaan tai sen alaisuudessa toimiviin paikallisjärjestöihin. Islam itsessään ei selitä tätä ilmiötä, vaikka uskonnollisella vakaumuksella saattaa olla rooli yksilöiden radikalisoitumisprosessissa, joka saa heidät liittymään esimerkiksi al-Qaidaan.⁹⁷ Sen sijaan sitä selittävät osaltaan al-Qaidan ja Azzamin käyttämien diskurssien samankaltaisuudet. Azzamin tavoin al-Qaida korostaa muslimiuskonyhteisön sisäistä solidaarisuutta, yhteisöön kohdistuvaa ulkoista uhkaa sekä sunnimuslimien kärsimystä ulkoisten toimijoiden käsissä. Tämän diskurssin tarkoitus on asettaa yhteisön käymä aseellinen kamppailu uskonnolliseen ja maailmankatsomukselliseen viitekehykseen ja antaa oikeutus sen harjoittamalle po-

⁹⁴ Hegghammer 2010/11, 61.

⁹⁵ sama.

⁹⁶ Zelin 2014c.

⁹⁷ Gartenstein-Ross & Grossman 2009, 8.

liittiselle väkivallalle ja kansainväliselle terrorismille. Tässä on onnistuttu kuitenkin vain rajallisesti.

Vaikka merkittävä osa sunnimuslimivierastaistelijajoista liittyikin al-Qaidan tai sen ideologian jakavien ryhmien riveihin, al-Qaida ei ole kuitenkaan onnistuneesti pystynyt oikeuttamaan valitsemaansa strategiaa ja *jihadin* uudelleentulkintaa vierastaistelijoiden keskuudessa. Toisin kuin Azzamilla, al-Qaidan keskeisillä hahmoilla ei ole uskonnollista koulutusta, eikä heidän tulkintansa ole saanut merkittävien uskonnollisten johtajien hyväksyntää. Siksi heidän tulkintansa poliittisen väkivallan käytön uskonnollisesta oikeutuksesta jäävät vaille laajempaa hyväksyntää, mikä pitää paikkansa myös radikalisoituneiden muslimien keskuudessa. Vierastaistelijailmiö on normatiivisesti hyväksytympi kuin al-Qaidan strategian keskeinen, mutta kiistanalainen keskittyminen länsimaihin kohdistuvan terrorismin harjoittamiseen islamilaisen maailman konfliktialueiden ulkopuolella.⁹⁸ Tosin monelle vierastaistelijakokemukset ovat olleet ponnahduslauta kansainvälisen terrorismin harjoittamiseen. Vaikka al-Qaida tavoittelee usein jäsentensä kouluttamista terrori-iskuihin näiden alkuperämaissa, keskimäärin vain joka yhdeksäs ulkomaisista konflikteista palaava vierastaistelija pyrkii toteuttamaan terrori-iskuja lähtömaassaan.⁹⁹ Huolestuttavasti vierastaistelun kautta opitut taidot heijastuvat kuitenkin iskujen lisääntyneenä tuhovoimaisuutena.¹⁰⁰

Al-Qaida on muuttunut merkittävästi siitä organisaatiosta, joka julisti globaalin *jihadin* ristiretkeläisten ja sionistien liittoumaa vastaan 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla sekä suoritti Yhdysvaltain historian tuhoisimmat terrori-iskut maan omalla maaperällä muutamaa vuotta myöhemmin. Al-

⁹⁸ Hegghammer 2013a.

⁹⁹ Palaavien vierastaistelijoiden määrä vaihtelee kuitenkin eri konfliktien välillä, joskaan täyttä varmuutta ei ole, mistä nämä eroavaisuudet johtuvat. Hegghammer 2013a.

¹⁰⁰ sama, 11.

Qaidan historian seikkaperäinen käsittely on tämän kirjoituksen aihealueen ulkopuolella, ja siitä on kirjoitettu kattavasti monissa teoksissa.¹⁰¹ Nykyään al-Qaida koostuu Pakistanissa pakoilevasta, eristyneestä ja merkittävästi heikentyneestä keskusjohdosta ja useista al-Qaidan ideologian, muttei välttämättä sen tavoitteita tai strategiaa jakavista paikallisjärjestöistä. Virallisesti al-Qaidan alaisuuteen kuuluvat esimerkiksi al-Qaida islamilaisessa Maghrebissa, Somaliassa ja sitä ympäröivillä alueilla toimiva al-Shabaab, Arabian niemimaan al-Qaida Jemenissä, sekä Syyriassa ja Libanonissa ope-roiva Jabhat al-Nusra. Al-Qaidan ympärille on muodostunut myös Kalevan ja Parosen aiemmassa luvussa tarkastelema sosiaalinen liike, johon kuuluu al-Qaidan maailmankatsomuksen omaksuneita, mutta siihen organisatorisesti kuulumattomia yksilöitä ja ryhmiä ympäri maailmaa.¹⁰²

Al-Qaidan rekrytointimekanismit ovat myös muuttuneet merkittävästi. Menetettyään rekrytointi- ja koulutusinfrastruktuurinsa 2000-luvulla käydyin Afganistanin sodan seurauksena, al-Qaidan rekrytointi on pohjautunut kah-teen elementtiin: Ensiksi, kuten erityisesti Syyrian tapauksessa, se on saa-nut useita satoja vierastaistelijoita jihadistien toimintaa ylistävien, mutta al-Qaidasta tai muista ryhmistä riippumattomien väkivallattomien ääriryhmi-en, kuten al-Morabitounin, Sharia4-järjestöjen ja Millatu Ibrahimin kaltais-ten ääriryhmien sekä radikalisoituneiden muslimien ympärille muodostu-neiden sosiaalisten verkostojen kautta. Irakin 2000-luvun konfliktin seura-uksena suurin osa näistä järjestöistä on kuitenkin ajautunut lähemmäksi Irakin jihadisteja kuin al-Qaidaa. Tämä on edesauttanut sitä, että suurin osa vierastaistelijoista on päätynyt al-Qaidasta erotetun Islamilaisen valtion, eikä niinkään al-Qaidan alaisuudessa toimivan Jabhat al-Nusran riveihin.¹⁰³

¹⁰¹ Tawil 2010; Gerges 2005.

¹⁰² Kurth Cronin 2011, 171–172.

¹⁰³ Zelin 2014b.

Toiseksi internetin merkitys al-Qaidalle ja globaalille jihadismille on kasvanut koko 2000-luvun järjestön pyrkiessä inspiroimaan radikalisoituneita tai radikalisoitumisvaarassa olevia yksilöitä liittymään riveihinsä levittämällä sanomaansa. Al-Qaidan sanomaa jakavat internet-sivustot, keskustelupalstat sekä sosiaalisen median profiilit ovat lisääntyneet merkittävästi mahdollistaen ideologisen ja opetusmateriaalin sekä propagandan jakamisen entistä vapaammin ja entistä laajemmalle yleisölle, kuten Oskari Kivinen seuraavassa luvussa kirjoittaa. Sosiaalisen median merkitys on korostunut viime vuosina, ja Syyrian konflikti on paljastanut sen potentiaalin rekrytointi- ja propagandatyökaluna.¹⁰⁴ Toisaalta, sosiaalinen media on tehnyt entistä vaikeammaksi yhtenäisen sanoman kommunikoimisen laajemmalle yleisölle.

Vaikka vierastaistelijailmiö ja kansainvälinen terrorismi islamilaisessa maailmassa ovat erillisiä ilmiöitä, niiden välinen rajanveto on vaikeutunut merkittävästi al-Qaidan harjoittaman globaalin jihadismin myötä. Erityisesti 2000-luvun alusta eteenpäin al-Qaida on pyrkinyt rekrytoimaan tai inspiroimaan vierastaistelijoita liittymään riveihinsä sekä kouluttamaan tai inspiroimaan heitä siviiliväestöön kohdistuviin terrori-iskuihin konfliktialueen ulkopuolella. Tässä se käyttää hyödykseen samankaltaista pan-islamistista diskurssia kuin Azzam kolme vuosikymmentä aiemmin mutta on onnistunut siinä vain rajallisesti. Vierastaistelijoita puoleensa vetävillä konflikteilla, kuten esimerkiksi Irakissa ja Syyriassa, sekä näihin kohdistuvilla vierastaistelijavirroilla on kuitenkin al-Qaidaa ja globaalia jihadismia vahvistava vaikutus, vaikka vierastaistelijat eivät välttämättä jakaisikaan al-Qaidan globaalin jihadismin aatetta tai hyväksyisi sen harjoittamaa terrorismia. Osalle vierastaistelijoista kokemukset konfliktialueella ovat ensi askel kan-

¹⁰⁴ Sam Jones 2014. Joseph Carter, Peter Neumann ja Shiraz Maher, Hegghammer 2013c.

sainvälisen terrorismin harjoittamisen suuntaan.¹⁰⁵ Vierastaistelijavirrat konfliktialueille aiheuttavatkin aiheellista huolta taistelijoiden alkuperämaiden kansallisissa turvallisuuspalveluissa. Vaikka al-Qaida ja sen paikallisjärjestöt keskittyvät entistä enemmän paikallisiin aseellisiin kapinoihin kuin länsimaihin kohdistuvaan kansainväliseen terrorismiin,¹⁰⁶ uhka ei tule poistumaan lähitulevaisuudessa. Päinvastoin, Syyrian konfliktin seurauksena globaalin jihadismin vahvistuminen saattaa lisätä länsimaihin kohdistuvan terrorismin uhkaa.

Syyrian sisällissota ja vierastaistelijailmiö

Syyrian sisällissota on jo nyt tuottanut mittavimman vierastaistelijamobiliisaation sitten Afganistanin 1980-luvun konfliktin. Yli kolmen vuoden aikana maahan on virrannut muslimeita useista kymmenistä eri maista taistelemaan Islamilaisen valtion (aiemmin Irakin ja Suur-Syyrian islamilaisen valtion) alaisuudessa Bashar al-Assadin hallintoa ja sitä puolustavia aseellisia ryhmiä vastaan.¹⁰⁷ Vuoden 2013 loppuun mennessä taistelijoiden määrän Syyriassa arveltiin olevan jo yli 12 000, ja he olivat kotoisin vähintään noin 80 eri maasta.¹⁰⁸

Mielenkiintoista sinänsä Syyriaan ja Afganistaniin kohdistuneista taistelijavirroista löytyy monia yhtenäisyyksiä. Syyriaan matkaaminen on erityisesti Lähi-idästä tulleille vierastaistelijoille ollut helpointa sitten Afganistanin, koska muut valtiot eivät ole estäneet vierastaistelijoiden matkustamista konfliktialueelle. Turkki on toiminut Pakistanin tavoin sekä vierastaistelijoiden tukikohtana että kokoontumisalueena. Turkkiin on myös muodostunut vierastaistelijoiden rekrytointia ja tukemista mahdollistava infrastruk-

¹⁰⁵ Hegghammer 2013a.

¹⁰⁶ Berger 2014.

¹⁰⁷ Hegghammer 2013b.

¹⁰⁸ Barrett 2014.

tuuri, ja ainakin toistaiseksi maa on ollut haluton tai kyvytön tehokkaasti puuttumaan Syyriaan kohdistuvaan taistelijavirtaan. Syyriassa kapinalliset puolestaan hallitsevat suuria osia raja-alueita, mikä mahdollistaa opposition puolella taistelevien vierastaistelijoiden esteettömän pääsyn konfliktialueelle. Matkustamista rajoittavien esteiden puute on mahdollistanut sen, että useat taistelijat matkustavat Syyrian ja alkuperämaidensa välillä. Tämä taas edistää uusien vierastaistelijoiden rekrytoimista.¹⁰⁹ Syyriaan matkustamisen helppous ja matala maahan matkustaneisiin kohdistuva riski osissa konfliktialuetta on myös johtanut siihen, että maahan on pyrkinyt nuorten miesten lisäksi myös muita demografisia ryhmiä kuten teini-ikäisiä poikia, vanhempia miehiä sekä naisia, jotka eivät perinteisesti osallistu konflikteihin.¹¹⁰ Matkustamisen helppous ei kuitenkaan selitä, miksi niin monet ovat halunneet Syyriaan.

Vaikka Syyrian kansannousu osana arabikevättä inspiroi vierastaistelijoita maahan erityisesti Libyasta ja Tunisiasta,¹¹¹ taistelijavirran takana ovat pääasiallisesti samat pan-islamistisen diskurssin elementit, joita Azzam ja myöhemmin al-Qaida ovat pyrkineet hyödyntämään konflikteissa jo 1980-luvulta lähtien. Näitä ovat uskonyhteisön sisäinen solidaarisuus sekä sen jäsenten kärsimys. Toisaalta Syyrian merkittävä eroavaisuus Afganistaniin ja perinteisempään diskurssiin nähden on, että Syyrian konflikti on sisäinen eikä konfliktissa ole ainakaan toistaiseksi ole perinteisempää vastakkainasettelua uskonyhteisön ja ulkoisen vihollisen välillä, vaan sunniyhteisön ja islamin sisäiseen uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvan diktatuurin välillä. Sekä Assadin hallinto että jihadistit ovat korostaneet tätä omista syistään. Tämä vastakkainasettelu sekä konfliktin sektarisoituva kehitys suunta ovat vetäneet puoleensa erityisesti radikalisoituneiden jihadistiteja

¹⁰⁹ Hegghammer 2013c.

¹¹⁰ sama.

¹¹¹ Zelin 2014a.

sekä islamin sisäisiin uskonnollisiin vähemmistöihin vihamielisesti suhtautuvia sunnimuslimeja.

Sunnienemmistön suojeleminen on yksi merkittävimmistä vierastaistelija-virtaan vaikuttavista tekijöistä Syyrian tapauksessa. Laajamittainen humanitaarinen kriisi, konfliktin pitkittyminen sekä Assadin hallinnon monet väitetyt hirmuteot, mukaan lukien joukkomurhat ja kemiallisten aseiden käyttö, ovat aiheuttaneet tyrmistystä erityisesti Lähi-idän sunnimuslimien keskuudessa. Sosiaalisen median kautta kuvat näistä tapahtumista ovat levinneet nopeasti ennennäkemättömän laajalle. Kansainvälisen yhteisön kykenemättömyys ja haluttomuus puuttua sisällissotaan on mahdollistanut al-Qaidan sekä siitä irronneen Islamilaisen valtion esiintymisen Syyrian sunniväestön puolustajana. Tämä on vetänyt puoleensa niin radikalisoituneita sunnimuslimeja kuin myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät jaa al-Qaidan ideologiaa, hyväksy sen käyttämää strategiaa tai raakaa ja harkitsematonta väkivaltaa.¹¹²

Suurimman osa maahan päätyneistä vierastaistelijoista on arvioitu liittyneen globaalin jihadismin omaksuneisiin ryhmiin, mutta tietoa yksittäisistä taistelijoista on saatavilla vain rajoitetusti.¹¹³ Suosituin ryhmä on ollut Islamilainen valtio, jonka taistelijat ovat suurelta osin Syyrian ulkopuolelta. Tämä huolimatta siitä, että viimeisen vuoden ajan se on kasvavassa määrin taistellut muita kapinallisryhmiä vastaan, mukaan lukien al-Qaidan alaisuuteen kuuluva Nusra.¹¹⁴ Jihadistiryhmien keskinäinen kilpailu saattaa vaikuttaa maahan kohdistuvaan vierastaistelijavirtaan, mutta tällä hetkellä ei ole merkkejä siitä, että taistelijavirta tulisi huomattavasti laskemaan. Ellei siten konfliktialueen sisällä tai sen ympärillä tapahdu merkittäviä muutoksia,

¹¹² Zammit 2013.

¹¹³ Zelin 2014c.

¹¹⁴ Filiu 2014.

jotka vaikeuttaisivat vierastaistelijoiden matkustamista Syyriaan tai vähentäisivät heidän haluaan matkustaa maahan.

Syyrian tapauksessa on yllättävää, kuinka paljon länsimaista ja erityisesti Euroopasta on matkustettu sotaan. Noin kolmen tuhannen vierastaistelijan arvioidaan lähteneen länsimaista Syyriaan. Näistä eurooppalaisista valtioista lähteneiden osuus on noin 2000–2500 taistelijaa.¹¹⁵ Suurin osa taisteijoista on lähtöisin Isosta-Britanniasta, Ranskasta, Saksasta, Belgiasta ja Hollannista,¹¹⁶ mutta myös Pohjoismaista on lähtenyt yli 200 taistelijaa. Viimeisimpien arvioiden mukaan Suomesta on lähtenyt yli 40 vapaaehtoista, ja Norjasta, Tanskasta sekä Ruotsista vielä enemmän.

Vierastaistelijavirta Euroopasta on aiheuttanut Euroopan kansallisissa sekä EU:n turvallisuuspalveluissa huolta palaavien vierastaistelijoiden mahdollisista aikeista toteuttaa terrori-iskuja, ja muutamat valtiot ovat Syyrian konfliktin seurauksena päivittäneet terroristiuhka-arviotaan, näiden mukana myös Norja, Hollanti ja Suomi. Tämän lisäksi Syyriaan sidoksissa olevia pidätyksiä on tehty useammassa maassa, ja Syyriaan sidoksissa olleita, terrori-iskuja suunnitelleita yksilöitä on pidätetty ainakin Ranskassa, Iso-Britanniassa, Kosovossa ja Hollannissa. Yksi Syyriaan sidoksissa ollut terrori-isku toteutettiin onnistuneesti toukokuussa 2014 Belgiassa.

Syyriasta palaavien vierastaistelijoiden uhan laajempi arviointi on äärimmäisen hankalaa, kun otetaan huomioon avoimesti saatavilla olevan tiedon rajallisuus. Keskimäärin vierastaistelijat harjoittavat kansainvälistä terrorismia useammin kuin muu väestö, ja heidän iskunsa ovat tuhovoimaisempia verrattuna sellaisten henkilöiden toteuttamiin terrori-iskuihin, joilla ei

¹¹⁵ Zelin 2014c; Barrett 2014.

¹¹⁶ Barrett 2014.

ole taistelukokemusta.¹¹⁷ Vain pieni vähemmistö länsimaisista vierastaiste-
lijoista palaa kotimaahansa aikeenaan toteuttaa terrori-iskuja, mutta heidän
tunnistamisensa muiden palaavien vierastaistelijoiden keskuudesta tulee
olemaan merkittävä haaste eurooppalaisille turvallisuusviranomaisille.

Vielä on liian aikaista sanoa, johtaako Syyrian konflikti jihadististen terro-
ri-iskujen lisääntymiseen Euroopassa. Ennusmerkit eivät kuitenkaan ole
lupaavia ja taistelijavirran ennennäkemätön laajuus koetaan merkittävänä
uhkana eri puolilla Eurooppaa.

Taistelijavirta Suomesta Syyriaan

Myös Suomesta on lähtenyt vierastaisteilijoita Syyriaan toisin kuin edelli-
siin konflikteihin Afganistaniin ja Irakiin, jotka vetivät puoleensa merkittä-
viä määriä länsimaisia vierastaisteilijoita.¹¹⁸ Viimeisimpien arvioiden perus-
teella Suomesta on matkustanut yli 40 henkilöä Syyriaan, ja heistä noin
puolet on pyrkinyt taisteilijoiksi.¹¹⁹ Kaikki Suomesta Syyriaan matkustaneet
eivät kuitenkaan ole vierastaisteilijoita, sillä Suomesta on lähtenyt Syyriaan
myös palkkasotilaita. Kyseessä on Suojelupoliisin virallinen arvio.¹²⁰ Arvio
saattaa sisältää myös humanitaarisia auttajia sekä Suomen syyrialaisdiaspo-
ran jäseniä, jotka eivät lukeudu vierastaisteilijäkäsittteen alle. Näin ollen vie-
rastaisteilijoiden tarkkaa määrää vapaaehtoisten joukossa on vaikea arvioi-
da.

Suomesta Syyriaan lähteneiden vapaaehtoisten määrää selittää osaltaan
Syyriaan matkaamisen helppous ja halpuus. Suomesta pääsee Turkkiin
muutamalla sadalla eurolla ja maiden välinen viisumivapaus helpottaa

¹¹⁷ Hegghammer 2013a.

¹¹⁸ Saarinen 2013.

¹¹⁹ Saarinen 2014.

¹²⁰ Sähköpostikirjeenvaihto Tuomas Portaankorvan kanssa, kirjoitettu sähköpostiviestis-
sä 4.5.2014.

Suomen kansalaisten matkustamista merkittävästi. Kaikissa julkisesti raportoiduissa tapauksissa Suomesta Syyriaan matkustanut henkilö on matkustanut Turkin kautta.¹²¹ Suojelupoliisin mukaan jotkut henkilöt matkustavat myös säännöllisesti Syyrian ja Suomen välillä, ja maastamme tiedetään lähteneen taistelijoita perhekunnittain, vaikka vain yhdestä tapauksesta on julkisesti raportoitu. Näin ollen Suomesta on lähtenyt Syyriaan myös muutamia naisia.

Matkustamisen helppous ei Suomenkaan tapauksessa yksistään selitä, miksi niin monet suomalaiset tai Suomessa asuvat muslimit ovat halunneet matkustaa Syyriaan. Vierastaistelijavirtaan ovat vaikuttaneet todennäköisesti samat pan-islamistisen diskurssin elementit, jotka ovat tuoneet taistelijoita myös muualta Euroopasta ja islamilaisesta maailmasta: uskonyhteisön sisäinen solidaarisuus sekä uskonryhmän jäsenten kärsimys. Osa Syyriaan matkustaneista saattaa nähdä uskonnollisena velvollisuutenaan auttaa ja puolustaa syyrialaisia uskonveljiään, vaikka avoimesti saatavilla olevan tiedon rajallisuus tekeekin yksittäisten vierastaistelijoiden motivaatioiden arvioimisen erittäin haastavaksi .

Sosiaalisen median kautta kuvat Assadin hallinnon hirmuteoista ovat levinneet laajalle ja nopeasti myös Suomen muslimiyhteisöjen keskuuteen. Kansainvälisen yhteisön kykenemättömyys ja haluttomuus puuttua Syyrian tilanteeseen sekä jihadistiryhmien näkyvä rooli konfliktialueella ovat vetäneet konfliktialueelle niin radikalisoituneita jihadisteja kuin globaalin jihadismin omaksumattomia henkilöitäkin. Ainakin kolme suomalaista on liittynyt taistelijaksi Islamilaisen valtion riveihin, ja sillä on kannattajia myös Suomessa. Näitä ryhmiä ideologisesti lähellä olevia henkilöitä, kuten Musa

¹²¹ Saarinen 2014.

Cerantoniota ja Ahmed Musa Jibriliä, seurataan läheisesti myös Suomessa, ja he ovat keskeinen tiedonvälityskanava konfliktia seuraaville.¹²²

Toisaalta on todennäköistä, että myös radikaali-islamistisen yhteisön kasvu Suomessa on vaikuttanut suomalaisen vierastaistelijakontingentin kokoon. Globaalin jihadismin alaisuudessa toimivat ryhmät saattavat vetää puoleensa niitä, jotka eivät välttämättä jaa ryhmien ideologiaa tai hyväksy niiden strategiaa, mutta ryhmät vetävät myös puoleensa radikalisoituneita muslimeja. Radikalisoituneiden sunnimuslimien tarkkaa määrää Suomessa ei tiedetä, mutta maassa arvioidaan Suojelupoliisin mukaan olevan ”kolmi-numeroinen luku” radikalisoituneita henkilöitä, ”joilla on yhteyksiä terrorismiin tai siinä vaikuttaviin toimijoihin ulkomailla”.¹²³ On todennäköistä, että lähtijöiden keskuudessa on myös muutamia, jotka ovat jakaneet al-Qaidan tai Islamilaisen valtion tavoitteet ja maailmakatsomuksen jo ennen lähtöä, mutta saatavilla olevan tiedon valossa on vaikea spekuloida tällaisten henkilöiden määrällä tai sillä, pitävätkö he konfliktialueen ulkopuolella siviiliväestöön kohdistuneita terrori-iskuja oikeutettuina ja olisivatko he itse valmiita suorittamaan tällaisia iskuja. Mahdotonta on myös arvioida konfliktiin osallistumisen vaikutusta Suomesta Syyriaan matkustaneisiin henkilöihin.

Syyrian vierastaistelijavirran seurauksena ”radikaali-islamististen väkival-lantekojen uhka” on Suomessa kohonnut. Tuoreimmassa terroriuhka-arviossa alleviivattiin erityisesti terroristiryhmiin kuulumattomien radikalisoituneiden yksilöiden tai pienryhmien edustaman uhan arvaamattomuutta, vaikka Suomea ei pidetä organisoituneen terrorismin ensisijaisena kohde-maana.¹²⁴ Tiedonpuute yksittäisistä taistelijoista tekee tämän uhan analysoinnin äärimmäisen vaikeaksi. Mutta kuten yllä on todettu, on tilastolli-

¹²² Carter, Neumann ja Maher.

¹²³ YLE A-studio 24.3.2014.

¹²⁴ Suojelupoliisin tämänhetkinen terrorismin uhka-arvio, katsottu 29.7.2014.

sesti todennäköistä, että vain pieni vähemmistö Euroopasta Syyriaan matkanneista vierastaistelijoista pyrkii palattuaan toteuttamaan terrori-iskuja. Tähän uhan mahdollisuuteen tulee kuitenkin suhtautua sen vaatimalla vakavuudella. Toinen merkittävä ja todennäköisempi uhka on vierastaistelijavirran vaikutus paikalliseen radikaali-islamistiseen yhteisöön.¹²⁵ Palaavat vierastaistelijat voivat esimerkiksi pyrkiä radikalisoimaan lähipiiriinsä kuuluvia, radikalisoitumiselle alttiita yksilöitä, rekrytoimaan jo radikalisoituneita yksilöitä vierastaistelijoiksi ulkomaisiin konflikteihin tai tuoda ulkomailla toimivan ryhmän ja sen radikaalin agendan Suomeen. Vierastaistelijan ei välttämättä tarvitse palata Suomeen pyrkiäkseen tähän. On mahdollista, että he voivat pyrkiä samaan ulkomailta käsin käyttäen hyväksi sosiaalista mediaa tai toimia radikalisoimista edistävinä symboleina henkilöille, jotka pyrkivät radikalisoimaan muita.

Yhteenveto

Tässä luvussa argumentoidaan, että vierastaistelijailmiö on erillinen ilmiö kansainväliseen terrorismiin nähden. Vierastaistelijat voivat merkittävästi vaikuttaa konflikteihin, joihin he osallistuvat, kuten on nähty muun muassa Irakissa ja Syyriassa,¹²⁶ mutta vierastaistelijavirtojen seuraukset voivat tuntua myös konfliktialueen ulkopuolella al-Qaidan globaalien jihadismin kautta, kuten viimeisen viidentoista vuoden aikana on moneen kertaan nähty. Vierastaistelijakokemus on ollut monelle ponnahduslauta radikalisoitumiseen ja poliittisen väkivallan äärimmäisempien muotojen harjoittamiseen. Monet al-Qaidan viimeisen vuosikymmenen ajan liittyneistä jihadisteista ovat aloittaneet uransa vierastaistelijoina.¹²⁷ Tämä on hämärtänyt vierastaistelijailmiön ja kansainvälisen terrorismin välistä rajaa.

¹²⁵ Saarinen 2014.

¹²⁶ Malet 2013b.

¹²⁷ Hegghammer 2010/11.

Vierastaistelijailmiö sai alkunsa Afganistanin konfliktin myötä, ja sen yleistymisen taustalla on konfliktin seurauksena muodostunut vierastaistelijoiden sosiaalinen liike, joka jakoi Azzamin käsityksen ylikansallisesta *ji-hadista*, sekä al-Qaida ja sen edustama globaali jihadismi. Al-Qaidan riveissä on 2000-luvulla taistellut tuhansia vierastaistelijoita, jotka ovat sekä vahvistaneet että pitkittäneet globaalin jihadismin elinkaarta. Al-Qaida on kuitenkin enimmäkseen epäonnistunut luomaan näistä vierastaistelijoista kansainvälistä terrorismia harjoittavia globaaleja jihadisteja. Keskimäärin vain joka yhdeksäs ulkomaisista konflikteista palaava vierastaistelija pyrkii toteuttamaan terrori-iskuja palattuaan,¹²⁸ mutta huolestuttavasti vierastaitelun kautta opitut taidot kuitenkin heijastuvat iskujen lisääntyneenä tuho-voimaisuutena.¹²⁹ Valitettavasti terroriteot eivät ole vain suurten joukkojen toimintaa, vaan yksilötkin voivat toteuttaa terrori-iskuja onnistuneesti.

Tällä hetkellä ei ole syytä uskoa, että al-Qaidan kansainvälisen terrorismin harjoittaminen loppuisi lähitulevaisuudessa. Valitettavaa on, että Syyrian kaltaiset konfliktit ja niihin kohdistuvat taistelijavirrat vahvistavat jihadistisia ryhmiä sekä lisäävät vierastaistelijoiden lähtömaihin kohdistuvaa globaalin jihadismin uhkaa. Monille Euroopan kansallisille turvallisuusviranomaisille tämä on tällä hetkellä merkittävä huolenaihe, mutta sen aiheuttama uhkaa ei tulisi kuitenkaan yliarvioida. Tämä pätee myös Suomeen, jossa vierastaistelijailmiöllä on varsin rajallinen historia ja jossa aihetta ei juurikaan ole julkisesti käsitelty. Suomen kaltaisissa maissa, joissa terrorismin ja radikalisoitumisen vastaiseen toimintaan on käytettävissä vain rajallisesti resursseja, ilmiön avoin käsitteleminen ja analysointi myös julkisessa keskustelussa on ensisijaisen tärkeää. Ilmiön tutkimista ja sitä koskevaa avointa keskustelua kuitenkin vaikeuttaa luotettavan sekä kattavan tiedon rajallinen saatavuus.

¹²⁸ Palaavien vierastaistelijoiden määrä vaihtelee kuitenkin eri konfliktien välillä, jossakaan täyttä varmuutta ei ole mistä nämä eroavaisuudet johtuvat. Hegghammer 2010/11.

¹²⁹ sama, 11.

6.

INTERNET JA SOSIAALINEN MEDIA TERRORISMIN TYÖKALUINA

Oskari Kivinen

Woolwichissa toukokuun 22. päivänä 2013 tapahtuneesta Ison-Britannian asevoimien sotilaan Lee Rigbyn murhasta ilmestyi lokakuussa 2013 internetiin video "*Woolwich - An Eye for An Eye*". Videolla juhlistettiin Rigbyn murhaa. Rigbyn ylitse ajettiin ensiksi autolla, jonka jälkeen kaksi miestä hyökkäsi hänen kimppuunsa veitsin ja lihakirvein varustettuna. Hyökkääjät jäivät tekonsa jälkeen odottamaan poliisia¹³⁰. Noin tunnin mittaisella englanninkielisellä videolla käytiin läpi tapahtumaa verraten sitä muihin vastaaviin iskuihin maailmalla sekä kehoitettiin länsimaissa asuvia muslimeja omatoimisesti uusiin iskuihin.¹³¹

Edellä mainittu video kuvastaa hyvin sitä sosiaalisen median tarjoamaa kohdennetun viestinnän mahdollisuutta, jota terroristiryhmät ovat oppineet hyödyntämään. Sen kautta videon tekijä, joka oli suurella todennäköisyydellä somalialainen radikaali-islamistinen terroristiryhmä Harakat al-Shabaab al-Mujahideen (al-Shabaab), kykeni kohdistamaan viestinsä juuri länsimaissa asuville radikalisoituville tai jo radikalisoituneille henkilöille. Samalla se antoi näille ideologista tukea ja ohjeistusta *jihadin* toteuttamisesta kotimaassa tai ulkomailla.

¹³⁰ Evans, 2013.

¹³¹ Carter, 2013.

Siinä missä internetin voidaan katsoa mullistaneen tiedonvälityksen modernissa sivistyneessä yhteiskunnassa, voidaan sen yhtä lailla katsoa mullistaneen terrorististen verkostojen sekä näiden jäsenten keskinäisen ja ulkoisen viestinnän. Sähköinen maailma on tarjonnut ryhmille, niiden jäsenille sekä muille toimintaan pyrkiville toimijoille maantieteelliset rajat ylittävän uudenlaisen viestintäkanavan.

Terrorististen toimijoiden viestinnällä tarkoitetaan tässä osuudessa ryhmien tai yksittäisten henkilöiden viestintää, joka tapahtuu julkisesti sosiaalisen median palveluita hyödyntäen. On kyse sitten Facebookissa tapahtuvasta "like"-toiminnosta, videoiden julkaisusta YouTubessa tai Twitterissa tapahtuvasta "re-tweetistä", edustavat ne joka tapauksessa uudenlaista viestintää. Uudenlaisuus korostuu niiden tarjoamassa välittömässä interaktiivisessa viestinnässä.

Yksi terrorismin ilmiö, jossa internet ja sosiaalisen median kehitys on näkynyt poikkeuksellisen vahvasti, on ollut juuri jihadistinen terrorismi ja siihen pyrkivät toimijat. Sähköisen maailman kautta jihadistinen maailma aukeaa kokonaan uudelle ryhmälle eli toiminnasta kiinnostuneille henkilöille, joilla ei ole aiempaa kosketuspohjaa ideologiaan. Tämän ryhmän taivoittaminen on aiemmin ollut haasteellista.

Sosiaalisen median ja sen sovellusten kehitys palvelee uusien markkinointikeinojen kautta kaupallisten toimijoiden lisäksi myös terroristijärjestöjä. Uudessa tilanteessa ne pyrkivät löytämään uusia henkilöitä, joilta ryhmien toiminta ja ideologia muutoin saattaisivat mennä ohi. Yritykset ja yhteisöt siirtävät toimintaansa kasvavassa määrin perinteisiltä internet-sivustoilta sosiaaliseen mediaan sen tehokkaamman viestinnän vuoksi. Olisi naiivia olettaa, etteivät terroristiseen toimintaan pyrkivät ryhmät tekisi samaa.

Herääkin kysymys, seuraavatko terroristijärjestöt sosiaalisen median valossa yksinkertaisesti viestinnässään ulkopuolisen maailman yleistä kehitystä ja kulkua jälkijättöisesti vai käyttävätkö ne innovatiivisesti ulkopuolisen maailman kehitystä omiin tarkoituksiinsa.

Internet ja terrorismi

Internetin välityksellä terroristijärjestöjen ja yksilöiden välille on kehittynyt uusi yksilön ja virtuaalisen yhteisön välinen vuorovaikutuskanava.¹³² Siinä missä yksilön rekrytointi tai radikalisointi aiemmin on ollut enemmän henkilöihin ja paikkoihin sidottua, on rinnalle nyttemmin tullut uudenlainen toimintaympäristö. Internetin kautta terroristijärjestöt ovat saaneet muun maailman lailla viestinnällisen kanavan, joka mahdollistaa maailmanlaajuisen viestinnän äärimmäisen halvalla. Terroristiseen toimintaan pyrkiville ryhmille internet tarjoaakin interaktiivisen tilan, jossa on

- vähäistä valvontaa,
- käytännössä rajaton kuulijakunta,
- kyky jakaa omaa ideologiaa tukevaa tietoa halvalla ja nopeasti,
- kyky yhdistää viestinnässä kuva, ääni ja kirjoitettu teksti sekä
- kyky räätälöidä oma viesti ja sen sisältö eri maantieteellisille alueille.

Internetin avulla on muodostunut tilanne, jossa terroristijärjestöt kykenevät itse kontrolloimaan omaa viestinnän prosessiaan. Tällä tarkoitetaan prosessin hallintaa viestinnällisten seuraavien kokonaisuuksien osalta:

- sisällön määrittäminen
- konteksti
- viestintämenetelmän valinta, jotta viesti saadaan kohdennettua halutulle ryhmälle

¹³² Sageman 2004, 160.

Uusi tilanne onkin poikennut aiemmasta, jossa tiedonvälitys on ollut riippuvaista kaupallisista tai valtiollista viestintäkanavista.¹³³

Internetistä puhuttaessa on myös huomioitava sen erilliset järjestelmätasot. Marc Sageman on erotellut internetin kahteen tasoon, joista ensimmäinen on niin sanottu "World Wide Web" -taso. Se käsittää eri nettisivustot ja niiden tarjoaman tiedon käyttäjille. Tämä taso tarjoaa terroristiseen toimintaan pyrkiville substanssitietoa. Toisella tasolla Sageman erottelee nettisivustoista ja niiden tarjoamasta tiedosta viestintäkanavat, joilla yksilöt ja ryhmät kykenevät viestimään keskenään. Esimerkkeinä näistä ovat muun muassa sähköpostit, erilaiset keskustelufoorumit sekä chat-palvelut. Nämä vuorostaan tarjoavat yksittäisille henkilöille ja yhteisöille suoran keskinäisen vaikuttamisen kanavan.¹³⁴ Sosiaalinen media sovelluksineen sijoittuu jälkimmäiselle tasolle ja avaa ryhmille uudenlaisen vaikuttamisen kanavan. Internetin kautta tapahtuvaa terroristista vaikuttamista on aiemmin tutkinut Pekka Riipinen artikkelissaan "Jihad.com: kansainvälinen terrorismi ja internet" Anssi Kullbergin toimittamassa kirjassa "Suomi – terrorismi - Supo: koira joka ei haukkunut"¹³⁵.

Internetin kautta voidaan hahmottaa myös selkeiden sukupuoliroolien murentumista terrorismissa. Siinä missä aiemmin terroristisen toiminnan katsottiin olevan miesten tehtävä, on internet murtanut tämän myytin. Sähköisen maailman mahdollistama osittainen anonymiteetti on tarjonnut naisille uudenlaisen osallistumisen kanavan. Osallistumisen muodot ovatkin vaihdelleet radikalisoinnista ja rekrytoinnista aina operatiiviseen toimintaan osallistumiseen.¹³⁶

¹³³ Hoffman 2006, 197–198.

¹³⁴ Sageman 2008, 113–114.

¹³⁵ Kullberg 2011, 296–321.

¹³⁶ Sageman 2008, 111–112.

Sosiaalinen media ja terrorismi

Pohdittaessa sosiaalista mediaa ja terrorismia on hyvä määritellä sosiaalinen media itsessään. Jyväskylän yliopistossa laaditun sanaston mukaan käsitteellä tarkoitetaan internetin uusia palveluita ja sovelluksia, joissa yhdistyvät käyttäjien välinen kommunikaatio ja sisällöntuotanto. Juuri käyttäjien roolin osalta sen voidaan katsoa eroavan perinteisistä joukkoviestimistä. Sen sijaan että käyttäjät olisivat puhtaasti viestinnän vastaanottajia, sosiaalisessa mediassa he ovat yhtä lailla sen sisällöntuottajia.¹³⁷

Sosiaalisen median kehitys on ollut poikkeuksellisen nopeaa. Sen voidaan katsoa alkaneen vuosituhannen vaihteesta matkapuhelimien tekstiviesteistä ja kehittyneen eteenpäin erilaisten internet-pohjaisten sosiaalisten verkostovälineiden kautta. Hyvänä esimerkkinä kehityksestä on ollut vuonna 2004 perustettu Facebook-palvelu, jolla on tänä päivänä yli 500 miljoonaa käyttäjää. Kehitykselle on ollut ominaista sosiaalisen median palveluiden muodostuminen osaksi sitä käyttävien ihmisten viestintää. Mobiililaitteiden nopea tekninen kehitys ja alati kasvava yleisyys ovat olleet myös omiaan viemään kehitystä eteenpäin ja samalla pienentämään maailmaa tavoitettavuuden sekä viestinnän näkökulmasta.¹³⁸

Sosiaalinen media tarjoaa terroristijärjestöille kanavan, jota voidaan käyttää kohdennetusti järjestöjen eri tarpeisiin kuten esimerkiksi rekrytointiin, radikalisaatioon sekä järjestöjen omaa ideologista maailmankuvaa tukevan propagandan levittämiseen. Viimeksi mainitusta on hyvänä esimerkkinä johdannossa esitelty "Woolwich - An Eye for An Eye" -video. Sen sijaan, että videolla olisi haluttu mainostaa al-Shabaabin toimintaa Somaliassa, pyrittiin sillä korostamaan länsimaissa käytävää ideologista taistelua. Yhtä

¹³⁷ www.kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media

¹³⁸ Thompson 2011, 170–171.

lailla videon kautta pyrittiin provosoimaan katsojakuntaa reaktioon eli toteuttamaan videon innoittamana tulevaisuudessa uusia iskuja länsimaisten yhteiskuntien sisällä. Videon kautta al-Shabaab ja sen kannattajat kykenivät samaan aikaan sekä vahvistamaan omaa maailmankuvaansa ja radikalisaatiota että tarjoamaan suuren yleisön keskuudessa oleville kiinnostuneille yksilöille tietoa ja heidän mahdollista radikalisaatiotaan tukevaa materiaalia.

Rekrytoinnin sekä radikalisaation ja sen tukemisen näkökulmasta sosiaalinen media on täydellinen työkalu. Se on aina paikalla kun käyttäjäkin on. Tämän lisäksi sen kautta voi saada omia näkemyksiä jakavilta sidosryhmittä ystävyyttä, tukea ja hyväksyntää¹³⁹. Sosiaalisen median sovellusten (Facebook, YouTube, Twitter) yksi perimmäinen ideahan on yhteisön jäsenten sisällöntuotanto, sen jakaminen ja kokeminen yhdessä.

Toiminnan siirtyessä internetin perinteisistä suljetuista foorumeista asteittain sosiaalisen median areenoille keskustelu vilkastuu ja monipuolistuu. Samaan aikaan terroristijärjestöt kuitenkin menettävät otettaan, joka heillä aiemmin on ollut suljetuilla foorumeilla. Yhtä lailla järjestöjen sisäiset kiistat tulevat helpommin julkisiksi. Tilanne on saanut joissain määrin koomisiakin piirteitä, josta hyvänä esimerkkinä on al-Shabaabin vuonna 2014 määräämä sosiaalisen median kieltö¹⁴⁰: samaan aikaan kun järjestö itse on lisännyt sosiaalisen median hyödyntämistä omassa toiminnassaan ja viestinnässään, on se myös pyrkinyt kieltämään sen käytön yksilöiltä¹⁴¹.

Sosiaalisen media on poikkeuksellisen merkittävä tekijä, kun pohditaan yksittäisiä toimijoita ja heidän omatoimista radikalisaatiotaan. Niin sanoituilla "lone wolf / lone actor" -toimijoilla tarkoitetaan henkilöitä, joiden

¹³⁹ Thompson 2011, 168

¹⁴⁰ Karimi, 2014.

¹⁴¹ Fripp, 2014.

voidaan katsoa radikalisoituneen itsenäisesti ilman minkään järjestön selkeästi ohjaamaa prosessia. Ison-Britannian turvallisuuspalvelu MI5 on osuvasti määrittelyt yksittäiset toimijat henkilöiksi, jotka motivoivat ja organisoivat oman toimintansa iskukohteiden valintaa myöten. Henkilökohtaisen radikalisaation yhtenä osatekijänä on ollut internetin radikaali materiaali. Esimerkkeinä yksittäisen radikaali-islamististen toimijoiden toiminnasta ovat vuonna 2011 Frankfurtin lentokentällä amerikkalaisia sotilaita kohtaan hyökännyt Arid Uka¹⁴² sekä Bostonin maratonin pommi-iskun vuonna 2013 toteuttaneet Tsarnaevin veljekset¹⁴³.

Yleisesti yksittäisten toimijoiden toiminnan voidaan nähdä olevan looginen kehitysaskel terroristijärjestöjen toiminnassa. Organisaatioiden elintilan kaventuessa eri maiden turvallisuuspalveluiden vastatoiminnan myötä pyrkivät terroristiryhmät edesauttamaan yksittäisten toimijoiden radikalisoitumista länsimaissa. Tähän on viitannut esimerkiksi al-Qaidan johtohahmo Ayman al-Zawahiri syksyllä 2013. Tuolloin hän kannusti kannattajiaan yksilölliseen *jihadiin* Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten vallan horjuttamiseksi.¹⁴⁴

Sosiaalinen media käytännön työkaluna terrorismissa

Vaikka sosiaalisen median käyttö terroritoimintaan pyrkivien ryhmien parissa on alkanut jo aiemmin, on se ilmiönä ollut julkisuudessa poikkeuksellisen paljon vasta Syyrian vuonna 2011 alkaneen konfliktin myötä. Syynä tähän ovat olleet muun muassa jihadistiryhmien julkaisemat brutaalit karnibalismi- ja teloitusvideot¹⁴⁵, oppositioryhmien ja opposition yksittäisten

¹⁴² Nesser, 2012.

¹⁴³ BBC, 2013.

¹⁴⁴ Maclean, 2013.

¹⁴⁵ 24.8.2013 julkaistu "Islamic State in Iraq Execute Syrian Truck Drivers"-video, jolla ISIL:n edustajat teloitetaan pikaisen kenttäkuulustelun jälkeen.

taistelijoiden kuvaamat taisteluvideot¹⁴⁶ sekä ryhmien yksittäisten jäsenten omat julkaisut ja kirjoitukset sosiaalisessa mediassa.

Ryhmien toiminnan taustalla voidaan katsoa olevan niiden omat viestinnälliset tavoitteet. Tällöin kyseessä on ryhmän yhteisten tavoitteiden mukainen toiminta, on kyse sitten rekrytoinnista, radikalisaatiosta tai yksinkertaisesti oman "brändin" luomisesta. Sosiaalinen media pyrkii muun viestinnän lailla muokkaamaan sitä kuvaa, joka länsimaihin halutaan välittää konfliktista ja siihen osallistuvista ryhmistä.

Yksilöiden toiminnan sosiaalisessa mediassa voidaan katsoa olevan yksinkertaisesti osa normaalia elämää. Syyrian opposition riveissä taistelee huomattava määrä 18–30-vuotiaita, joille sosiaalisen median käyttö on ollut osa arkea jo ennen konfliktia. Vuonna 2012 internetin käyttäjien määrä Syyriassa oli 5 069 218 henkilöä eli noin 22,5 % väestöstä¹⁴⁷. Lisäksi on huomioitava konfliktiin osallistuvat länsimaista tulleet ja siellä kasvaneet henkilöt, joille sosiaalisen median hyödyntämisen voidaan olettaa olleen yhtä lailla osa normaalia arkea.

Sosiaalisen median käyttöä terrorististen järjestöjen toimesta tarkastellaan kahden eri palvelun ja sovelluksen, Twitterin ja YouTuben kautta. Edellä mainittujen palveluiden valinnan taustalla on yksinkertaisesti palveluiden suosio, sillä ne ovat tätä nykyä¹⁴⁸ suosituimpia sosiaalisen median palveluita. Yhtälailla molempiin palveluihin pystyy rekisteröitymään antamalla pelkästään nimen ja sähköpostiosoitteen.

¹⁴⁶ 27.12.2013 julkaistu "Syria War - Al-Nusra Front Insane Heavy Intense Urban Fire-fight Combat Action In Deir ez-Zor"-video, jossa on kuvattu asutuskeskustaistelua hallituksen joukkoja vastaan

¹⁴⁷ www.internetworldstats.vom/me/sy.htm

¹⁴⁸ www.webtrends.about.com/od/socialnetworkingreviews/tp/Social-Networking-Sites.htm

Twitter on sosiaalisen median verkostopalvelu, joka mahdollistaa verkostoitumisen lisäksi käyttäjien oman mikrobloggauksen. Vuonna 2006 perustetulla palvelulla on tänä päivänä 645 miljoonaa rekisteröityä käyttäjää.¹⁴⁹

Twitterin terroristisen hyödyntämisen taustalla voidaan katsoa olleen jossain määrin vuonna 2010 alkanut arabikevät ja sen esimerkit. Twitterin ja muiden sosiaalisen median työkalujen kautta kyettiin eri sidosryhmille tarjoamaan reaaliaikaista tietoa tapahtumista sekä keskustelemaan tapahtumista kansalaisyhteiskuntana.¹⁵⁰ Twitterin ja muiden sosiaalisen median palveluiden käytön terroristijärjestöjen keskuudessa voidaan olettaa alkaneen arabikevään levottomuuksien jälkeen.¹⁵¹

Mikrobloggauksen lisäksi Twitter tarjoaa myös peiteltyyn viestinnän kanavan käyttäjien ja seuraajien välille yksityisviestien kautta.¹⁵² Twitteristä onkin kehittynyt terroristijärjestöille keino informoida kannattajia julkisesti, mikäli muilla keskustelufoorumeilla on häiriöitä tai käyttökatkoksia. Palvelu mahdollistaa myös radikalisaation ja propagandan levityksen, sillä se ehdottaa osana palveluaan käyttäjälle tämän seuraamien kaltaisia uusia sivuja. Informaation jakoa edesauttavat myös palvelun "re-tweet" ja "hashtag" ominaisuudet, joilla haluttua tietoa voidaan korvamerkitä hakua varten tai lähettää uudelleen.

Hyvänä esimerkkinä terroristien Twitterin käytöstä on vuonna 2013 tapahtunut Westgate-ostoskeskuksen hyökkäys Nairobissa Keniassa. Ostoskeskukseen hyökänneet al-Shabaab-ryhmän taistelijat raportoivat reaaliaikaisesti tapahtumista Twitterin kautta ulkomaailmalle omalta tililtään ("*@HSM_Press – Shabaab*"). Twitterissä selitettiin esimerkiksi tapahtuman

¹⁴⁹ www.statisticbrain.com/twitter-statistics/

¹⁵⁰ O'Donnell, 2011.

¹⁵¹ Hoffmann, 2012.

¹⁵² <https://support.twitter.com/articles/20170357-twitterin-usein-kysytytja-kysymyksia#>

motiiveja ja juhlistettiin ryhmän ideologiaa. Viestejä kirjoitettiin arabiaksi, englanniksi ja somaliaksi. Kun Twitter sitten sulki tilin, aukaisi ryhmä muutamaa tuntia myöhemmin uuden tilin uudella nimellä ("*@HSM_PressOffice*"). Tämä kuvaa hyvin tilien sulkemisen ongelmaa ja sen rajallista vaikutusta.¹⁵³ Myöhemmin käytettyjä tilejä ja niissä olleita logoja tutkittaessa on herännyt kysymyksiä siitä, olivatko ne loppujen lopuksi al-Shabaabin virallisia tilejä vai jonkun muun toimijan imitoimia¹⁵⁴.

YouTube on vuonna 2005 perustettu sosiaalisen median palvelu, jonka kautta käyttäjillä on mahdollisuus ladata, katsella ja jakaa videoita. Palveluun ladataan joka minuutti 65 tuntia uutta videomateriaalia ja päivittäisten katsottujen videoiden määrä on 4,25 miljardia kappaletta¹⁵⁵. Palvelu tarjoaa videomateriaalin jakamisen lisäksi mahdollisuuden käyttäjien välisiin keskusteluihin, joko julkisesti osana viestiketjua tai kahden kesken sähköpostitse. Samalla tavalla kuin Twitterissä myös YouTubeessa on mahdollisuus seurata ja tilata tietyn käyttäjän julkaisuja.¹⁵⁶ Yhtä lailla palvelu ehdottaa käyttäjälle uutta materiaalia tämän aiemman katselu- ja hakuhistorian valossa.

Terroristisen toiminnan näkökulmasta YouTube on erinomainen työkalu ryhmien ideologiaa, toimintaa sekä yksittäisten henkilöiden radikalisaatiota tukevan materiaalin levitykseen. Palveluun ladattavan materiaalin määrän laajuuden valossa on sen tarkka valvonta ja seulonta miltei mahdotonta. Yhtä lailla ladattava materiaali voi vaihdella samassa aihepiirissä tulitaistelun aikana kuvatusta videomateriaalista tai still-kuvista yksittäisen saarnaajien videoihin.

¹⁵³ Alexander, 2013.

¹⁵⁴ Barnett, 2013.

¹⁵⁵ www.statisticbrain.com/youtube-statistics/

¹⁵⁶ <https://support.google.com/youtube/?hl=en#topic=2676377>

YouTube oli tärkeässä roolissa vuonna 2010 Englannissa, kun 21-vuotias jihadististi Roshanar Choudhry yritti puukottaa parlamentin jäsentä Stephen Timmsiä. Tekojaan Choudhry selitti Timmsin osoittamalla kannatuksella Irakin sodalle. Hän myös kertoi kuulusteluissa halunneensa olla marttyyri vaikuttiminaan YouTubessa olleet radikaalisiaarnaaja Anwar al-Awlakin videot. Kyseisiä videoita oli Choudhrylle ehdottanut YouTube-palvelu automaattisesti hänen aiemmin katsomiensa islam-aiheisten videoiden perusteella.¹⁵⁷

Sosiaalinen media ja viranomaistoiminta

Viranomaistoiminnan näkökulmasta terrorististen organisaatioiden entistä tehokkaampi sosiaalisen median hyödyntäminen on samanaikaisesti sekä vaikeuttanut että helpottanut terrorisminvastaista toimintaa. Mahdollisten terroristien ja terroristiseen toimintaan pyrkivien henkilöiden profilointi on vaikeutunut entisestään samalla, kun radikalisaatiota tukevan materiaalin määrä internetissä on kasvanut räjähdysmäisesti. Tämä korostuu ennen kaikkea yksittäisten toimijoiden osalta, sillä nyt he kykenevät aiempaa helpommin löytämään vertaisryhmiä tai muuta kaikupohjaa omille näkemyksilleen ja toiminnalleen. Toisaalta sosiaalisen median kautta viranomaiset kykenevät kasvavassa määrin hyödyntämään sieltä saatavaa materiaalia henkilöihin tai ryhmiin kohdistuvissa rikosoikeudellisissa tutkinnoissaan, esimerkiksi henkilöiden Facebookissa käymien keskusteluiden ja paikkapäivitysten kautta¹⁵⁸.

Sosiaalisessa mediassa julkaistavaa materiaalia vastaan kohdistuvassa toiminnassa yksi perinteinen toimintamalli on ollut paikallistaa julkaistava materiaali ja yksinkertaisesti estää tai hankaloittaa sen esittäminen. Esimer-

¹⁵⁷ Kohlmann, 2011.

¹⁵⁸ Fitzgerald, 2012.

kiksi "Woolwich - An Eye for An Eye"-video hävisi monilta sivustoilta julkaisun jälkeen. Tämän voidaan olettaa olleen tietoisesti toteutettua ja valtiollisen toimijan aikaansaamaa¹⁵⁹. Ongelmana edellä kuvatussa toimintamallissa on kuitenkin julkaistavan materiaalin määrä.

Sosiaalisen median kaupallisten palvelutarjoajien mahdollisuus esimerkiksi sulkea käyttäjätilejä perustuu pitkälti palvelusopimusrikkomuksiin. Kirjautuessaan palveluun tai avatessa tilin käyttäjä sitoutuu palveluntarjoajan (esimerkiksi Facebookin tai Twitterin) sääntöihin, jotka kieltävät vahingollisen materiaalin esittämisen tai jakamisen. Valitettavasti sulkeminen toteutetaan vasta siinä vaiheessa, kun materiaali on jo tullut julkiseksi. Palveluntarjoajat reagoivat usein vasta ulkopuolisiin ilmoituksiin väärinkäytöksistä. Yhtä lailla tilin sulkemisen jälkeen käyttäjät voivat yksinkertaisesti avata uuden tilin.¹⁶⁰

Kun viranomaiset puolestaan poistavat julkaistua materiaalia tai vaikeuttavat sen näkemistä, nousee esille myös yksi länsimaisen yhteiskunnan ongelmista, nimittäin sananvapauden ja sensuurin välinen suhde. Pyrkimys valvoa, seurata ja poistaa vahingolliseksi luokiteltua materiaalia internetistä tulkitaan herkästi sekä valtion puuttumiseksi sananvapauteen että sensuuriksi. Esimerkkinä mainitusta on Googlen Ison-Britannian hallitukselle myöntämät niin sanotut "Super-Flagger" oikeudet YouTube-palveluun. Kyseiset oikeudet antavat viranomaisille mahdollisuuden poistaa omatoimisesti palvelusta omasta mielestään sopimatonta materiaalia. Kriitikot ovat tuoneet esille sen, kuinka mainittujen oikeuksien kautta valtiot kykenevät asteittain vahvistamaan otettaan internetistä ja siellä julkaistavasta materiaalista¹⁶¹.

¹⁵⁹ Carter, 2013.

¹⁶⁰ Kjukan, 2014.

¹⁶¹ Burton, 2014.

Tilien sulkemisen ja poistamisen rinnalle on noussut uudenlainen lähestymistapa: sosiaalisen median palveluissa tapahtuva dialogi viranomaisten ja terroristien välillä. Kohtaamalla terroristiseen toimintaan pyrkivät henkilöt ja ryhmät sosiaalisessa mediassa viranomaiset pyrkivät tuomaan esille omia näkemyksiään ja mahdollisesti oikomaan virheellistä tietoa.

Luonnollisestikaan tämä lähestymistapa ei ole ollut kaikkien mieleen. Kriitikot ovat kuvanneet toimintaa "trollaukseksi"¹⁶², jolla pyritään psykologisin keinoin heikentämään sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa viestintää.¹⁶³ Ongelmaksi saattaa yhtä lailla muodostua osapuolten ideologia ja motivaatio. Siinä missä sosiaalisessa mediassa toimivat terroristit pyrkivät toiminnallaan radikalisoimaan ja rekrytoimaan uusia henkilöitä, voi vastaavanlaisen motivaation löytäminen olla haasteellista turvallisuusviranomaisille.

Yhteenveto

Ajatus järjestöistä, jotka nojaisivat toiminnassaan vastaisuudessa vain ja ainoastaan suljettuihin keskustelufoorumeihin tuntuu vanhanaikaiselta. Kun järjestöjen toimintatavoitteista yksi on oman toiminnan turvaaminen sekä sen sovittaminen ympäröivään yhteiskuntaan, tuntuukin loogisemmalta, että vastaisuudessa ryhmät tulevat kasvavassa määrin hyödyntämään sosiaalista mediaa. Näin ollen ryhmät kykenevät entistä tehokkaampaan järjestöjen ja ryhmien propagandaan, rekrytointiin ja verkostoitumiseen. Vaikka sosiaalisen median myötä ryhmien voidaan katsoa menettävän joissain määrin "keskusjohtoista sananvaltaansa" omasta viestinnästään, saavat ne silti vaihdossa uudenlaisen vaikuttamisen ja viestinnän foorumin. Ryhmät kykenevät entistä tehokkaammin muokkaamaan ja kohdistamaan viestiään eri kohderyhmille, ikäryhmille ja kielialueille.

¹⁶² "trollauksella" viitataan yleisesti internetissä tapahtuvaan tietoiseen ärsyttämiseen sosiaalisessa mediassa

¹⁶³ Hume, 2014.

Viranomaistoiminnan osalta sosiaalisen median kasvu on ongelmallista. Pyrkinessään puuttumaan ja ennaltaehkäisemään terroristijärjestöjen viestintää sosiaalisessa mediassa joutuvat demokraattisten valtioiden viranomaiset puntaroimaan yhteiskunnallisen uhan kasvua suhteessa yksilöiden ja ryhmien sananvapauteen. Tällöin ennaltaehkäisevän toiminnan ja valtiosensuurin raja saattaa hämärtyä. Vaikka monet sosiaalisen median palvelutarjoajat, kuten esimerkiksi Twitter ja YouTube pyrkivät auttamaan viranomaisia sulkemalla tilejä ja poistamalla videoita yhteistyössä viranomaisten kanssa, on tehtävä äärimmäisen vaativa uuden materiaalin jatkuvan vuontakia.

Artikkelin alussa nousi esille kysymys, onko sosiaalisen median käytössä taustalla järjestöjä ympäröivä yhteiskunta oivalluksineen vai järjestöt itse innovatiivisine ratkaisuineen. Tähän on vaikea antaa yksiselitteistä vastausta. Siinä missä sosiaalisen median käytön kasvun taustalla terroristijärjestöissä voidaan katsoa olleen esimerkiksi arabikevään tai kaupallisten toimijoiden antamat esimerkit, ovat sen jatkokehityksen ja käytön kasvun taustalla olleet yksinkertaisemmat syyt. Tavallisten kansalaisten lailla sosiaalisen median palvelut, niiden tarjoamat edut sekä niiden käyttöpotentiaali hahmottuvat vasta käytön myötä – näin on myös terroristijärjestöjen osalta.

7.

TERRORISMI JA JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS – YHTEISTYÖTÄ, ULKOISTAMISTA JA KILPAILUA

Olli Teirilä

Strategian tutkimuksen yleisen näkökulman mukaisesti tässä luvussa tarkastellaan terrorismia kansainvälisen turvallisuuden näkökulmasta. Sen ja järjestäytyneen rikollisuuden välisen yhteistyön tutkiminen tuo ilmiön hyvin konkreettiselle tarkastelun tasolle. Ideologian ja retoriikan sijaan huomio kiinnittyy enemmän yhteistyön syihin, muotoihin ja mahdollisuuksiin. Mitkä tekijät johtavat terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteistyöhön? Minkälaisia yhteistyömuotoja terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden välillä ilmenee? Minkälaisia seurauksia tällä yhteistyöllä ja sen vastaisilla toimilla on?

Lähtökohtaisena oletuksena on, että käytännön tason tarpeet ajavat järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin organisaatioita hyvin monimuotoiseen, ajalliselta kestoaltaan ja sitovuudeltaan vaihtelevaan yhteistyöhön. Näiden tarpeiden juontuessa usein turvallisuusviranomaisten kehittyvistä vastatoimista on edellä mainittujen yhteistyömuotojen kehittyminen usein reaktiivista ja tosiasiallisesti edelleen hyvin ennalta-arvaamatonta. Terroristijärjestöt omaksuvat osin myös järjestäytyneen rikollisuuden toimintamuotoja ja muita piirteitä, sekä toisin päin. Yhteistyön ja toiminnan perusteiden sekä aiempien ilmenemismuotojen tunteminen ja erityisesti niiden syiden

sekä tavoitteiden ymmärtäminen antaa paremmat mahdollisuudet myös tulevaisuuden toimintalinjojen ennakkoinnille.¹⁶⁴

Pian vuoden 2001 New Yorkin ja Washingtonin terrori-iskujen jälkeen julkaistu Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373 vuodelta 2001 julkatoi jo syvän huolen kansainvälisen terrorismin sekä laittomien huumausaineiden ja aseiden, rahanpesun sekä erilaisen salakuljetuksen välisestä läheisestä yhteydestä. Uskonnollisen terrorismin nousua 2010-luvulla hyvin voimakkaasti esille muun muassa median sille antaman tilan vuoksi, terrorismin aatteellisuus ja sen leviäminen ideologiana on ollut viimeisen reilun kymmenen vuoden ajan voimakkaasti tutkimuksen keskipisteessä.

Terrorismin leviäminen ja sen toimintamahdollisuuksien laajentuminen järjestäytyneen rikollisuuden kanssa tapahtuvan yhteistyön kautta ja osittain jopa tahattomana oheistuotteena on jäänyt vähemmälle huomiolle. Näin ainakin tutkimuksen kannalta, sillä siinä usein keskitytään näistä ilmiöistä vain toisen tarkasteluun. Niin terrorismiin turvautuvien järjestöjen kuin yksittäisten terroristienkin yhteistyö järjestäytyneen rikollisuuden kanssa tai niiden oma järjestäytyneiden rikollisorganisaatioiden kaltainen toiminta lienevät kuitenkin haasteita, joihin turvallisuusviranomaisten on helpompi vastata kuin radikalisoituneeseen väkivaltaiseen ideologiaan ja sen leviämiseen.

Erikseen ja yhdessä - tarpeiden ja perusteiden teoreettista tarkastelua

Tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista syventyä terrorismin, terroristijärjestöjen tai järjestäytyneen rikollisuuden määrittelyyn kaikkine ongelmineen ja poliittisine ulottuvuuksineen. Leena Malkki on käsitellyt näitä

¹⁶⁴ Sinai 2007, 42.

jo tämän teoksen alussa. Riittää, että tarkastellaan järjestöjen tavoitteita ja toiminnallisia kokonaisuuksia, sillä ne ovat olennaisessa asemassa eri järjestöjen välillä tapahtuvan yhteistoiminnan ja sen mahdollisen tietoisesti valitun puuttumisen osalta.

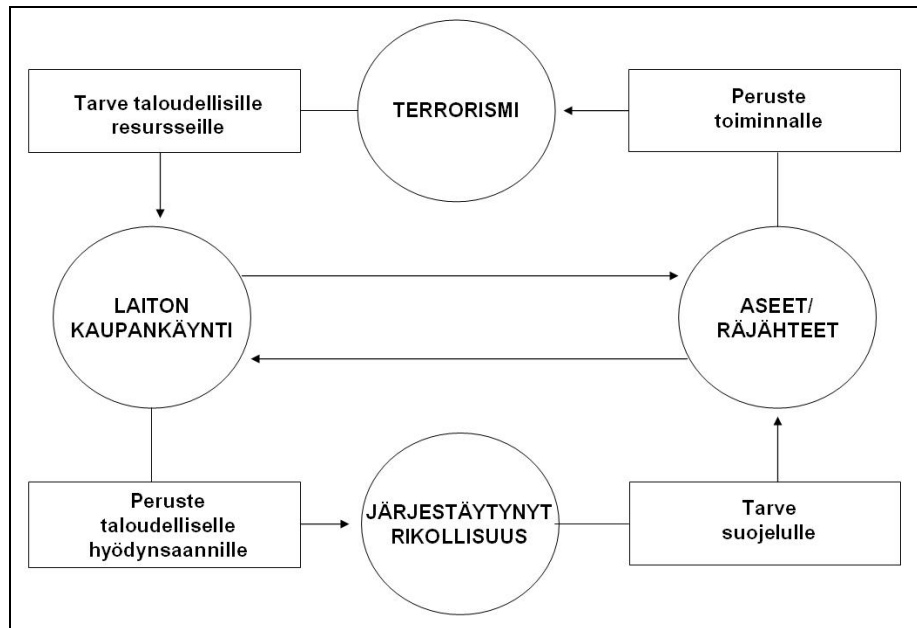
Terrorismia ja järjestäytynyttä rikollisuutta erottavat niiden toisistaan poikkeavat perimmäiset päämäärät. Terrorismilla voidaan yleisesti ottaen katsoa olevan aina jonkinlainen poliittisen tason tavoite, kun taas järjestäytynyt rikollisuus on ensisijaisesta taloudellista hyötyä tavoittelevaa toimintaa. Erilaisista tavoitteistaan huolimatta niillä on kuitenkin yhteisiä intressejä sekä, mikä tärkeämpää, yhteisten hyötyjen mahdollisuus. Nämä molemmat luovat hyvän syyn toimia yhdessä. Yhteistyön sivuuttamiseen tietoisena valintana palataan hieman myöhemmin tässä kirjoituksessa.

Tätä yhteistoimintaa voidaan tarkastella esimerkiksi yksinkertaisen tavoitteiden ja tarpeiden suhdetta kuvaavan kaavion avulla (kuva 1). Terroristijärjestöillä on jatkuva tarve rahoittaa toimintaansa esimerkiksi aseita hankkiakseen.¹⁶⁵ Tätä voidaan tavoitella muun muassa laittoman huumausaine-, ase- tai ihmiskaupan kautta. Rahoitusta voidaan hankkia myös kidnappauksen avulla tai kiristämällä ja verottamalla laittomasti hallussa pidettyjen alueiden asukkaita. Osa varoista käytetään eri tasojen viranomaisten lahjontaan sekä taistelijoiden palkkaamiseen. Yleisesti ottaen terrorismin kannalta taloudellisen hyödyn tavoittelulla on ainoastaan välineellinen arvo terroristisen toiminnan tukemisessa ja pyrittäessä väkivallan käytöllä ideologisiin ja poliittisiin tavoitteisiin.

On toki huomioitava, etteivät kaikki terroristijärjestöt joudu etsimään rahoitustaan edellä mainituin keinoin. Osa niistä saa rahoitusta suoraan luonteeltaan ja toiminnan tasoltaan erilaisilta tukijoilta. Tunnetuimpia esimerkkejä

¹⁶⁵ Hutchinson ja O'Malley 2004, 1098.

valtiollisesta tuesta terrorismille ovat Iranin valtion eri reittejä pitkin antama tuki libanonilaiselle Hizbollah -järjestölle¹⁶⁶, Neuvostoliiton tuki palestiinalaiselle PFLP:lle¹⁶⁷ sekä Nicaraguan Contra-sisseille ohjattu tuki Yhdysvalloista¹⁶⁸. Terrorismista poiketen järjestäytynyt rikollisuus ei sen sijaan ole näin laajasti valtioiden tukemaa pois lukien korruptoituneet virkamiehet tai muut valtion organisaatioissa toimivat henkilöt.

Kuva 1. Tarpeiden ja tavoitteiden suhde¹⁶⁹

Hieman yksinkertaistamalla voidaan järjestäytyneen rikollisuuden osalta tarpeiden sekä perusteiden ja tavoitteiden kierto kuvata toisin päin kulkevaksi kuin terrorismin tapauksessa. Siinä missä terroristijärjestöt tarvitsevat varoja aseiden hankintaan tarvitsevat rikollisjärjestöt aseita omien taloudellisten hyötyjensä tavoitteluun sekä toimintansa suojelemaan. Poliittiset tavoit-

¹⁶⁶ Puistola ja Herrala 2008, 63.

¹⁶⁷ Jokinen, Christian & Anssi Kullberg, 54.

¹⁶⁸ The Iran - Contra Report.

¹⁶⁹ Teirilä 2014.

teet ja ideologiat eivät ole mainittavassa asemassa rikollisjärjestöjen agendoilla.¹⁷⁰

Käytännön tasolla tarkasteltuna sekä terrorismia että järjestäytynyttä rikollisuutta yhdistää yhteinen ”vihollinen”. Perua sekä Yhdistyneissä kansakunnissa että Amerikan valtioiden järjestössä (Organization of American States, OAS) edustanut Antonio Garcia Revilla on todennut, että:

*”...näitä ilmiötä yhdistää tahto hyväksikäyttää inhimillistä yksilöllisyydentavoittelua sekä ihmisen yritystä olla oman itsensä herra. Niillä on myös näköpiirissään yhteinen vihollinen: valtio. Tämä selittää osaltaan sen suhteellisen helppouden, jolla nämä muuttajat muodostavat väliaikaisia liittoja toistensa kanssa. Liittoja, jotka ovat joustavia ja funktionaalisia toisin kuin valtioiden, joiden toiminta on muuttunut yhä hitaammaksi ja byrokraattisemmaksi useista eri syistä johtuen.”*¹⁷¹

Revillan mukaan on kuitenkin tärkeää edelleen käsitellä näitä kahta ilmiötä toisistaan erillisinä, johtuen nimenomaan niiden toimintojen erilaisista motiiveista.

Yhdysvaltain kongressille vuonna 2012 laatimassaan raportissaan tutkijat John Rollins ja Liana Sun Wyler ovat korostaneet muutamia yleisiä havaintoja terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteistoiminnasta. Heidän mukaansa yhteistyön syyt sekä syyt siitä pidättäytymiselle voivat paljastaa niin liittoa vahvistavia tekijöitä kuin myös strategisia heikkouksia. He ovat myös määritelleet syitä yhteistyölle:

¹⁷⁰ Afganistanin Taliban-liikkeen sijoittaminen kuvan 1 mukaiseen yksinkertaistettuun kaavioon voisi osoittautua hankalaksi. Toisaalta sen laajempi tarkastelu erikseen rikollisuuden ja terrorismin liiton näkökulmasta voi vielä nousta ajankohtaiseksi.

¹⁷¹ Revilla 1998.

”Tarve omasta organisaatiosta puuttuville erikoistaidoille, mahdollisuus ja taipumus yhteisiin hankkeisiin sekä muutokset ideologisissa motivaattoreissa.”¹⁷²

Rollins ja Wyler mainitsevat myös, että vaikka järjestöjen strategiset tavoitteet eroaisivatkin toisistaan, taktikat ja toiminnan muodot saattavat olla samoja. Väkivaltaiset teot, osallistuminen rikolliseen toimintaan taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi, salaiset valtioiden rajojen ylitykset, laittomat asehankinnat sekä korruptoituneiden viranomaisten hyväksikäyttö ovat kaikki molemmille sopivia toimintamuotoja.¹⁷³ Terroristijärjestöt voivat myös etsiä yhteistyömahdollisuuksia toisten terroristijärjestöjen joukosta, erityisesti, jos niillä on yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen, jolla on tarvittavia ominaisuuksia.

Toisaalta on huomioitava, että niin terroristi- kuin järjestäytyneen rikollisuudenkin järjestöt voivat ajan mittaan muuttua. Tämä voi johtua esimerkiksi niiden käytännön tarpeista tai tavoitteiden vaihtumisesta.¹⁷⁴ Yhtä hyvin järjestön luonne voi muuttua sen oman tai vastustajan toiminnan seurauksena. Vaikka järjestöllä ei sitä perustettaessa olisikaan poliittisia tai ideologisia tavoitteita, ei se tarkoita, ettei se voisi omaksua niitä myöhemmin ja luonnollisesti myös päinvastoin. Samoin muuttuessaan terroristijärjestöt voivat esimerkiksi ryhtyä itse toimimaan järjestäytyneiden rikollisorganisaatioiden tavoin.

Tutkimuksen luonteelle ominaisesti myös terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteistyön tutkimuksen ja siihen liittyvien teorioiden kannalta on havaittavissa mielipide-eroja. Osa tutkijoista näkee eri ilmiöitä edustavi-

¹⁷² Rollins ja Wyler 2012, 2.

¹⁷³ Rollins & Wyler, 2012, 2.

¹⁷⁴ Sinai, 2007,41.

en järjestöjen lähentyvän toisiaan lisääntyvien sidosten kautta mutta pysyvän silti samankaltaisuuksistaan huolimatta erillisinä kokonaisuuksina. Toiset taas näkevät järjestöjen muuttuvan ja muuttavan luonnettaan ilmiöiden välissä muuttuen joskus jopa ideologian ja vaikuttimet jakavaksi yhdeksi organisaatioksi.¹⁷⁵

On todettava, että terroristijärjestöjen ja järjestäytyneen rikollisuuden toiminta samalla alueella ei kuitenkaan aina johda yhteistyöhön. Ne saattavat myös muodostua toistensa kilpailijoiksi. Erityisesti silloin, kun terroristijärjestö omaksuu itse järjestäytyneen rikollisuuden toimintamuotoja esimerkiksi varainhankintansa tehostamiseksi. Kilpailutilanne alueelle saapuvan terroristijärjestön ja järjestäytyneen rikollisorganisaation välillä kääntyy ajan mittaan hyvin suurella todennäköisyydellä terroristijärjestölle epäsuotuisaksi olettaen, että paikallisella tai alueellisella rikollisjärjestöllä on jo vakiintuneet toimintatavat, yhteydet sekä muut tarvittavat keinot valtansa ylläpitämiseksi. Kilpailutilanne myös todennäköisesti ajaa järjestöjä innovatiivisesti kehittämään itseään, jotta ne pystyisivät paremmin vastaamaan muiden asettamiin haasteisiin.¹⁷⁶

Terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden kohtaaminen maailmanlaajuisina ilmiöinä

Terroristi- ja järjestäytyneen rikollisuuden järjestöjen ollessa maailmanlaajuisia, lähes kaikkialle maailmaan levinneitä, on niiden välinen yhteistyö myös maantieteellisesti erittäin laajalle levinnyttä. Terroristijärjestöille toiminta on helpointa alueilla, joissa valtioiden turvallisuusviranomaisten läsnäolo sekä oikeusjärjestelmän toimivuus on heikkoa tai olematonta. Nämä heikkoudet yhdistyvät samoilla alueilla usein myös paikalliseen tai

¹⁷⁵ Hübschle 2011.

¹⁷⁶ Dolnik 2007, 161.

alueelliseen konfliktiin sekä huonoon taloudelliseen tilanteeseen, mikä omalta osaltaan vaikeuttaa esimerkiksi terrorismin vastaista toimintaa ja halua sen toteuttamiseen. Osittain samat tekijät edesauttavat myös järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa.

Al-Qaida on viimeiseen kahteen vuosikymmeneen puhutuin ja hyvin todennäköisesti myös tutkituin terroristiorganisaatio. Vaikka sen organisaation elinvoimaisuudesta, todellisesta vaikutusvallasta sekä toiminnan luonteesta tutkijat ovatkin hyvin monta eri mieltä¹⁷⁷, on sen ideologialle omistautuneiden järjestöjen sekä järjestäytyneen rikollisuuden yhteistyöstä olemassa tietoa.

Pohjois-Afrikassa toimivan islamilaisen Maghrebin al-Qaidan (al-Qaida in Islamic Maghreb, AQIM) tiedetään tukeutuneen tarpeineen muun muassa italialaiseen Camorra-järjestöön. Mahdollistaakseen jäsentensä liikkeen maasta ja maanosasta toiseen AQIM on hankkinut Camorran kautta väärrennettyjä passeja sekä tietävästi myös saanut siltä tukea meritse tapahtunein kuljetuksin.¹⁷⁸

Itä-Afrikan puolella somalialainen Harakat al-Mujahediin al-Shabaab (yleisimmin tunnettu lyhennetyllä nimellä al-Shabaab) on tukeutunut laittomaan norsunluukauppaan varoja saadakseen. On arvioitu, että jopa 40 prosenttia järjestön noin 5 000 taistelijan kustannuksista saadaan luonnonsuojelijoiden ”*jihadin* valkoiseksi kullaksi” nimittämästä laittomasta norsunluukaupasta.¹⁷⁹ Myös sudanilaisen Janjaweedin sekä ugandalaisen Lord’s Resistance Armyn on arvioitu olevan vahvasti kytköksissä salametsästyksen.¹⁸⁰ Toisaalta on edelleen epäselvää, miten paljon nämä järjestöt, al-Shabaab mu-

¹⁷⁷ Ranstorp 2013, 273.

¹⁷⁸ Chepesiuk 2007.

¹⁷⁹ Stewart 2013.

¹⁸⁰ sama.

kaan lukien, ovat itse osallisina salametsästyksessä ja kuinka paljon ne tekevät yhteistyötä salametsästystä järjestelmällisesti toteuttavien ryhmien kanssa.

Järjestäytynyt rikollisuus on kasvanut Länsi-Afrikan alueella osin terrorismin uhan varjossa. Alueen hallitukset, esimerkiksi Malin, ovatkin esittäneet huolensa huumausaineiden salakuljetuksen merkityksen kasvusta. Heidän huomionsa ja retoriikkansa on tosin kiinnittynyt enemmän AQIM:n kaltaisten järjestöjen osallisuuteen toiminnassa kuin paikallisten viranomaisten tai poliittisten johtajien rikollisverkostoyhteyksiin. Niin kidnappauksiin painopisteensä luonut AQIM kuin sitä vastaan toimivat viranomaisetkin tietävät, että järjestäytynyt rikollisuus tarjoaa alueella lähes ainutlaatuisen tilaisuuden nopeaan ja huomattavaan vaurastumiseen.¹⁸¹ Esimerkiksi Malin konfliktin yhteydessä alueella toiminut terroristijohtaja Mokhtar Belmokhtar on hyödyntänyt perheyhteyksiään paikallisiin heimoihin ja lisännyt tätä kautta rikollisen toiminnan mahdollisuuksia oman terroristijärjestönsä tukemiseen.¹⁸²

AQIM:n ja sille läheisten terroristijärjestöjen epäillään kytkeytyneen alueen kautta tapahtuvaan huumausaineiden salakuljetukseen. Erityisesti tästä on viitteitä Mauritanian osalta¹⁸³, jossa paikallisesti alkunsa saanut yhtenäisyttä ja *jihadia* Länsi-Afrikassa edistänyt islamistinen liike MUJAO on tukenut alueella tai sen kautta toimivien rikollisjärjestöjen toimintaa. Vaikka islamistiset järjestöt eivät suoranaisesti osallistuisikaan huumausainekauppaan tai -salakuljetukseen ovat ne tehneet yhteistyötä sitä hallinnoivi-

¹⁸¹ Lacher 2012.

¹⁸² Yhdistyneiden kansakuntien turvaneuvoston komissio päätöslauselmien 1267 (1999) ja 1989 (2011) toteuttamisen seuraamiseksi: Mokhtar Belmokhtarin lisääminen al-Qaidan tukijoiden listalle, 8. heinäkuuta 2009.

¹⁸³ O'Regan 2010.

en järjestöjen kanssa esimerkiksi antamalla oman suostumuksensa läpikulkuun hallinnoimillaan alueilla.¹⁸⁴

Huumausaineiden salakuljetukseen ja kauppaamiseen erikoistuneet järjestäytyneen rikollisuuden organisaatiot tekevät yhteistyötä terroristiorganisaatioiden kanssa niin kauttakulku- kuin lähtöalueillakin. Latinalaisessa Amerikassa perulainen Loistava polku (Sendero Luminoso) sekä kolumbia-lainen Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) ovat molemmat osallisina maissaan tapahtuvassa laittomassa huumausainetoiminnassa.

Esimerkiksi Loistava polku on löytänyt liittolaisen meksikolaisesta Sinaloa-kartellista, joka huolehtii huumausaineiden salakuljetuksesta Väli-Amerikan läpi kohti Yhdysvaltoja.¹⁸⁵ Loistavan polun tehtävänä tässä liitossa on turvata kokaiiniviljelmät Perun Andien vuoristoalueilla. Tämä on tosin samalla johtanut myös terroristijärjestön sisäiseen ristiriitaan, kun osa jäljellä olevista jäsenistä on kritisoinut voimakkaasti alkuperäisen aatteen hylkäämistä pelkän taloudellisen edun tavoittelemiseksi.¹⁸⁶ Tämä on johtanut jo muutenkin suuntaansa etsivän järjestön entistä heikompaan sisäiseen koheesioon.

Libanonilaisen Hizbollahin toiminnasta Latinalaisessa Amerikassa ovat tutkijat väitelleet jo pitkään. Aika ajoin erinäiset tapahtumat, kuten pommiattentaatit juutalaisalueella Argentiinan pääkaupungissa Buenos Airesissa 1992, antavat vahvoja viitteitä järjestön olemassaolosta alueella. Samalla ne myös herättävät kysymyksen Hizbollahin ja muiden islamistijärjestöjen maanosasta mahdollisesti saamasta tuesta. Jo pelkästään Chilessä asuu yksi suurimmista arabimaiden ulkopuolisista palestiinalaisdiasporista, noin puo-

¹⁸⁴ Lacher 2012.

¹⁸⁵ Stone 2011.

¹⁸⁶ Crabtree 2012.

li miljoonaa ihmistä¹⁸⁷, joten tilastollisten todennäköisyyksien valossa tuki olisi hyvinkin mahdollista. Latinalaisen Amerikan muslimivähemmistöä on kuitenkin yleensä pidetty erittäin maltillisena, ja tämän takia ei ole nähty, että alueella olisi ainakaan huomattavan elinvoimaista kasvualustaa radiikaalille islamismille.¹⁸⁸ Toinen kysymys onkin, miten Latinalaisessa Amerikassa vahvasti edustetut rikollisjärjestöt suhtautuvat islamilaiseen terrorismiin. Koetaanko esimerkiksi Yhdysvallat ja sen turvallisuuskoneisto niin voimakkaaksi tekijäksi, että järjestöjen välinen yhteistyö olisi tavoiteltavaa? Pohjimmaisena on kuitenkin mielikuva omia alueitaan sekä yhteyksiään ja vaikutusvaltaansa varsin mustasukkaisista vaalivista järjestäytyneen rikollisuuden toimijoista.

Separatistisen ja nationalististen terroristijärjestöjen yhteyksistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen ovat Irlannin tasavaltalaisarmeija (Irish Republican Army, IRA) sekä baskien Baskimaa ja Vapaus (Euskadi ta Askatasuna, ETA) hyviä eurooppalaisia esimerkkejä. IRA on 1960-luvun lopulta lähtien osallistunut kiristämiseen, pankkiryöstöihin, salakuljetukseen ja erilaiseen väärentämiseen.¹⁸⁹ Asiantuntijat sanovat sekä protestanttien että katolisten puolisoitilaallisten järjestöjen osallistumisen järjestäytyneeseen rikollisuuteen kasvaneen Pohjois-Irlannin vuonna 1998 solmitun tulitauon jälkeen. Syynä tähän on heidän mukaansa yksinkertaisesti järjestäytyneiden ja hyvin aseistettujen joukkojen poliittisen mission kuihtuminen.¹⁹⁰ IRA:n edelleen toiminnassa olevien alajärjestöjen luisumiseen yhä tiiviimmin esimerkiksi paikallisen huumausainekaupan osaksi vaikuttaa toisaalta myös niiden kannatuksen heikkenemiseen. Tämän seurauksena niiden tulevaisuus näyt-

¹⁸⁷ Hannula 2014, A25.

¹⁸⁸ Murillo 2004, 58–59.

¹⁸⁹ Gregory 2010.

¹⁹⁰ Alvarez 2005.

tääkin olevan järjestäytyneen rikollisuuden parissa poliittisten päämäärien tavoittelun sijaan.¹⁹¹

Myös Baskimaan vapauden puolesta taistelevalla ETA:lla on pitkälle menisyyteen ulottuvia yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Jo 1980-luvulla se on käynyt taistelua Espanjan huumausainemarkkinoiden hallitsemisesta pääsääntöisesti kokaiinin ja heroiinin osalta. Näistä saatavilla tuloilla on tuettu aseiden hankintaa ja järjestön muita toimintoja. ETA on myös osallistunut entisen Jugoslavian alueen kautta tapahtuvaan aseiden salakuljetukseen sekä tukenut palestiinalaista Hamasia Pohjois-Italiasta ryöstämillään räjähteillä. Vuodelta 2001 on peräisin ETA:n ja eteläitalialaisen Camorran sopimus aseiden, kuten esimerkiksi erilaisten rakettien, vaihtamisesta huumausaineisiin (kokaiiniin ja hasikseen).¹⁹²

Suomea lähimmät ja maamme kannalta merkittävimmät järjestäytyneen rikollisuuden organisaatiot ovat suurilta osin venäläisiä. Vaikka Venäjällä ja sen raja-alueilla toimii sekä nationalistis-separatistisia että islamistisia terroristijärjestöjä, on vaikea nähdä venäläisten rikollisorganisaatioiden tekevän niiden kanssa laajempaa yhteistyötä, tšetšeenien organisaatiot ovat toki asia erikseen.¹⁹³ Osin tämä voi johtua muutoin viholliseksi koetun valtion taloudesta hyötyvien nationalististen rikollisjärjestöjen suhtautumisesta terroristijärjestöihin niiden taloudellisten voittojen tavoittelua vaarantavana tekijänä. Tästä teoriasta yhtenä esimerkkinä on kolumbialaisen Medellín-kartellin kieltäytyminen yhteistyöstä jo aiemmin mainitun FARC:n kanssa 1980-luvulla.

¹⁹¹ Cusack 2010.

¹⁹² Curtis ja Karacan 2002.

¹⁹³ Tšetšeenien järjestäytyneestä rikollisuudesta ovat Tomas Smid ja Petr Kupka kirjoittaneet kattavan artikkelin: Eastern Outlaws. Chechen organised crime in Europe. *Jane's Intelligence Review*, April 2012.

Toisaalta venäläisen järjestäytyneen rikollisuuden ylittäessä maiden ja maanosien rajoja sen hakiessa yhteistyökumppaneita esimerkiksi Latinalaisen Amerikan huumekartellien, Sisilian ja Japanin mafioiden ja turkkilaisien salakuljettajien parista sekä Kaukasiasta,¹⁹⁴ on mahdollista, että näiden yhteyksien kautta syntyy myös yhteyksiä esimerkiksi Kaukasian alueen terroristijärjestöihin. Ne ovat viime vuosikymmenen aikana muuttuneet separatistisista järjestöistä yhä enemmän islamistisiksi ja siinä samassa alkaneet houkutella tukea myös oman alueensa ulkopuolelta, erityisesti muilta lähialueiden islamisteilta. Tästä kertoo muun muassa yhteys al-Qaidan, Benevolence International Foundation Inc:n sekä Kaukasuksen emiraatin ja siihen sittemmin liitetyn Ishkerian tšetšeenitasavallan välillä.¹⁹⁵ Suomen kannalta voidaan siis todeta terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteistyön luoman uhan olevan enintään välillinen, mutta hyvin pienenäkin kuitenkin mahdollinen.

Oma lukunsa on väkivaltaan turvautuvien äärioikeistolaisten tai -vasemmistolaisten ryhmien toiminnan mahdolliset kytkökset järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mutta niiden käsittely jätetään nyt pois, sillä tässä yhteydessä keskitytään terrorismia pääsääntöisenä toimintatapanaan pitäviin järjestöihin.

Yhteistyö haasteena valtiollisille ja kansainvälisille turvallisuusviranomaisille

Aiheuttamiensa taloudellisten menetysten vuoksi sekä kansalaisten hyvinvoinnin ja jokapäiväisen turvallisuuden kannalta järjestäytyneet rikollisuus muodostaa edelleen toiminta-alueillaan terrorismia jokapäiväisemmän ja suuremman uhan. Yhdistyessään väkivaltaiseen ideologiaan, jolla on poliit-

¹⁹⁴ Russian Organized Crime. Center for Strategic and International Studies Task Force Report. Washington CSIS 1997, 42–45.

¹⁹⁵ Hahn 2011.

tisia päämääriä, sen aiheuttama uhka kasvaa huomattavasti. Näin myös silloin, kun järjestäytyneen rikollisuuden ja terroristijärjestöjen välille syntyy kilpailuasetelma.

Väheksymättä New Yorkin ja Washingtonin vuoden 2001 terroristi-iskujen vaikutusta, erityisesti psykologista vaikutusta, on kuitenkin todettava, etteivät terrorismi ja järjestäytynyt rikollisuus, yhdessä tai erikseen, kuitenkaan aiheuta nykyaikaiselle valtiolle eksistentiaalista uhkaa.¹⁹⁶ Esimerkiksi al-Qaidan tuhovoima on aivan eri tasolla kuin mitä Yhdysvaltojen tai Neuvostoliiton kyvyt, erityisesti ydinasearsenaali, olivat kylmän sodan aikana. Niin laajan tuhon aiheuttaminen ei taas järjestäytyneen rikollisuuden kannalta ole edes tavoiteltavaa.

Terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteiselon monimuotoisuus asettaa sekä valtioiden turvallisuusviranomaisille että kansainvälisille toimijoille kuitenkin valtavan haasteen. Onnistunut vastatoiminta vaatii pitkäaikaista tiedustelua sekä laaja-alaista eri toimintavaihtoehtojen ja niiden seurausten ymmärtämistä. Toisaalta viranomaisten suorittaman tiedustelun ja seurannan muuttuessa tehokkaammaksi laittomien järjestöjen toiminta pirstaloituu ja muuttuu sekä peitetymmäksi että satunnaisemmaksi.

Vuoden 2001 terroristi-iskujen jälkeen Yhdysvallat nosti terrorismin tukemisen eri muodot vastatoimintansa keskiöön. Rahavirtojen seuraamista tarkennettiin ja tiivistettiin sekä George W. Bushin puheessaan¹⁹⁷ ”pahan akseliksi” leimaamat ”terroristien liittolaiset” pyrittiin pakottamaan luopumaan terrorismin tukemisesta. Sähköisen rahaliikenteen seuraamisen osalta tällä oli kuitenkin myös käänteisiä vaikutuksia. Järjestöt, jotka aiemmin olivat suorittaneet varainsiirtoja osin laillisiakin keinoja käyttäen ja eri

¹⁹⁶ Nye & Welch 2013, 310.

¹⁹⁷ The President's State of the Union Address 2002.

pankkien välityksellä, siirtyivät yhä enemmän vaihtoehtoisten rahakuljetusten ja -siirtojen käyttäjiksi. Tämä on johtanut siihen, että viranomaisten on yhä vaikeampi seurata rahavirtojen liikkeitä. Samoin myös passien ja muiden matkustusasiakirjojen uudet määräykset ovat osaltaan vaikeuttaneet järjestöjen jäsenten liikkumista eri maiden välillä ja myös ajaneet heitä yhä enemmän laittomien matkustusmuotojen pariin. Tällöin apua on usein saatavissa nimenomaan järjestäytyneen rikollisuuden organisaatioilta.

Edellä mainittujen yhteyksien ja niiden muodostumisen ennakoimiseksi, havaitsemiseksi ja estämiseksi täytyy ymmärtää, minkä vuoksi, miten ja keiden edesauttamina ne syntyvät. Toisaalta terroristijärjestöjä keskenään sekä toisaalta niitä ja järjestäytyneen rikollisuuden organisaatioita yhteensaattavat voimat, usein johtohenkilöt, on pyrittävä kartoittamaan, jotta voidaan paljastaa yhteistoiminnan vahvat ja heikot lenkit sekä päättää niihin kohdistettavista tarvittavista vastatoimista.

Oman paineensa vastatoimille antaa nykypäivän populistinen ja osin lyhytjänteinen politiikka sekä tiedonvälityksen välittömyys. Vaikka niin sanotulla näkymättömällä ja pitkäaikaisella työllä sekä tutkimisella saadaankin parempia tai vaikutukseltaan huomattavasti laaja-alaisempia tuloksia, on viranomaisten ja poliitikkojen säilytettävä oma uskottavuutensa kansan silmissä. Tätä varten on heidän aika ajoin tuotava julki onnistumisia terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa taistelussaan. Terrorismin vastainen työ näyttäytyy 2010-luvulla hyvin laaja-alaisena ulottuen aina yksittäisistä toimista yliopistojen tutkimusaloihin ja eri toimijoiden poliittisiin ohjelmiin.¹⁹⁸

¹⁹⁸ Jackson ja Sinclair 2012, 1.

Hutchinson ja O'Malley ovat terrorismin sekä järjestäytyneen rikollisuuden yhteyksiä pohtivassa artikkelissaan¹⁹⁹ todenneet, että ilmiöiden yhteistyö on kuitenkin, kaikesta huolimatta, hyvin epätodennäköistä. Heidän mukaansa saattaisikin olla vastatoiminnan kannalta oleellisempaa tarkastella tapauksia, joissa nämä kaksi ilmiötä ovat joutuneet kilpailutilanteeseen edellä mainitun, joskus pakotetunkin yhteistoiminnan sijaan. Yleisinä johtopäätöksinä voidaan todeta, että samalla alueella toimiessaan tai silloin, kun terroristijärjestöillä ja järjestäytyneen rikollisuuden organisaatioilla on samankaltaisia intressejä, ne voivat ryhtyä yhteistyöhön, mutta ne voivat ajautua myös kilpailuasetelmaan tai ne voivat omaksua tarpeellisia toimintamuotoja toisiltaan. Näin on erityisesti terroristijärjestöjen kannalta, sillä ne todennäköisemmin joutuvat tilanteeseen, jossa ne omaksuvat omaa päätoimeaan tukevia, muita rikollisia toimintamuotoja. Terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden järjestöjen sekä niiden toiminnan kehittymistä ja sen ennakointiin liittyvää seuranta ja tutkimusta tarvitaan myös valtioiden yhä kiristyvän taloudellisen tilanteen aikana. Pelkkä tilastotieto toteutuneista tai estetyistä tapahtumista ei ilman syvällisempää analyttistä tutkimusta syistä ja seurauksista riitä ennakoimisen apuvälineeksi, ennustamisesta puhumattakaan.²⁰⁰

¹⁹⁹ Hutchinson ja O'Malley, 2007, 1103.

²⁰⁰ Sinai, 2007. S.45.

8.

LOPPUSANAT

Antti Paronen & Olli Teirilä

Kuten teoksen alussa totesimme, terrorismi on ilmiö, jonka ymmärtämiseksi tarvitaan laaja-alaista sekä tieteen- ja hallinnonalojen rajat ylittävää tutkimusta. Terrorismin ja sen vastaisen toiminnan poliittiset ulottuvuudet, järjestöjen rakenteiden ja ideologian muutokset, uusien viestintäkanavien hyödyntäminen, vaikutukset kansalaisyhteiskuntaan sekä laajemmat turvallisuusvaikutukset ovat kaikki toisiinsa kytkeytyneitä asioita. Tämä asettaa luonnollisesti vaatimuksia tutkimukselle ja sen lähtökohdille. Yksi teoksen tarkoituksista olikin tuoda yhteen terrorismia tutkivia suomalaisia eri tieteenaloilta. Tämä mahdollisti monitieteelliset näkökulmat muuttuvaan ilmiöön.

Terrorismin käsite määritelmineen elää muutoksen aikaa mielikuvissamme sekä arkisemmin käytännön tapahtumissa. Uudet ulottuvuudet, kuten esimerkiksi internet ja sosiaalinen media, pakottavat niin terroristit kuin heitä vastaan toimivatkin organisaatiot vastaamaan nykyajan haasteisiin. Tässä teoksessa ja sen artikkeleissa käsitellyt kysymykset tarkasteluineen antavat yhdenlaisen kuvan näistä haasteista. Valitut teemat heijastavat niitä terrorismin vivahteita, jotka 2000-luvun toisella vuosikymmenellä ovat mielestämme olleet vahvasti esillä niin julkisessa keskustelussa kuin akateemisessa debatissakin. Pyrkimyksenämme oli valittujen teemojen kautta tuoda esille erityisesti tarkastelemamme ilmiön, terrorismin, muutosta ja sen vaikutuksia ympäröivään maailmaan uhkakuvineen. Oli sitten kyse uhan mili-

tarisoitumisesta, yksilökohtaisesta radikalisoitumisesta kannustimiseen tai laajemmasta sosiaalisesta liikkeestä *jihadin* nimessä, terrorismi vaikuttaa usealla eri tasolla yhteiskuntaamme ja maailmaamme.

Tarkastelujen perusteella voidaan myös sanoa, että erityisesti järjestäytyneimmillä ja elinvoimaisimmilla terrorismiin toimintatapana turvautuvilla organisaatioilla on yhä enemmän valtiolliseksi mielletävään statukseen perustuvia tavoitteita ja ne hyödyntävät yhä enemmän yhteiskunnan normaaleja toimintoja ja rakenteita. Internetin ja sosiaalisen median kautta avautuneet vaikuttamisen mahdollisuudet sekä esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden ja sen rakenteiden mahdollistamat toimintamuodot ovat osaltaan vaikuttaneet myös vierastaistelijailmiön nykyisen laajuuden taustalla. Vaikka vierastaistelijailmiötä ja terrorismia ei voida pitää samana tai edes toisiinsa suoraan suhteessa olevina asioina, voidaan terrorismin tutkimuksessa ja terrorismin vastaisessa toiminnassa nähdä jo nyt vierastaistelijailmiön merkityksen kasvu lähitulevaisuudessa.

Vaikka terrorismin rahoituskeinot, viestintätavat ja välilliset vaikutukset ovatkin yhä monimuotoisempia ja globalisaation lieveilmiöitä yhä tehokkaammin hyödyntäviä, järjestöjen toiminta ja tavoitteet ovat edelleen usein aluesidonnaisia. Tämän havainnon kautta terrorismin uhka voidaan asettaa realistisempaan perspektiiviin esimerkiksi tarkasteltaessa eurooppalaista turvallisuusympäristöä ja sen uhkakuvia. Nyt, syksyllä 2014, kansainvälisten yhteisöjen mielenkiinto on suuntautunut valtioiden välisten konfliktien vakavuuteen, mutta tämä ei ole heikentänyt terrorismin asemaa uhkakuvien joukossa. Tästä on esimerkkinä Yhdysvaltojen, Ison-Britannian ja Saksan aktiivisuus Irakin alueella käytävässä terrorismin vastaisessa taistelussa. Monimuotoisen ilmiön eri ilmenemismuodot ja ulottuvuudet vaativat jatkossakin laaja-alaista tutkimusta. Näistä vähäisin ei liene valtiollista statussa kalifaattina tavoitteleva Islamilainen valtio (Islamic State, IS).

Lähteet

Alexander, Harriet (2013). Tweeting terrorism: How al Shabaab live blogged the Nairobi attacks. *The Telegraph*. [haettu 28.3.2014]
[Http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/kenya/10326863/Tweeting-terrorism-How-al-Shabaab-live-blogged-the-Nairobi-attacks.html](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/kenya/10326863/Tweeting-terrorism-How-al-Shabaab-live-blogged-the-Nairobi-attacks.html) Viitattu 31.7.2014.

Alvarez, Lizette (2005). Police Fear I.R.A. is turning Expertise to Organized Crime. *The New York Times*, 19.tammikuuta 2005.
http://www.nytimes.com/2005/01/19/international/europe/19ireland.html?_r=1& Viitattu 31.1.2014

Amborst, Andreas (2010). Modelling Terrorism and Political Violence. *International Relations* 24, (4): 414–432.

Barnett, David (2013). "Are you looking at an official Shabaab Twitter account?". *Threat Matrix, A Blog of the long War Journal*.
http://www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2013/09/are_you_looking_at_an_official.php#ixzz30AeKFGsj Viitattu 29.3.20014.

Barrett, Richard (2014), "Foreign Fighters in Syria," *Soufan Group*, 2.6.2014.

BBC (2013). "Key figures in the Boston Marathon bombing case". *BBC*.
<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-22377255> Viitattu 31.7.2014.

Berger, J.M. (2014). "War on Error," *Foreign Policy*. February 5, 2014.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/02/04/war_on_error_al_qaeda_terrorism. Viitattu 5.2.2014.

Brannan, David W., Philip F. Esler ja N. T. Anders Strindberg (2001). Talking to "Terrorists": Towards an Independent Analytical Framework for the Study of Violent Substate Activism. *Studies in Conflict & Terrorism* 24: 3–24.

Brown, Vahid (2011). Classical and global jihad: Al-Qa'ida's franchising frustrations kirjassa *Fault Lines in Global Jihad: Organizational, strategic, and ideological fissures*, toim. Assaf Moghadam ja Brian Fishman. New York: Routledge.

Burke, Jason (2003). *Al-Qaeda – The True Story of Radical Islam*. Lontoo, New York: I.B:Tauris&Co.

Burton, Graeme (2014). Google gives UK government "super flagger" status for YouTube. *Computing*.
<http://www.computing.co.uk/ctg/news/2334027/google-gives-uk-government-super-flagger-status-for-youtube> viitattu 20.4.2014.

Butko, Thomas J. (2009). Four Perspectives on Terrorism: Where They Stand Depends on Where You Sit. *Political Studies Review* 7: 185–194.

Calle, Luis de la ja Ignacio Sánchez Cuenca (2011). What We Talk About When We Talk About Terrorism. *Politics & Society* 39: 451–471.

Carter, Joseph, Peter Neumann ja Shiraz Maher (2014). #Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks, *ICSR Report*, 15.4.2014.

Carter, Sara (2013). "New Terrorist Video Urges Western Muslims to Emulate London Terror Attack, Fort Hood Shooting – Should We Be Worried?". *The Blaze*. <http://www.theblaze.com/stories/2013/10/17/al-qaeda-offshoot-tells-western-muslims-to-emulate-london-terror-attack-fort-hood-shooting-in-new-video/> Viitattu 14.3.2014.

Cassese, Antonio (2006). The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law. *Journal of International Criminal Justice* 4: 933–958.

Chepesiuk, Ron (2007). "Dangerous Alliance: Terrorism and Organized Crime," *Global Politician*, 11. syyskuuta 2007.
<http://www.globalpolitician.com/default.asp?23435-crime/> Viitattu 27.1.2014

Cook, David (2005). *Understanding Jihad*. London: California University Press.

Crabtree, John (2012). Taking a New Path. Sendero Luminoso's "Rebirth" in Peru. *Jane's Intelligence Review*, joulukuu 2012.

Curtis, Glenn E. & Tara Karacan (2002). The Nexus Among Terrorists, Narcotics, Traffickers, Weapons Proliferators, and Organized Crime Networks in Western Europe. *The Library of Congress*, joulukuu 2002.
http://www.loc.gov/rr/frd/pdf-files/WestEurope_NEXUS.pdf Viitattu 31.1.2014.

Cusack, Jim (2010). Dissidents find new cause in drug war. *Independent*, 19. syyskuuta 2010. <http://www.independent.ie/irish-news/dissidents-find-new-cause-in-drug-war-26681928.html> Viitattu 31.1.2014.

Ditrych, Ondrej (2013a). "International Terrorism" in the League of Nations and the Contemporary Terrorism Dispositif. *Critical Studies on Terrorism* 6, (2): 225–240.

Ditrych, Ondrej (2013b). From Discourse to *Dispositif*: States and Terrorism Between Marseilles and 9/11. *Security Dialogue* 33, (3): 223–240.

Dolnik, Alan (2007). Understanding Terrorist Innovation. Technology, Tactics and Global Trends. Oxon: Routledge.

Eagleton, Terry (2000). The Idea of Culture. USA: Blackwell Publishers.

Evans, Natalie (2013). "Woolwich attack: Picture timeline of how horrific events unfolded leaving soldier dead". *Mirror*.

<http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/woolwich-attack-picture-timeline-how-1906992#ixzz30AFIsPEH> Viitattu 14.3.2014.

Fitzgerald, Britney (2012). "FBI Is Using Facebook As Evidence Against New York Terrorist Suspect". *The Huffington Post*.

http://www.huffingtonpost.com/2012/10/18/fbi-facebook_n_1980413.html

Friedrichs, Jörg (2005). Defining the International Public Enemy: The Political Struggle Behind the Legal Debate on International Terrorism. *Leiden Journal of International Law* 19: 69–91.

Filiu, Jean-Pierre (2014). Al-Qaeda's Dead, Long Live al-Qaeda. *Carnegie Middle East Center, Syria in Crisis -blogi* Viitattu 22.4.2014.

Fripp, Charlie (2014). Al-Shabaab bans mobile internet in Somalia. *IT News Africa*. <http://www.itnewsafrika.com/2014/01/al-shabaab-bans-mobile-internet-in-somalia/> Viitattu 21.3.2014.

Gartenstein-Ross, Daveed & Laura Grossman (2009). "Homegrown Terrorists in the U.S. and U.K. – An Empirical Examination of the Radicalization Process," *FDD Press*, huhtikuu 2009.

Gerges, Fawaz, *The Far Enemy* (2005). Why Jihad Went Global. New York: Cambridge University Press.

Gordon, Avishag (2001). Terrorism and the Scholarly Communication System. *Terrorism and Political Violence* 13, (4): 116–124.

Gregory, Kathryn (2010). Provisional Irish Republican Army (IRA) (aka, PIRA, "the provos," Óglaigh na hÉireann) (UK separatists). *Council on Foreign Relations*, 16. maaliskuuta 2010. <http://www.cfr.org/separatist-terrorism/provisional-irish-republican-army-ira-aka-pira-provos-glaigh-na-hireann-uk-separatists/p9240> Viitattu 31.1.2014.

Gunning, Jeroen (2007). A Case for Critical Terrorism Studies? *Governance and Opposition* 42, (3): 363–393.

Hahn, Gordon M. (2011). Getting the Caucasus Emirate Right. A Report of the CSIS Russia and Eurasia Program, elokuu 2011. [http://csis.org/files/publication/110930_Hahn_GettingCaucasusEmirateRt_Web.pdf]. Viitattu 27.1.2014.

Hannula, Tommi (2014). Pelinumerot suututtivat Chilen juutalaiset. *Helsingin Sanomat* 22. tammikuuta 2014.

Hegghammer, Thomas ja Stéphane Lacroix (2007). Rejectionist Islamism in Saudi Arabia: The Story of Juhayman al-Utaybi Revisited, *International Journal of Middle East Studies* 39:1.

Hegghammer, Thomas (2008). “Abdallah Azzam: The Imam of Jihad” teoksessa *Al-Qaeda in its Own Words* toim. Gilles Kepel ja Jean-Pierre Milelli. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Hegghammer, Thomas (2010a). Jihad in Saudi Arabia: Violence and Pan-Islamism since 1979. New York: Cambridge University Press.

Hegghammer, Thomas (2010b). Jihad in Saudi Arabia. New York: Cambridge University Press.

Hegghammer, Thomas (2010/11). The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad. *International Security* 35:3.

Hegghammer, Thomas (2013a). Should I Stay or Should I Go? Explaining the Variation in Western Jihadists’ Choice between Domestic and Foreign Fighting. *American Political Science Review*, 7:1, February 2013.

Hegghammer, Thomas (2013b). Number of foreign fighters from Europe in Syria is historically unprecedented. Who should be worried? *Washington Post* (Monkey Cage Blog), Washington Post, 27.11.2013.

Hegghammer, Thomas (2013c). Syria’s Foreign Fighters, *Foreign Policy*, December 9, 2013.

Hegghammer, Thomas ja Aaron Zelin (2013). How Syria's Civil War Became a Holy Crusade. *Foreign Affairs*, July 7, 2013.

Herbst, Philip (2003). *Talking Terrorism: A Dictionary of the Loaded Language of Political Violence*. Westport: Greenwood Press.

Herschinger, Eva (2013). A Battle of Meanings: The Struggle for Identity in the UN Debates on a Definition of International Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 25: 183–201.

Hmoud, Mahmoud (2006). Negotiating the Draft Comprehensive Convention on International Terrorism. *Journal of International Criminal Justice* 4: 1031–1043.

Hodgson, Jacqueline S. ja Victor Tadros (2013). The Impossibility of Defining Terrorism. *New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal* 16, (3): 494–526.

Hoffman, Bruce (2006). *Inside Terrorism*. Revised and Expanded Edition. New York: Columbia University Press.

Hoffmann, Bruce (2011). Who Fights? – A Comparative Demographic Depiction of Terrorists and Insurgents in the Twentieth and Twenty-First Century kirjassa *The Changing Character of War*, toim. Hew Strachan ja Sibylle Scheipers. New York: Oxford University Press.

Hoffman, Bruce (2012). "The Arab Spring and its Influence on Al-Qa`ida". *CTC*. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-arab-spring-and-its-influence-on-al-qaida> Viitattu 28.3.2014.

Hofstede, Geert – Hofstede, Gert Jan (2005). *Cultures and Organizations Software of the Mind*. Second edition. Yhdysvallat: McGraw-Hill.

Hume, Tim (2014). "Why the U.S. government is 'trolling' jihadists on social media". *CNN*. <http://edition.cnn.com/2014/04/18/world/jihadist-twitter-state-department-trolls-terrorists/> Viitattu 20.4.2014.

Hübschle, Annette (2011). "From Theory to Practice: Exploring the Organized Crime—Terror Nexus in Sub-Saharan Africa," *Perspectives on Terrorism* 5(3–4) (2011).

<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/157> Viitattu 27.1.2014

Hutchinson, Steven ja Pat O'Malley (2004). A Crime-terror Nexus? Thinking on Some of the Links between Terrorism and Criminality. *Studies in Conflict and Terrorism*, 30:12, 2014.

The Iran-Contra Report. (1987)

<http://www.presidency.ucsb.edu/PS157/assignment%20files%20public/congressional%20report%20key%20sections.htm> Viitattu 27.1.2014

Russian Organized Crime. Center for Strategic and International Studies Task Force Report. Washington CSIS, 1997.

Jackson, Richard (2005). *Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism*. Manchester: Manchester University Press.

Jackson, Richard, Marie Breen Smyth ja Jeroen Gunning (toim.) (2009). *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*. London & New York: Routledge.

Jackson, Richard & Samuel Justin Sinclair (2012). *Contemporary Debates on Terrorism*. Oxon: Routledge.

Johnsen, Gregory D. (2012). *The Last Refuge Yemen, al-Qaeda, and America's War in Arabia*. New York: W. W. Norton & Company.

Jokinen, Christian & Anssi Kullberg (2006). *Separatismi ja islamismi*. Jyväskylä: Kustannus Oy Suomen Mies.

Jones, Sam (2014). Jihad by Social Media. *Financial Times Magazine*. Viitattu 28.3.2014.

Karimi, Faith (2014). "Somalia warns telecom companies not to comply with Al-Shabaab Internet ban". *CNN*.

<http://edition.cnn.com/2014/01/11/world/africa/somalia-shabaab-internet-shutdown/> Viitattu 19.3.2014.

Kassimeris, George (toim.) (2007). *Playing Politics with Terrorism: A User's Guide*. London: Hurst & Company.

Kepel, Gille (2005). *The Roots of Radical Islam*. Lontoo: Saqi Books.

Kepel, Gilles (2006). *Jihad: The Trail of Political Islam*. Lontoo: I.B. Tauris.

Kepel, Gilles ja Jean-Pierre Milelli (toim.) (2008). *Qaeda in its Own Words*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Kilcullen, David (2006). Counterinsurgency Redux.

http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/uscoin/counterinsurgency_redux.pdf.
29.4.2012.

Kjuka, Deana (2014). How Social Networks Are Dealing With Terrorists.

Radio Free Europe. <http://www.rferl.org/content/twitter-facebook-terrorists/24906583.html> Viitattu 17.4.2014.

Kohlmann, Evan. F. (2011). "The Antisocial Network: Countering the Use of Online Social Networking Technologies by Foreign Terrorist Organizations". Testimony of Evan F. Kohlmann with Josh Lefkowitz and Laith Alkhouri Before the House Committee on Homeland Security "Jihadist Use of Social Media – How to Prevent Terrorism and Preserve Innovation"
[http://homeland.house.gov/sites/homeland.house.gov/files/Testimony%20Kohlmann\[1\].pdf](http://homeland.house.gov/sites/homeland.house.gov/files/Testimony%20Kohlmann[1].pdf) Viitattu 6.4.2014.

Kullberg, Anssi (2011). Suomi terrorismi Supo: Koira joka ei haukkunut EU: WSOY.

Kurth Cronin, Audrey (2011). How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns. Princeton: Princeton University Press.

Lacher, Wolfram (2012). Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara Region. *Carnegie*, 13. syyskuuta 2012.

<http://carnegieendowment.org/2012/09/13/organized-crime-and-conflict-in-sahel-sahara-region/dtjm> Viitattu 3.2.2014

Lefevre, Raphaël (2013). Ashes of Hama. New York: Oxford University Press.

Lehto, Marja (2008). *International Responsibility for Terrorist Acts: A Shift Towards More Indirect Forms of Responsibility*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lia, Bryar (2008). *Architect of Global Jihad – The Life of Al-Qaida Strategist Abu Mus’ab al-Suri*. New York/NY: Columbia University Press.

Maclean, William (2013). "Al Qaeda calls for attacks inside United States". *Reuters*. <http://www.reuters.com/article/2013/09/13/us-qaeda-zawahri-idUSBRE98C05820130913> Viitattu 27.3.2014.

Malet, David (2013a), *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*. New York: Oxford University Press.

Malet, David (2013b). *What We Should Have Learned in Iraq*, *Global Policy Journal*, 19.3.2013.

Malkki, Leena, Jukka Paastela ym. (2007). *Terrorismin monet kasvot*. Helsinki: WSOY.

Moghadam, Assaf ja Brian Fishman (toim.) (2011). *Fault Lines in Global Jihad: Organizational, strategic, and ideological fissures*. New York: Routledge.

Mueller, John (2006). *Overblown: How Politicians and the Terrorism Industry Inflate National Security Threats and Why We Believe Them*. New York: Free Press.

Murillo, Mario A. Murillo (2004). *Colombia and the United States. War, Unrest and Destabilization*. New York: Seven Stories Press.

Nesser, Petter (2012). Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges. *CTC Sentinel*.. <https://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges> Viitattu 26.3.2014.

Nye, Joseph S. jr & David A. Welch (2013). Understanding Global Conflict and Cooperation. An Introduction to Theory and History. New York, Pearson.

O'Donnel, Catherine (2011). "New study quantifies use of social media in Arab Spring". *University of Washington*.
<http://www.washington.edu/news/2011/09/12/new-study-quantifies-use-of-social-media-in-arab-spring/> Viitattu 28.3.2014.

O'Regan, Davin (2010). Cocaine and Instability in Africa: Lessons from Latin America and the Caribbean. *Africa Security Brief*, No 5 July, 2010. Africa Center for Strategic Studies.

Payne, Kenneth (2011). Building the Base: Al Qaeda's Focoist Strategy, *Studies in Conflict & Terrorism*, 34: 2, Lontoo: Defence Studies Department, Kings College, <http://dx.doi.org/10.1080/1057610X.2011.538832>, Viitattu 29.4.2012

Pargeter, Alison (2008). The New Frontiers of Jihad: Radical Islam in Europe. New York: I.B. Tauris.

The President's State of the Union Address (2002). <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/stateoftheunion/2002/> Viitattu 31.7.2014.

Puistola, Juha-Antero & Janne Herrala (2008). *Terrorism in Europe. An extreme expression of political, economic and cultural frustration.* Chichester: Bonnier Books.

Ranstorp, Magnus (2013). *Terrorism in 2011 - bin Laden, the Arab Spring and...Breivik. Strategic Yearbook 2012-2013. The Emerging Global Security Environment.* Eds. Bo Huldt, Pekka Sivonen, Tomas Ries & Camilla Huldt. Västerås: Swedish National Defence College.

Rapoport, David C. (1992). *Terrorism.* Teoksessa Mary Hawkesworth & Maurice Kogan (toim.) *Encyclopedia of Government and Politics*, Vol. 2. London: Routledge.

Rekkedal, Nils Marius, et al. (2012). *Winds of Change On Irregular Warfare.* National Defence University of Finland, Department of Military History, Publication series 2, N:o 18.

Revilla, Antonio Garcia (1998). "Interrelationship between Small Arms Trafficking, Drug Trafficking and Terrorism," Péricles Gasparini Alves and Daiana Belinda Cipollone, eds., *Curbing Illicit Trafficking in Small Arms and Sensitive Technologies: An Action-Oriented Agenda United Nations Institute for Disarmament research* (United Nations, 1998).

<http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/curbing-illicit-trafficking-in-small-arms-and-sensitive-technologies-an-action-oriented-agenda-119.pdf>

Viitattu 27.1.2014

Rollins, John & Liana Sun Wyler (2012). "Terrorism and Transnational Crime: Foreign Policy Issues for Congress," *Congressional Research Service*, 19. lokakuuta 2012. <http://www.fas.org/sgp/crs/terror/R41004.pdf> Viitattu 27.1.2014.

Saarinen, Juha (2013). The History of Jihadism in Finland and an Early Assessment of Finnish Foreign Fighters in Syria, *Jihadology* 21.11.2013.

<http://jihadology.net/2013/11/21/guest-post-the-history-of-jihadism-in-finland-and-an-early-assessment-of-finnish-foreign-fighters-in-syria/> Viitattu 31.7.2014.

Saarinen, Juha (2014). The Finnish Foreign Fighter Contingent in Syria, *CTC Sentinel* 7:3, 26.3.

Sageman, Marc (2004). *Understanding Terror Networks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Sageman, Marc (2008). *Leaderless Jihad – Terror Networks in the Twenty-First Century*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Saul, Ben (2005). Definition of “Terrorism” in the UN Security Council: 1985–2004. *Chinese Journal of International Law* 4, (1): 141–166.

Saul, Ben (2006). The Legal Response of the League of Nations to Terrorism. *Journal of International Criminal Justice* 4: 78–102.

Schein, Edgar (1985). *Organisaatiokulttuuri ja johtaminen*. Espoo: Weilin+Göös 1987. Alkuperäisteos *Organizational Culture and Leadership*. Jossey-Bass.

Schmid, Alex P. (1983). *Political Terrorism: A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*. Amsterdam & New Brunswick: North-Holland Publishing Company & Transaction Books.

Schmid, Alex P. (2004). Terrorism: The Definitional Problem. Case Western Reserve. *Journal for International Law* 36, (375): 375–419.

Schmid, Alex P. (toim.) (2011). *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London & New York: Routledge.

Schmid, Alex P. ja Albert J. Jongman (1988). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors and Concepts, Data Bases, Theories and Literature*. Amsterdam ym.: North-Holland Publishing Company & Transaction Books.

Schuurman, Bart ja Quirine Eijkman (2013). “Moving Terrorism Research Forward: The Crucial Role of Primary Sources,” *ICCT Background Note*, Kesäkuu 2013.

Shanahan, Timothy (2010). Betraying a Certain Corruption of Mind: How (and How Not) to Define “Terrorism”. *Critical Studies on Terrorism* 3, (2): 173–190.

Silke, Andrew (2001). The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 13, (4): 1–14.

Silke, Andrew (toim.). (2004). *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*. London & Portland: Frank Cass.

Sinai, Joshua (2007). *New Trends in Terrorism Studies: Strengths and Weaknesses*. Teoksessa *Mapping Terrorism Research*. Toim. Magnus Ranstorp. Oxon Routledge.

Stampnitzky, Lisa (2013). *Disciplining Terror: How Experts Invented "Terrorism"*. Cambridge: Cambridge University Press.

Stenersen, Anna (2008). *Al-Qaida's Quest for Weapons of Mass Destruction – The History behind the Hype*. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.

Stewart, Catrina (2013). Illegal ivory trade funds al-Shabaab's terrorist attacks. *The Independent* 06 October 2013.

<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/illegal-ivory-trade-funds-alshabaabs-terrorist-attacks-8861315.htm> Viitattu 13 tammikuuta 2014

Stone, Hannah (2011). "What a Sinaloa Cartel Alliance Would Mean for the Shining Path," *In Sight Crime*, 16. lokakuuta 2011.

<http://www.insightcrime.org/news-analysis/what-a-sinaloacartel-alliance-would-mean-for-the-shining-path> Viitattu 27.1.2014.

Strachan, Hew ja Sibylle Scheipers (2011). *The Changing Character of War*. New York: Oxford University Press.

Tawil, Camille, *Brothers in Arms* (2010). The Story of Al-Qa'ida and the Arab Jihadists. Lontoo: Saqi Books.

Teirilä, Olli (2014). The Challenges to Cooperation Posed by the Nexus of Terrorism and Organized Crime: Comparing the Situations Between the Andean and the Sahel Regions. *Studies in Conflict & Terrorism* 37:18–40, 2014.

Thompson, Robin L. (2011). Radicalisation and the use of social media. *Journal of Strategic Security*, 4 (4), 167-190.

Tillev, Kukka-Maaria (1994). Organisaation kulttuuriarvostusten ja sisäisen viestinnän mittaaminen. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.

Tilly, Charles (2004). Terror, Terrorism, Terrorists. *Sociological Theory* 22, (1): 5–13.

United Nations Treaties Against International Terrorism [www-dokumentti]. <http://www.un.org/News/dh/latest/intreaterror.htm> Viitattu 11.4.2014.

Weigend, Thomas (2006). The Universal Terrorist: The International Community Grappling with a Definition. *Journal of International Criminal Justice* 4: 912–932.

Weinberg, Leonard, Ami Pedahzur ja Sivan Hirsch-Hoefler (2004). The Challenges in Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 16, (4).

Wiberg, Håkan (1987). The Security of Small Nations: Challenges and Defences. *Journal of Peace Research* 24, (4): 339–363.

Wilkinson, Paul (1977). *Terrorism and the Liberal State*. London & Basingstoke: Macmillan.

Williams, Robert Alan (2009). To Kill or Not to Kill – The Global Jihadist Movement and the Doctrine of Takfir. *Middle East and Central Asian Security Studies*. University of St Andrews.
<http://www.scribd.com/doc/19241832/To-Kill-or-Not-to-Kill-The-Global-Jihadist-Movement-and-the-Doctrine-of-Takfir>. Viitattu 7.12.2013

Yhdistyneiden kansakuntien turvaneuvoston komissio päätöslauselmien 1267 (1999) ja 1889 (2011) toteuttamisen seuraamiseksi: Mokhtar Belmokhtarin lisääminen al-Qaidan tukijoiden listalle, 8. heinäkuuta 2009.

<http://www.un.org/sc/committees/1267/NSQI13603E.shtml> Viitattu 3.2.2014.

YLE (2014). Suojelupoliisi A-Studiossa: Terroristiyhteyksiä “kolminumeroinen luku”, 24.3.2014.

Young, Reuven (2006). Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and Its Influence on Definitions in Domestic Legislation. *Boston College International & Comparative Law Review* 29, (23): 23–104.

Zabel, Sarah E. (2011). *The Military Strategy of Global Jihad*. Lexington/KY: U.S. Army War College

Zammit, Andrew (2013). Tracking Australian Foreign Fighters in Syria, 6:11-12, 26.11.2013.

Zelin, Aaron (2014a), The Saudi Foreign Fighter Presence in Syria, *CTC Sentinel*, 7:4, 28.4.2014

Zelin, Aaron (2014b), The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement, *The Washington Institute for Near East Policy*, Research Notes Number 20, kesäkuu 2014.

Zelin, Aaron (2014c), Up to 11,000 Foreign Fighters in Syria; Steep Rise among Western Europeans, *ICSR Insight*, 17.12.2014.

Tekijöistä

Kapteeni **Atte Kaleva** palvelee Porin Prikaatissa. Tutkimuksissaan hän on perehtynyt jihadismiin ja radikalisaatioon eri vaiheineen. Kaleva valmistee väitöskirjaansa Helsingin yliopistoon.

Valtiotieteiden maisteri **Oskari Kivinen** tutkii terrorismia ja ääriliikkeiden kehitystä.

Valtiotieteiden tohtori **Leena Malkki** työskentelee yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston Eurooppa-tutkimuksen verkostossa. Hän on erikoistunut terrorismin, poliittisen väkivallan ja poliittisen ekstremismin tutkimiseen. Hänen tutkimusintressejään ovat terrorikampanjoiden dynamiikka, terrorismiin radikalisoituminen ja siitä irtautuminen, kouluampumiset, yksinäisten susien terrorismi sekä terrorismin torjunta Suomessa.

Kapteeni **Antti Paronen** palvelee Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella opettajana. Hän on erikoistunut kansainväliseen terrorismiin ja radikaaliin sosiaaliseen liikehdintään. Hän laatii väitöskirjaansa Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitokselle kumouksellisen sodankäynnin kehityksestä.

Yleisesikuntaeverstiluutnantti, valtiotieteiden tohtori **Jyri Raitasalo** palvelee Helsingin Ilmatorjuntarykmentin komentajana Panssariprikaatissa. Hänellä on strategian ja turvallisuuspolitiikan dosenttuuri Maanpuolustuskorkeakoulussa. Aikaisemmin hän on toiminut muun muassa tutkijaupseerina, opettajana ja pääopettajana Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella sekä Pääesikunnassa puolustusvoimien strategisessa suunnittelussa ja puolustusvoimain komentajan adjutanttina.

Juha Saarinen on Lähi-idän konflikteihin ja aseellisiin ryhmiin erikoistunut tutkija. Hän toimii avustavana tutkijana Maanpuolustuskorkeakoulussa sekä partnerina Finnish Middle East Consulting Groupissa. Hänellä on maisterin tutkinnot St. Andrews'n yliopistosta Lähi-idän ja Keski-Aasian turvallisuuspolitiikasta sekä London School of Economicsista kansainvälisestä politiikasta. Hänen ensisijaisia tutkimusalueitaan ovat globaali jihadismi sekä sen lieveilmiöt.

Kapteeni **Olli Teirilä** palvelee Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella opettajana. Hän on erikoistunut kansainvälisen terrorismin ja alueellisen turvallisuuden kysymyksiin.

Aikaisemmin tässä sarjassa on julkaistu

Julkaisusarja 2: Tutkimuseloiteita

No 1, 1997

Military Cooperation and its Prospects in the Baltic Sea Region

No 2, 1997

Ahti Kannisto - Tapio Palmunen - Pasi Välimäki: Muuttuuko turvallisuuspolitiikan linja? Valtioneuvoston eduskunnalle vuosina 1995 ja 1997 antamien turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen vertailu

No 3, 1998

Aaro Toivonen (ed.): Russia's Security Political Prospects

No 4, 1998

Aaro Toivonen (ed.): The Present and Near Future of the Nordic Defence

No 5, 1999

Lea Ahoniemi: Suomea koskevat uudet ei-sotilaalliset turvallisuusuhkatekijät

No 6, 2000

Krista Huhtala (ed.): Russia's Security Policy at the Turn of the Millennium

No 7, 2000

Tomas Ries (ed.): NATO Tomorrow

No 8, 2000

Pekka Sivonen (ed.): Security-Political Prospects in Northern Europe at the Beginning of the Millennium

No 9, 2000

Mika Kerttunen (ed.): Security in the North – Change and Continuity

No 10, 2001

Suomen turvallisuusympäristö 2000-luvun alussa

No 11, 2001

Marc-André Ryter: EU Capabilities for Autonomous Military Crisis Management: Possibilities and Limits

No 12, 2001

Ossi Kervinen: Euroopan Unionin kriisinhallintatoimen päätöksenteko: Rakenteet ja toimintamahdollisuudet

No 13, 2001

Tomas Ries, Axel Hagelstam (eds.): Sweden and Finland. Security Perceptions and Defence Policy

No 14, 2001

Pentti Forsström (ed.): Russia's Potential in the 21st Century

No 15, 2002

Pentti Forsström: Venäjä vuonna 2020. Arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista

No 16, 2002

Joonas Sipilä (toim.): Strategian 30-vuotisjuhlaseminaari 1.3.2002

No 17, 2002

Tomas Ries, Joonas Sipilä (eds.): Drifting Apart? European views of the Atlantic relationship.

No 18, 2002

Marc-André Ryter: Managing Contemporary Crises: A Challenge for the European Union

No 19, 2003

Fred Blomberg & Jyri Saanio: Viro, Latvia ja Liettua turvallisuuspoliittisten muutosten kynnyksellä

No 20, 2003

Osmo Tuomi: Seuraako Euroopan unioni aikaisempien suurvaltojen kehitystä?

No 21, 2003

Kaarle Lagerstam & Juha-Antero Puistola & Torsti Sirén: Yhdysvaltalainen sotilasstrategia tänään

No 22, 2003

Kalevi Ruhala, Pekka Sivonen, Teija Tiilikainen, Pauli Järvenpää: Suomen turvallisuuspolitiikan vaihtoehdot

No 23, 2003

Marc-André Ryter: Motives for Humanitarian Intervention and the International Community

No 24, 2003

Kaarle Lagerstam: Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikka kylmän sodan jälkeen

No 25, 2004

Joonas Sipilä, Erko Mikkola (eds.): Terrorism and Counter-terrorism – Impact on Defence and other Security Systems

No 26, 2004

Torsti Sirén, Juha-Antero Puistola, Jyri Raitasalo, Kari Takamaa, Arvi Tavaiila: Turvallisuuspoliittisten vaihtoehtojen Suomen puolustusjärjestelmälle aiheuttamia vaikutuksia

No 27, 2004

Pentti Forsström, Erko Mikkola (eds.): Russian Military Policy and Strategy

No 28, 2004

Arvi Tavaiila, Pentti Forsström, Pertti Inkinen, Juha-Antero Puistola, Torsti Sirén: Venäjän asevoimat ja sotilasstrategia

No 29, 2005

Erko Mikkola (ed.): The Future of Multilateral Security Co-operation in the New Security Environment

No 30, 2005

Mika Kerttunen, Tommi Koivula, Tommy Jeppsson: EU Battlegroups – Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation

No 31, 2005

Tommi Koivula, Tuomas Tammilehto (eds.): Crisis Management: A New Form of Nation-Building?

No 32, 2006

Peter Ekholm: Ymmärrystä yli rajojen: Valtakunnallisten maanpuolustuskurssien vaikuttavuus

No 33, 2006

Mika Harju-Seppänen: Kiinan ulkopolitiikka, puolustuspolitiikka sekä sotilasstrategia

No 34, 2006

Stefan Forss: Yhdysvaltain ydinasepolitiikka

No 35, 2006

Tommi Koivula, Heidi Kauppinen (eds.): Promoting Peace and Security in Africa: Is the European Union Up to the Challenge?

No 36, 2006

Tommy Jeppsson, Erko Mikkola (eds.): Perspectives on the Evolving Nature of Military Power

No 37, 2007

Mika Kerttunen (toim.): Uudet uhkat?

No 38, 2007

Tommi Koivula: Vahva Eurooppa. Ranska EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan muotoilijana

No 39, 2007

Tommi Koivula, Jyrki Helminen (eds.): Armed Forces for Tomorrow

No 40, 2008

Susanna Eskola (ed.): Crisis Management in Crisis?

No 41, 2009

Anna Mikkonen (ed.): Threats and Prospects in Combating Terrorism: A challenge for Domestic or Transnational Cooperation?

No 42, 2010

Heidi Kurkinen (ed.): Strategic Decision-making in Crisis and War

No 43, 2010

Jyri Saanio: Increasing Security, but Avoiding a Security Dilemma - Perspectives on the U.S. Ballistic Missile Defence in Europe

No 44, 2010

Stefan Forss & Markku Anttila: Iranin ydinohjelman tila 2010

No 45, 2010

Mika Kerttunen: Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta.

No 46, 2011

Laura Salmela (ed.): Nordic Cooperation and the Far North.

No 47, 2011

Stefan Forss, Lauri Kiianlinna, Pertti Inkinen, Heikki Hult: Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi

No 48, 2011

Pasi Hario & Saila Heinikoski (ed.): The European Union as a Security Provider

No 49, 2013

Stefan Forss, Lauri Kiianlinna, Pertti Inkinen, Heikki Hult:
The Development of Russian Military Policy and Finland

No 50, 2013

Joonas Sipilä & Tommi Koivula:
Kuinka strategiaa tutkitaan

Strategian laitos
Maanpuolustuskorkeakoulu
PL 266
00171 HELSINKI

Department of Strategic and Defence Studies
National Defence University
P.O.Box 266
FI-00171 HELSINKI
FINLAND
Tel: 0299 800

Internet: www.mpkk.fi
Julkaisuarkisto www.doria.fi

Maanpuolustuskorkeakoulu
Strategian laitos
PL 266, 00171 HELSINKI
Suomi ▶ Finland

Puh. +358 0299 800
www.mpkk.fi

ISSN 1455-2108
ISBN 978-951-25-2581-2 (nid.)
ISBN 978-951-25-2582-9 (PDF)